

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE GEOGRAFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE GEOGRAFIE

UNIVERSITÉ DE PAU ET DES PAYS DE L'ADOUR
ÉCOLE DOCTORALE 481, SCIENCES SOCIALES ET HUMANITÉS

Valorificarea potențialului turistic al Subcarpaților situați între Valea Oltului și Valea Motrului

Rezumatul tezei de doctorat

Conducători științifici:

Prof. Univ. Dr. NICOLAE CIANGĂ

Prof. Univ. Dr. VINCENT VLÈS

Doctorand:

ANTOANETA-CARINA POPESCU

CLUJ-NAPOCA
2015

CUPRINS¹

INTRODUCERE GENERALĂ	4
1. Încadrarea cercetării în contextul epistemologic	4
2. Problematika și ipotezele cercetării	6
3. Teritoriul de studiu	7
4. Construcția metodologică	9
5. Structura tezei	10
PARTEA I. PROIECTUL TERITORIAL DE DEZVOLTARE TURISTICĂ – UN NOU DEMERS DE AMENAJARE TERITORIALĂ	11
Capitolul I. Proiectul teritorial, un instrument politic democratic de acțiune teritorială	12
1. Transferul operat între <i>plan</i> și <i>proiect</i>	12
2. Actorii – agenții acțiunii teritoriale	13
3. Etapele temporale – miza gestiunii proiectului	15
4. Structura proiectului teritorial	15
5. Proiectul turistic	16
Capitolul II. Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – conturarea unui teritoriu de proiect	19
1. Emergența noțiunii de <i>teritoriu de proiect</i>	19
1.1. Caracteristicile teritoriilor de proiect	21
1.2. Categoriile de teritorii de proiect.....	22
1.2.1. <i>Țările</i>	22
1.2.2. <i>Parcurile naționale</i>	23
1.2.3. <i>Proiectele de constituire a poliilor de dezvoltare</i>	24
1.2.4. <i>Teritoriile interadministrative</i>	26
2. Delimitarea teritoriului de proiect reprezentat de Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului.....	26
2.1. Argumentul geografic	26
2.2. Argumentul istoric	27
2.3. Argumentul administrativ, etnografic și identitar	28
2.4. Argumentul economic și politic	28
Capitolul III. Conceptele asociate proiectului de dezvoltare turistică	32
1. De la resursă la oferta turistică – etapele procesului de valorificare turistică	32
2. Resurse valorificate în turism	33
3. Patrimoniul turistic	36
3.1. Definiții și accepții ale conceptului de <i>patrimoniu</i>	36
3.2. Categoriile patrimoniului – între materialitate și imaterialitate	37
3.3. Instituționalizarea patrimoniului și transformarea sa în resursă teritorială	38
3.4. Implicațiile patrimoniului în amenajarea teritorială	40
3.5. Patrimoniu și turism – dificila articulație între logica patrimonială și dezvoltarea turistică	41

¹ Numărul paginilor corespunde celor din textul tezei de doctorat.

4. Potențialul turistic – prezentarea unei noțiuni cu semantică vastă	43
4.1. Definiții ale potențialului turistic	44
4.2. Cuantificarea potențialului turistic	48
4.3. Potențialul turistic în planurile și programele românești de amenajare teritorială.....	52
5. Atracția turistică	55
5.1. Definiții ale atracției turistice	55
5.2. Clasificarea atracțiilor	57
5.3. Abordări ale atracției turistice	58
5.4. Impactul atracțiilor turistice	62
6. Oferta turistică	64
6.1. Produsul turistic	65
6.2. Tipuri de produse turistice: exemplul Subcarpaților dintre Valea Oltului și Valea Motrului.....	66

Capitolul IV. Construcția metodologică a proiectului de dezvoltare turistică aplicată Subcarpaților situați între Valea Oltului și Valea Motrului

1. Construcția instrumentului de diagnostic a resursei turistice	68
1.1. Determinarea valorii turistice	68
1.2. Ce se evaluează : categoriile VTT.....	69
1.3. Calculul VTT în cazul Subcarpaților situați între Valea Oltului și Valea Motrului.....	70
2. Datele statistice referitoare la turismul din Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului	70
2.1. Criterii și sisteme de evaluare aplicate regiunii de studiu	72
2.2. Evaluarea după criteriile reținute.....	75
3. Ancheta – importanța obținerii unor date complementare asupra turismului din Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului	76
3.1. Chestionarul pentru directorii centrelor de informare turistică	77
3.2. Chestionarul pentru turiști	77

Concluzii parțiale

80

PARTEA A DOUA - APLICAREA DEMERSULUI PROIECTULUI DE AMENAJARE TURISTICĂ LA SUBCARPAȚII SITUĂȚI ÎNTRE VALEA OLTULUI ȘI VALEA MOTRULUI

82

Capitolul V. Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – un diagnostic teritorial promițător

83

1. Necesitatea realizării unui diagnostic minuțios în elaborarea proiectului teritorial	83
2. Resursele teritoriale – fundamentul dezvoltării turistice a Subcarpaților situați între Valea Oltului și Valea Motrului	84
2.1. Valoarea turistică a resurselor naturale	84
2.1.1. Resursele geomorfologice din Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului.....	84
2.1.2. Atractivitatea resursei climatice în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – confortul oferit de bioclimatul sedativ-indiferent de cruțare...97	

2.1.3. <i>Atractivitatea resurselor hidrografice din Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului – terapie, agrement și decor</i>	104
2.1.4. <i>Valoarea turistică a resurselor biogeografice</i>	109
2.2. Valoarea turistică a resurselor antropice	116
2.2.1. <i>Categoriile de resurse antropice – un patrimoniu cultural diversificat și valoros localizat în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului</i>	116
2.2.2. <i>Importanța resurselor antropice pentru turismul din Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului</i>	149
2.3. Resursa umană	152
2.3.1. <i>Caracteristicile resursei umane</i>	153
2.3.2. <i>Implicațiile resursei umane asupra dezvoltării turismului și asupra dezvoltării teritoriale</i>	162
3. Infrastructurile	163
3.1. Mijloacele și infrastructurile de transport	163
3.1.1. <i>Categoriile de infrastructuri de acces prezente în regiunea de studiu</i>	164
3.1.2. <i>Localizarea și accesibilitatea – elemente-cheie ale dezvoltării turismului în Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului</i>	168
3.1.3. <i>Infrastructura de transport ca resursă turistică</i>	172
3.2. Baza de cazare din regiunea de studiu	173
3.2.1. <i>Principalele faze de evoluție a bazei de cazare din regiunea de studiu</i>	174
3.2.2. <i>Repartiția la nivel spațial al bazelor de cazare</i>	181
3.2.3. <i>Evoluția tipurilor de infrastructuri de primire turistică în regiunea de studiu</i>	186
3.2.4. <i>Condițiile de cazare (clasificarea unităților de primire turistică)</i>	195
3.2.5. <i>Infrastructurile de primire turistică din Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului: aspecte strategice de dezvoltare</i>	196
3.3. Infrastructurile de alimentație din regiunea de studiu	197
3.4. Baza materială terapeutică a stațiunilor balneare din Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului.....	198
3.5. Baza de agrement – timida dezvoltare a sectorului de relaxare și de wellness în Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului	201
3.6. Centrele de informare turistică – marker teritorial și infrastructură prestatoare a serviciului public turistic	201
4. Rezultatul calculului valorii turistice totale – bilanțul diagnosticului turistic teritorial... ..	208
Capitolul VI. Amenajarea și organizarea turistică a teritoriului de proiect	212
1. Disponerea spațiilor turistice în cadrul regiunii de studiu	212
2. Spații create și dezvoltate pe baza turismului.....	213
2.1. Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – o regiune cu obiective turistice numeroase și diverse	213
2.2. Un spațiu rural vast cu potențial de valorificare turistică	214
2.2.1. <i>Paradoxul dezvoltării turismului rural: între tradiționalism și modernitate</i>	214
2.2.2. <i>Tipurile de spații rurale din zona de studiu</i>	215
2.2.3. <i>Satele turistice din Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului</i>	218
2.3. Orașele mici și mijlocii - centre de suport a activității turistice în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului	222
2.4. Stațiunile ca spații turistice specializate	223

2.4.1. Stațiunea balneoclimaterică – tipul reprezentativ de spațiu turistic complex dezvoltat în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului	224
2.4.2. Stațiunile din regiunea de studiu – dominația părții vâlcene	226
2.5. Stațiunile decăzute din Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – spații abandonate treptat de turiști	230

Capitolul VII. Circulația turistică înregistrată în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – preponderența turismului de proximitate 232

1. Modelul general de deplasare al fluxurilor turistice	232
2. Dimensiunile circulației turistice în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului.....	233
2.1. Evoluția fluctuantă a sosirilor turistice	233
2.2. Impactul puternic al sezonității turistice	236
2.3. Înnoptările turistice – dificila revenire în urma crizei economice	237
2.4. Diminuarea duratei sejurului	238
2.5. Gradul de ocupare a infrastructurilor de cazare	238
2.6. Rata funcției turistice	239
2.7. Intensitatea circulației turistice	239
2.8. Densitatea circulației turistice	239
3. Caracteristicile circulației turistice în Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului	240
3.1. Rezultatele sintezei automate – reliefaarea tendințelor generale ale turismului din regiunea de studiu	241
3.2. Rezultatele sintezei asistate	246
3.2.1. Caracteristici turistice locale	246
3.2.2. Practicile turiștilor români și ale turiștilor străini	250
3.2.3. Motivația sejurului: cultură, natură, cură	252
4. Importanța implementării unui sistem de observație a practicilor turistice în regiunea de studiu	255

Capitolul VIII. Perspective de dezvoltare pentru organizarea și amenajarea turistică teritoriale. 257

1. Nivelul de dezvoltare local al Subcarpaților dintre Valea Oltului și Valea Motrului	257
2. Sistemele turistice locale (STL) : cadru general	260
2.1. GAL-urile - asocieri teritoriale premergătoare STL-urilor	261
2.2. Premise de dezvoltare a unor sisteme turistice locale în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului	262
2.2.1. STL1 - Clusterul balnear vâlcean	262
2.2.2. STL2 – Microregiunea Horezu	264
2.2.3. STL3 – Parâng	264
2.2.4. STL4 - Țara lui Brâncuși	265
3. Drumurile turistice tematice – coridoare conectoare între STL-uri	266

Concluzii parțiale 269

CONCLUZII GENERALE 271

BIBLIOGRAFIE 276

Listă de figuri 296

Listă de fotografii	298
Listă de tabele	299
ANEXE	301

Cuvinte cheie: proiectul teritorial de dezvoltare turistică, teritoriul de proiect, instrument de diagnostic teritorial, valoare turistică totală, sisteme turistice locale

INTRODUCERE GENERALĂ

1. Încadrarea cercetării în context epistemologic

Impactul turismului asupra dezvoltării teritoriale este o realitate de netăgăduit. Potențialul turismului de a produce dezvoltare economică a fost sesizat de multe țări și regiuni, care au investit și s-au investit în dezvoltarea acestui nou sector de activitate, efort recompensat cu afirmarea lor ca importante regiuni receptoare ale fluxurilor turistice (atât ale persoanelor, cât și monetare). Turismul *impulsionează dezvoltarea economică*, deoarece *crează valoare adăugată, fiind astfel susceptibil de a participa la realizarea obiectivului social de ameliorare a bunăstării fizice și psihice a populației* (Bensahel, Donsimoni, 1999: 27).

Chiar și organismele internaționale care veghează la dezvoltarea economică și la progresul social al umanității, precum ONU, sau organismele politice regionale, ca Uniunea Europeană, au recunoscut importanța turismului în procesul de dezvoltare, datorită efectelor economice directe și indirecte pe care acesta le are asupra unui teritoriu. Însă efectele turismului nu se limitează doar la impactul acestuia asupra sectorului economic. Locurile de muncă astfel create, infrastructurile realizate în scop turistic, investițiile făcute pentru instruirea și formarea unei forțe de muncă specializate, pentru încurajarea antreprenoriatului, acțiunile de punere în valoare a patrimoniului și a resurselor unei regiuni prin turism contribuie la dezvoltarea locală. Datorită turismului, chiar și regiunile rurale sau industriale aflate în declin au reușit să găsească activitatea care are puterea de a *recicla obiecte devalorizate* (Violier, 2008: 3) și de a le da noi sensuri și utilizări.

Totuși, dezvoltarea turismului este circumscrisă principiilor și concepțiilor societății, evoluția lui urmându-i îndeaproape direcțiile stabilite. Astfel, observăm că în unele cazuri, unde dezvoltarea turismului a fost influențată de principiile fordiste ale dezvoltării bazate pe creștere (a fluxurilor, a infrastructurilor și a numărului de locuri de cazare), implantarea activității turistice a avut efecte negative, producând degradarea mediului și a resurselor care determină atracția turistică. Este cazul multor stațiuni care au promovat turismul de masă în locuri atractive, dar fragile din punct de vedere ecologic, care au promovat turismul de masă. Ele trec actualmente printr-o perioadă de criză sistemică, de adaptare la noile practici turistice și la concepțiile moderne de dezvoltare, suferind mutații profunde (Vlès, 2014).

În contextul generalizării modelului de dezvoltare durabilă, care respectă mediul, specificul local, protejează și conservă resursele pentru a asigura și generației viitoare posibilitatea de a-și satisface propriile nevoi, turismul a trecut printr-o serie de modificări și transformări: de la un fenomen de masă la o activitate responsabilă, preocupată de mediul în care se implantează. Relația sa cu teritoriul a evoluat de asemenea: de la o activitate economică a cărei principală funcție era exploatarea resurselor teritoriului, la o activitate ce are capacitatea de a organiza și anima teritoriului, acționând ca o pârghie de dezvoltare. Această capacitate rezultă din caracterul sincretic al turismului, care, datorită dimensiunilor sale multiple – geografică, economică, socială, antropologică, etnografică, politică, tehnică (de amenajare a teritoriului) – se articulează cu dimensiunile economică, environmentală și socială ale dezvoltării durabile, oferind și instrumentele necesare realizării unei astfel de dezvoltări.

Turismul a fost, vreme îndelungată, apanajul economiștilor, fapt ce a determinat o viziune bazată pe rentabilitatea exploatării resurselor, în scopul producerii de creștere economică. Ulterior, s-a dovedit că o creștere economică nu poate să fie continuă și cu atât mai puțin durabilă, deoarece orice producție ajunge la o situație staționară (Ricardo: 1815,

Malthus: 1820) și chiar la o descreștere. Creșterea economică este ciclică², susținută de antreprenori, bazată pe inovație, pe capitalul uman și cultural endogen, care reprezintă active specifice, netransferabile și care se constituie în avantaj competitiv pentru teritoriul unde se află (Colletis, Pequeur: 1993, 2004). Dezvoltarea, adică toate mutațiile sociale, economice și culturale ce ameliorează condițiile de viață ale populației, este fenomenul fundamental, care dă sens creșterii economice.

Până la criza de sistem din anii '70, turismul nu era cunoscut ca un motor și factor de dezvoltare economică. După aceasta, noțiunea de dezvoltare s-a extins și diversificat, astfel că producția turistică va fi recunoscută atât ca sursă generatoare de profit, cât și ca factor de transformare socială și dezvoltare regională (Ciangă, Dezsi, 2007: 16).

Turismul este noua activitate care a reușit, în numeroase cazuri, să (re)producă dezvoltare pe un teritoriu, să provoace mutațiile economice, sociale și culturale care caracterizează fenomenul de dezvoltare, prin beneficiile obținute în urma vânzării de pachete turistice, prin intrarea de valută forte în economia regiunii, prin crearea de locuri de muncă directe, dar și indirecte, legate de activitatea turistică etc. Astfel, în afară de dimensiunea economică a turismului, axată pe cercetarea mecanismelor comerciale și de marketing ale fenomenului, dimensiunile teritoriale, ambientale și sociale ale dezvoltării lui reliefează procese complexe, care structurează sistemul teritorial. Geografia, amenajarea teritoriului, sociologia și antropologia contribuie la analiza fenomenului turistic prin cercetări și rezultate care evidențiază necesitatea unei abordări multidimensionale și interdisciplinare în cadrul unui plan de dezvoltare turistică teritorială.

Pentru geografi, turismul este un fenomen care generează mobilități și procese de deteritorializare și de reteritorializare a populației turistice. Geografia aduce o contribuție importantă la cunoașterea acestui fenomen, deoarece *turismul, atât în ceea ce privește deplasarea, cât și sejurul este expresia unui anumit raport stabilit cu teritoriul și nu poate fi înțeles decât prin această prismă* (Cazes, Knafou, 1995: 843)³. Cercetările din geografia turismului se bazează pe identificarea, definirea, clasificarea și modelarea diverselor spații de recreare și de turism, pe care le integrează apoi în sistemul teritorial. Imbricarea scârilor, de la nivel global la nivel local și invers, proprie științei geografice, permite sesizarea unor fenomene mai subtile, ca de exemplu strategiile de acțiune ale actorilor care intervin în dezvoltarea teritorială.

Implicațiile teritoriale ale dezvoltării turismului, fie economice, legate de valorificarea resurselor, fie geografice, legate de distribuția spațială a fluxurilor, sunt gestionate prin procesul de amenajare teritorială. Având în vedere că majoritatea aspectelor legate de turism se raportează la relația *teritoriu – turism – dezvoltare*, dezvoltarea turistică, indiferent de nivelul de decizie (de la cea mai mică unitate ce prestează servicii turistice, până la planurile

² Ciclicitatea reprezintă în economie forma de evoluție a activității economice, în care perioadele de expansiune urmează celor de recesiune. Joseph Schumpeter explică ciclurile economice prin «inovarea în ciorchine». Astfel, o inovație majoră, datorată progresului tehnic sau științific, induce alte inovații. Constatarea sa este că după o inovație majoră, economia intră într-o fază de creștere, care creează locuri de muncă, urmată apoi de o fază de regres, care duce la dispariția firmelor și a ramurilor de activitate tradiționale și deci la restrângerea locurilor de muncă. El numește acest fenomen «distrugerea creatoare» ce permite apariția de noi sectoare de activitate (sursa : <http://sesperso.voila.net/tss/chap1/Chapitre1.html>).

³ Traducerea citatelor din limbile franceză și engleză ne aparține.

de amenajare teritorială sau strategiile globale de dezvoltare economică și socială), este apanajul amenajării teritoriale.

Viziunea pe care sociologii și antropologii o aduc în cercetarea turistică se înscrie câmpului de analiză al studiilor culturale (*cultural studies*). Obiectul lor de studiu este societatea. Astfel, sociologii (Urry: 2002, 2005, MacCannel: 1999) s-au axat pe studiul turiștilor: de unde provin aceștia, care sunt așteptările lor, ce profil au etc. În felul acesta, direcția analizei calitative și a psihologiei consumatorului de produse turistice a luat o mare amploare, fiind dezvoltată cercetarea următoarelor teme: imaginarul turistic (Amirou: 1995, 2000), motivațiile, așteptările și dorințele turiștilor (Michel: 2000). Imaginea destinației și imaginarul turistic au devenit treptat o dimensiune decisivă în politicile și strategiile de dezvoltare a unei destinații.

La rândul lor, antropologii s-au concentrat pe studierea relației dintre turiști și comunitatea locală, precum și pe schimbările pe care fenomenul turistic le provoacă asupra culturilor vizitate. Această perspectivă este importantă atât din punct de vedere social și cultural, cât și teritorial. Teritoriul turistic reprezintă locul de întâlnire dintre o populație pasageră, care se reînnoiește rapid – turiștii – și populația locală, care este o populație activă și permanentă pe teritoriul în cauză. În multe situații, se creează tensiuni între populația locală și turiști, mai ales în destinațiile unde populația locală a fost redusă la rolul de prestator de servicii și de figurant (Cazes, Knafou, 1995: 843).

Pe baza acestor considerente, prezenta cercetare, *Valorificarea potențialului turistic al Subcarpaților dintre Valea Oltului și Valea Motrului*, adoptă **o dublă perspectivă, geografică și de amenajare a teritoriului**. Ea își propune în primul rând să analizeze fenomenul turistic la nivelul unei regiuni – în speță Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului –, să studieze relațiile care se stabilesc la acest nivel teritorial între spațiile cu activitate turistică și cele fără activitate turistică și în al doilea rând, să abordeze valorificarea resurselor cu potențial turistic din perspectiva acțiunilor necesare unei exploatare rentabile a resurselor din regiune, în conformitate cu principiile dezvoltării durabile.

Dimensiunea economică a turismului nu a fost însă neglijată. Având în vedere că scopul acestei cercetări este de a determina dacă dezvoltarea activității turistice prin o mai bună valorificare a resurselor existente în regiunea de studiu poate antrena și susține procesul de dezvoltare teritorială, analiza impactului economic al dezvoltării turistice asupra teritoriului este incontestabilă. Dimensiunea economică a activității turistice desfășurate în regiunea subcarpatică situată între Valea Oltului și Valea Motrului va fi analizată din perspectiva posibilității turismului de antrena dezvoltarea altor activități complementare, prin crearea unor *capacități teritoriale*.

Acest demers corespunde teoriei lui Sen (1979), care consideră că, în dezvoltarea unui teritoriu, cel mai important lucru este ceea ce se realizează cu resursele avute la dispoziție. Diferențele de dezvoltare între teritorii sunt, în opinia autorului, rezultatul capacității indivizilor de a converti resursele în realizări.

Din această perspectivă va fi abordată și cercetarea noastră, care pleacă de la constatarea unui nivel de dezvoltare scăzut – PIB-ul regiunii se situează sub pragul de 50% față de media Uniunii Europene –, într-o regiune în care există resurse ce pot fi valorificate turistic, dar care fac obiectul unui număr restrâns de proiecte de dezvoltare turistică.

2. Problematika și ipotezele cercetării

Principalele probleme identificate în regiunea de studiu sunt: numărul redus de proiecte de investiție atât în turism, cât și în alte activități economice, în condițiile posibilității accesării fondurilor europene de ajutor pentru dezvoltare; spiritul antreprenorial puțin dezvoltat al populației locale și neîncrederea interpersonală care nu permite crearea grupărilor partenoriale, efecte ale economiei planificate din perioada comunistă.

Regiunea de studiu poartă stigmatele unei viziuni planificate a dezvoltării industriale supradimensionate, a politicilor de naționalizare a proprietății private, a comasării terenurilor agricole și a interdicției de a primi turiști străini. Chiar și după căderea regimului comunist, regiunea de studiu a trecut printr-o lungă perioadă de derivă, de « tranziție economică », de restructurare industrială, în care populația nu a știut să profite de oportunitățile create de libertatea de acțiune – instituirea cooperărilor public-privat și a parteneriatelor internaționale. Recent, în contextul aderării la Uniunea Europeană și al încurajării demersurilor *bottom-up*, bazate pe proiecte de dezvoltare intercomunitare, observăm constituirea unor grupuri de acțiune locală și dezvoltarea unor proiecte comune.

- În aceste condiții, creșterea numărului de proiecte de valorificare a resurselor turistice existente va putea determina într-o primă etapă creșterea nivelului de dezvoltare al regiunii și susține mai apoi acest proces, așa cum specifică principiile dezvoltării durabile?
- În cadrul căror tipuri de turism pot fi valorificate resursele existente în regiune?
- Ce tipuri de spații turistice se dezvoltă pe baza resurselor existente?
- Cum se articulează aceste spații turistice la nivel teritorial?

Plecând de la aceste întrebări, vom încerca să demonstrăm următoarele ipoteze:

a. *Pentru ca acțiunea de valorificare să fie eficientă, este necesar să cunoaștem toate resursele cu potențial turistic existente la nivelul teritoriului și să le determinăm valoarea turistică.* În regiunea de studiu există o serie de resurse cu potențial turistic, nepromovate și cunoscute doar de localnici, care însă nu le intuiesc valoarea turistică. În aceste condiții, o parte importantă din această teză va fi dedicată inventarierii resurselor cu potențial turistic existente în regiunea de studiu și construirii unui instrument de cunoscere a valorii turistice. Acest demers are ca scop determinarea concentrării teritoriale a resurselor turistice, permițând elaborarea ulterioară a unor sisteme turistice teritoriale ce permit valorificarea optimă a acestor resurse.

b. *Proiectul teritorial reprezintă instrumentul amenajării teritoriale, care permite, pe de-o parte, valorificarea resurselor cu potențial turistic și, pe de altă parte, crearea capacităților teritoriale. Asociate, aceste două acțiuni concură la dezvoltarea durabilă a teritoriului analizat.* În contextul transferului care se operează în prezent de la modelul politic procedural de tip *top-down* la modelul de tip *bottom-up*, apar noi instrumente și practici de amenajare teritorială. Proiectul teritorial este un astfel de exemplu. El este rezultatul inițiativelor locale de dezvoltare, fiind utilizat pe scară largă, indiferent de sectorul de activitate. În cazul turismului, acesta ia forma proiectului turistic. Vom studia numărul de proiecte turistice existente la nivelul regiunii de studiu, obiectul lor, stadiul de implementare în care se află și rolul pe care aceste proiecte îl au la nivel teritorial.

c. *Inexistența unui inventar complet al resurselor turistice din regiunea de studiu împiedică dezvoltarea turismului.* Produsele turistice dezvoltate în regiunea de studiu nu valorifică decât o parte a resurselor existente. Oferta turistică a regiunii de studiu este redusă în comparație cu alte regiuni turistice din România. În plus, o serie de resurse care, prin valorificare turistică, ar putea atrage turiști în regiunea de studiu și ar reprezenta o sursă de venit pentru regiune se degradează din lipsa inițiativelor de valorificare.

d. *Absența unui sistem de observare a turiștilor care vizitează regiunea de studiu nu permite realizarea unei strategii de dezvoltare turistică adaptate realității teritoriale.* Strategiile de dezvoltare turistică ale orașelor și comunelor din regiune se bazează mai degrabă pe rezultate teoretice, observate la nivel național și mondial, decât pe date recenzate la nivel teritorial legate de circulația turiștilor și de practicile acestora.

3. Teritoriul de studiu

Teritoriul de studiu este reprezentat de Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului, o zonă geografică situată în Sud-Vestul României, în regiunea Oltenia, care ocupă partea nordică a județelor Vâlcea (în Est) și Gorj (în Vest). Relieful acestei regiuni este reprezentat de dealuri și coline, de depresiuni și de văi. Face parte din Subcarpații Getici, care reprezintă grupa sudică a lanțului subcarpatic, și din *Subcarpații Olteniei*, diviziune a Subcarpaților Getici (Figura 1).

Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului se prezintă ca o unitate distinctă, bine delimitată în cadrul reliefului regiunii Oltenia, făcând tranziția între Carpații Meridionali⁴, aflați la Nord, și Podișul Getic, în Sud. La Est și la Vest sunt delimitați de văile râurilor Olt și Motru, care circumscriu astfel această regiune naturală ce se întinde pe o suprafață de 2963 km². Spațiu de schimb și de interacțiune între regiunea montană înaltă și cea joasă de podiș și de câmpie, Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului sunt, astăzi, o regiune bine populată⁵ (densitatea populației în această regiune este de 100 locuitori/km²), cu o foarte mare concentrare a habitatului rural.

Din punct de vedere cultural, această regiune rămâne ancorată în tradiție. Meseriile tradiționale, precum creșterea oilor, olăritul, țesutul covoarelor, sculptura în lemn, sunt încă prezente în comunitățile din zonă. Patrimoniul cultural al regiunii este legat de stilul brâncovenesc⁶, prezent în arhitectura majorității locașurilor de cult ortodox din zonă. Chiar dacă aici se află leagănul artistic al acestui stil, a cărui importanță culturală a fost recunoscută și de UNESCO, regiunea subcarpatică dintre Valea Oltului și Valea Motrului este totuși mult mai puțin cunoscută și frecventată de turiști, în comparație cu alte regiuni românești ce dețin obiective turistice religioase, precum Bucovina, Maramureș și Transilvania.

⁴ Subdiviziunile Carpaților Meridionali care vin în contact cu regiunea de studiu sunt Munții Căpățâni în partea de Nord-Est a acesteia, Masivului Parâng în partea central-nordică și Munții Vâlcan în partea nord-vestică.

⁵ În România, densitatea medie a populației este de 91 loc/km², pe când în Uniunea Europeană aceasta este de 116 loc/km² (Eurostat).

⁶ Istoricii de artă caracterizează uneori stilul brâncovenesc prin analogie cu renașterea apuseană, datorită structurilor sale clare, raționaliste, dar exuberanța lui decorativă permite și folosirea termenului de Baroc brâncovenesc (Drăguț, Săndulescu, 1971).

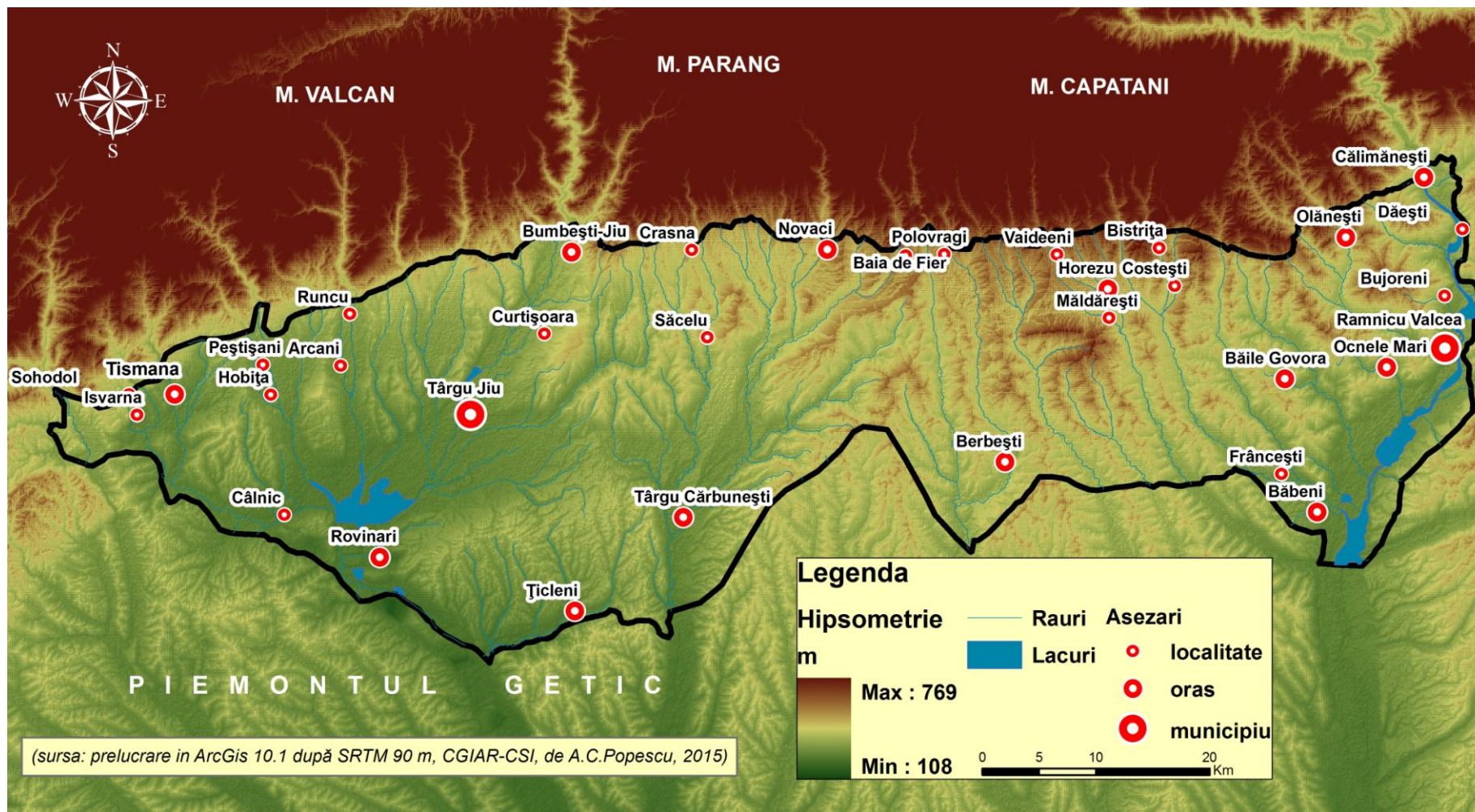

Figura 1. Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului – caracteristici geografice și așezări umane

Poziția sa geografică și economică periferică, atât în cadrul României, cât și al Uniunii Europene, determină difuzarea mai lentă a inovației, condiție indispensabilă dezvoltării în orice domeniu, explicând și decalajul înregistrat față de alte regiuni turistice românești. În ciuda acestor dezavantaje, Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului reprezintă un teritoriu de studiu foarte interesant pentru cercetarea turistică, deoarece acest tip de spațiu geografic, de altitudine medie, a fost rar abordat și analizat, în comparație cu spațiul montan și cel litoral.

4. Construcția metodologică

Demersul acestei teze se bazează pe analiza unui studiu de caz, reprezentat de regiunea subcarpatică situată între Valea Oltului și Valea Motrului. Aplicată în amenajarea turistică, această metodă presupune analiza critică a contextului actual, formularea pistelor de cercetare astfel încât să surprindă transformările suferite de sistem, confruntarea ipotezelor cu rezultatele obținute în urma analizei terenului de studiu, un ansamblu omogen (Vlès, 2014: 13). De asemenea, am comparat politicile și practicile de amenajare turistică a teritoriului din România față de Franța, deoarece această țară reprezintă prima destinație turistică din lume⁷, încercând să identificăm motivele care determină atractivitatea și dezvoltarea turistică a unui teritoriu.

Pentru a avea o perspectivă cât mai fidelă asupra realității turistice a zonei de studiu, cât și pentru a evita rezultate neconforme cu realitatea, am utilizat atât **metode calitative** (*studiul de caz, observația*) cât și **metode cantitative** (*analiza statistică*). Această îmbinare metodologică este determinată de natura hibridă a turismului. Pentru a determina în ce măsură se poate valorifica potențialul turistic al resurselor existente în regiunea de studiu, am recurs la construirea unui instrument de apreciere a valorii turistice a acestora. Instrumentul propus are rolul de a evalua nu doar aspectele cantitative ale resurselor turistice, cât și pe cele calitative.

Analiza statistică se concentrează pe evaluarea sosirilor turistice, pe numărul nopților de cazare, pe capacitatea de primire, pe rata de ocupare a bazei de cazare existentă în regiunea de studiu. Totuși, pentru a surprinde unele aspecte esențiale ale fenomenului turistic (motivații, practici, percepții, reprezentări), analiza statistică este insuficientă și puțin relevantă. Astfel, am recurs și la metoda anchetei, realizând un sondaj, în perioada 2012-2013, în cele mai importante centre de informare turistică din regiunea de studiu (Târgu-Jiu, Horezu și Călimănești). Instrumentul folosit a fost chestionarul aplicat la două grupuri țintă: directorii centrelor de informare turistică și turiștii care au făcut apel la serviciile acestor centre.

În chestionarul destinat directorilor centrelor de informare turistică predomină întrebările deschise, deoarece am dorit să obținem opinia specialiștilor despre activitățile îndeplinite de centrele de informare turistică, în calitate de structură teritorială de serviciu turistic public. În chestionarul destinat turiștilor predomină întrebările închise, deoarece acest tip presupune alegerea unei variante de răspuns deja formulate și diminuează timpul necesar completării chestionarului. Având în vedere că turiștii aflați în vacanță doresc să se relaxeze, am încercat să reducem rata nonrăspunsurilor sau a completării parțiale a chestionarului, printr-o formă scurtă (o pagină), ușor de realizat.

Îmbinarea metodelor cantitative și calitative ne-a permis aplicarea *tehnicii triangulației* (Grix: 2001, Brotherton: 2010), utilizată pentru validarea încrucișată a rezultatelor, de mai multe tipuri (statistice și empirice în cazul nostru), ce provin din surse multiple. Considerăm că această tehnică asigură cercetării o mai mare fiabilitate.

⁷ <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-et-rangere-de-la-france/tourisme/>

5. Structura tezei

Cercetarea este structurată în două părți. Prima parte conceptuală și metodologică, *Proiectul teritorial de dezvoltare turistică – un nou demers de amenajare teritorială*, prezintă demersul de amenajare teritorială, bazat pe proiectul de teritoriu. Astfel, în primul capitol, *Proiectul teritorial, un instrument politic democratic de acțiune teritorială*, este prezentată diferența dintre plan și proiect, este definit proiectul teritorial și structura acestuia, după care ne concentrăm asupra proiectului turistic, ca tip de proiect teritorial.

În capitolul al doilea, *Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – conturarea unui teritoriu de proiect*, prezentăm teritoriul de proiect, ca decupaj geografic rezultat din implementarea unui proiect teritorial. Sunt expuse în continuare argumentele alegerii și considerării Subcarpaților dintre Valea Oltului și Valea Motrului ca teritoriu de proiect.

Capitolul al treilea, *Conceptele asociate proiectului turistic*, cuprinde conceptele operaționale ale amenajării și dezvoltării turistice, pe baza cărora este construit proiectul turistic: resursele, patrimoniul, potențialul turistic, atracțiile și oferta turistică. Fiecare concept este definit și analizat în relație cu celelalte și integrat demersului ales.

În al patrulea capitol, *Metodologia proiectului de dezvoltare turistică*, discutăm instrumentele metodologice pe care le propunem pentru a fi folosite în cadrul demersului de realizare și implementare a unui proiect turistic. Primul este reprezentat de un instrument de apreciere a valorii turistice a resurselor cu potențial turistic din regiunea de studiu. Criteriile stabilite sunt atât cantitative cât și calitative, scopul acestui instrument fiind de a realiza o ierarhizare a UAT-urilor în funcție de valoarea lor turistică. Al doilea este reprezentat de ancheta realizată asupra turiștilor care au vizitat regiunea de studiu.

Partea a doua a tezei, *Aplicarea demersului proiectului de amenajare turistică la Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului*, cuprinde principalele etape ale unui proiect turistic teritorial: realizarea diagnosticului și formularea unor propuneri pentru dezvoltarea viitoare. Astfel, în capitolul cinci, *Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – un diagnostic teritorial promițător*, inventariem și analizăm valoarea turistică a resurselor naturale, a resurselor antropice și a infrastructurilor existente în regiunea de studiu.

Capitolul șase, *Amenajarea și organizarea turistică a teritoriului de proiect*, cuprinde organizarea și amenajarea turistică a regiunii de studiu. Sunt analizate tipurile de spații turistice existente în regiune, de la amenajările cele mai simple, univoce, întâlnite în cazul unora dintre obiectivele turistice, până la cele mai complexe, reprezentate de stațiunile turistice.

În capitolul șapte, *Circulația turistică*, ne concentrăm asupra analizei rezultatelor anchetei realizate asupra practicilor turistice în regiunea de studiu.

În capitolul opt, *Perspective de dezvoltare a organizării și a amenajărilor turistice teritoriale*, prezentăm sugestiile noastre de dezvoltare a turismului în regiunea de studiu, pornind de la teritoriile de proiect deja conturate în această regiune. Sistemele turistice locale pe care le propunem țin seama de resursele existente la nivel teritorial, de infrastructuri, de calitatea acestora, de amenajările turistice, de gradul de dezvoltare al UAT-urilor și de proiectele deja implementate sau în curs de implementare la nivel teritorial.

PARTEA I. PROIECTUL TERITORIAL DE DEZVOLTARE TURISTICĂ – UN NOU DEMERS DE AMENAJARE TERITORIALĂ

Demersul propus în această parte vizează în primul rând clarificarea unei terminologii fluctuante referitoare la *plan* și la *proiect*. Ne vom concentra apoi atenția asupra structurii pe care o are un proiect de dezvoltare, deoarece ea determină organizarea cercetării. Vom aborda apoi proiectul turistic ca tip de proiect de dezvoltare teritorială.

Teritoriul de proiect este proiecția la nivel teritorial a proiectului de dezvoltare; el poate lua forme diverse, fiind întâlnit la diferite scări teritoriale de analiză. Circumscrie teritoriului de proiect, *resursele, patrimoniul, potențialul turistic, atracțiile turistice și oferta turistică* reprezintă **conceptele operaționale** ale proiectelor de dezvoltare turistică.

Metodologia proiectului de dezvoltare turistică este constituită dintr-un instrument personal de diagnostic al resurselor cu valoare turistică și de ancheta de evaluare a percepției turiștilor asupra zonei de studiu.

Capitolul I

Proiectul teritorial, un instrument politic democratic de acțiune teritorială

1. Tranferul operat între *plan* și *proiect*

Am considerat necesar să insistăm pe diferența dintre *plan* și *proiect* deoarece aceste două concepte care se aseamănă presupun practici diferite. Observăm utilizarea celor două concepte în documentele cadru de implementare a politicilor teritoriale. Una dintre explicațiile posibile ale acestei imprecizii terminologice constă în folosirea în paralel a acestor două concepte – *plan*⁸ și *proiect*⁹.

Astfel, odată cu descentralizarea în Franța (1980), cu deconcentrarea în România (2000) și cu afirmarea politicii regionale a Uniunii Europene prin programele de distribuire a fondurilor structurale (începând cu 1958), se poate observa o transformare evidentă a principiilor de planificare, precum și o conversie care s-a operat între plan și proiect. În contextul presiunii concurențiale crescute, antrenată de construcția europeană și de politica

⁸ *Planurile* sunt documente de urbanism, stabilite în general la nivelul UAT, care fixează regulile generale de ocupare a solului, delimitează și instituie sectoare și zone cu destinație și funcție precise. Au o dimensiune normativă și operatorie, susținută de caracterul juridic. În urbanism, planul este un document cu un conținut eminent grafic. El spațializează regulile de implantare într-un teritoriu și odată aprobat, se opune terților, făcând astfel parte din hotărârile cu valoare juridică (Levy, Lussault, 2003:721).

⁹ *Proiectul*, termen utilizat începând cu 1980 în Franța și după anul 2000 în România, a devenit un *passé-partout* al acțiunii teritoriale, urbanistice și arhitecturale (Levy, Lussault, 2003: 747). Recurgerea la proiect în domeniul dezvoltării teritoriale trebuie înțeleasă ca o reacție la practicile anterioare de planificare impuse de către stat nivelurilor inferioare. Afirmarea sa este simultană cu demersurile de consultare a actorilor asupra cărora se răsfrâng efectele implementării unei decizii politice. Este un exemplu de model negociat de elaborare a unei acțiuni de intervenție teritorială și, față de plan, proiectul imprimă demersurilor teritoriale o imagine a unei lumi flexibile, constituită din proiecte multiple, conduse de către persoane autonome, imagine care se opune unei lumi ierarhizate, constituite din marile planuri integrate (ib.). Proiectul de dezvoltare este condus în concordanță cu viziunea și nevoile actorilor teritoriali, evidențiind concepțiile politice implicate de guvernanta. El se înscrie, prin urmare, într-un demers contextualizat, cu un profund caracter identitar, fiind puternic ancorat în teritoriu.

comercială internațională, care pun în competiție teritoriile (Merlin, Choay, 2010: 640) pe piața economică, strategia de dezvoltare a Uniunii Europene operează cu programe și cu proiecte.

În România, la fel ca în Franța, proiectul se impune în condițiile alinierii legislației și programelor guvernamentale românești la cele ale Uniunii Europene. În aceste condiții, terminologia utilizată trebuie să fie asemănătoare, pentru a facilita colaborarea dintre serviciul național și serviciile europene. Din acest punct de vedere, precum și datorită faptului că această teză explorează posibilitățile de valorificare a resurselor, strategiile ce pot fi utilizate pentru dezvoltarea turistică a regiunii de studiu, modelele de amenajare teritorială și de organizare a activității turistice în spațiu, vom aborda în continuare demersul de proiect. Vom stabili câteva direcții de dezvoltare viitoare, fără însă a ne lansa în programarea acțiunilor și a proiectelor specifice ce ar trebui implementate.

În contextul globalizării economice și al democratizării acțiunii publice, se face apel la *o concepție mai generală și mai puțin sectorială* (Zepf, Andres, 2011: 15) a instrumentelor și a practicilor legate de științele care abordează teritoriul. Astfel, proiectul se impune în locul planului atât ca demers, cât și ca instrument de planificare strategică. Utilizarea sa din ce în ce mai frecventă repune în discuție practicile tradiționale ale amenajării teritoriului și ale instrumentelor folosite, care fac astăzi obiectul unei reinterpretări. Determinarea perimetrului pertinent al acțiunii publice, a direcțiilor ce trebuie urmate pentru dezvoltarea locală și managementul resurselor teritoriale sunt decise, în mod democratic și participativ, de către toți actorii implicați în respectivul demers.

Față de plan, care era dinainte stabilit de un Comitet Central, fără consultarea nivelurilor inferioare, proiectul este rezultatul inițiativelor locale și al muncii în echipă a actorilor teritoriali. Principiile sale de bază sunt parteneriatul, concertarea și coerența (Zepf, Andres, 2011:17).

- *Parteneriatul* implică stabilirea de grupuri și de relații de colaborare, mai mult sau mai puțin complexe, între UAT¹⁰-uri, sub forma intercomunalității sau a grupurilor de acțiune locală.

- *Concertarea* presupune consultarea tuturor părților implicate în proiectul teritorial, nu doar a celor ce decid, ci și a actorilor asupra cărora se vor răsfrânge deciziile luate.

- *Coerența*, sub toate aspectele ei – politic (al obiectivelor stabilite), geografic (al perimetrelor delimitate) și funcțional (de gestiune a diverselor proiecte sectoriale) – reprezintă scopul demersului de proiect, care se presupune a fi mai eficace decât demersul de plan, pentru a se obține o mai bună articulare între obiectivele vizate și rezultatele obținute.

Dimensiunea spațială are o importanță fundamentală în realizarea unui proiect teritorial. Integrat planificării strategice, proiectul teritorial se justifică în special la scară mezoteritorială, deoarece se bazează pe asocierea dintre comune pentru a realiza o operațiune specifică. În acest caz, față de plan, ce determină și spațializează utilizarea solului, proiectul se concentrează pe elementele (resursele) care structurează teritoriul și care au o putere atractivă și coezivă în cadrul perimetrului delimitat. Din această perspectivă, actorii devin ei înșiși o resursă, care are capacitatea de a crea și de a structura teritoriul, ceea ce explică importanța care le este conferită în cadrul proiectului de dezvoltare teritorială. Studiul relațiilor stabilite între actori prezintă interes și din punct de vedere spațial, deoarece perimetrele teritoriilor de proiect depind de aceste relații.

¹⁰ Unitatea administrativ-teritorială este partea componentă a teritoriului țării, cu populația și instituțiile aferente, denumită și organizată prin lege. În România, unitățile administrativ-teritoriale sunt județele, orașele, dintre care unele sunt municipii, și comunele (<http://www.dictio.ro/juridic/unitate-administrativ-teritoriala>).

2. Actorii – agenții acțiunii teritoriale

Proiectul de teritoriu, ca proiect de amenajare și de dezvoltare a teritoriului în cauză, exprimă viziunea colectivității teritoriale asupra viitorului său în ceea ce privește dezvoltarea și coeziunea socială, amenajarea teritoriului și urbanismul, politica și gestiunea resurselor. El determină acțiunile ce asigură dezvoltarea și amenajarea omogenă a teritoriului, împărtășite de toate comunele ce aparțin teritoriului delimitat¹¹.

Demers favorizat și de UE în politicile sectoriale de asistență și de ajutor pentru dezvoltare, proiectul este prezent la toate nivelurile – de la proiectul mic, punctual, de la nivel local, la marile proiecte de amenajare și dezvoltare regională –, fiind sinonim cu acțiunea. S-a impus simultan cu descentralizarea / deconcentrarea, în contextul liberalizării deciziei politice și a transferului competențelor de decizie și de gestiune către comunitățile teritoriale.

Având în vedere faptul că implică dorința de a acționa într-o anumită direcție, proiectul presupune existența actorilor, cu roluri și cu interese diferite, dar reuniți în jurul unui obiectiv comun. Proiectul devine astfel, în cadrul colectivităților teritoriale, un demers operațional de guvernanță, bazat pe participare și pe negociere (Merlin, Choay, 2010, Fauvet, 2014). Se pot distinge mai multe categorii de actori implicați în diferite stadii în cadrul acestui exercițiu democratic de construcție și de dezvoltare teritorială: aleșii locali, gestionarii, inginerii responsabili de amenajarea teritorială și arhitecții, investitorii privați, instanțele decizionale exterioare și populația locală.

Categoriile de actori pe care i-am analizat în această teză sunt turiștii și reprezentanții centrelor de informare turistică din regiunea de studiu. Primii au fost aleși deoarece am considerat că practicile turistice ale acestora sunt spațializante, iar în regiunea de studiu nu există niciun sistem de observare a fluxurilor turistice, ele având capacitatea de a crea spații turistice. Cel de-al doilea grup de actori, directorii centrelor de informare turistică, a fost ales deoarece aceștia sunt reprezentanți ai puterii centrale, fiind cei care pun în aplicare politicile turistice. De asemenea, ei intră în contact direct cu turiștii și au cea mai clară viziune asupra fenomenului turistic înregistrat la nivel local.

3. Structura proiectului teritorial

Structura proiectului teritorial cuprinde trei părți: diagnosticul teritoriului, definirea axelor strategice și propunerea acțiunilor pentru dezvoltarea durabilă a teritoriului. *Diagnosticul teritorial* vizează identificarea punctelor forte și a punctelor slabe, a riscurilor și a atuurilor de dezvoltare viitoare a teritoriului. *Definirea axelor strategice* permite evidențierea mizelor care există în teritoriu, precum și stabilirea obiectivelor prioritare de valorizare a atuurilor și de reducere a handicapurilor teritoriului. *Propunerea acțiunilor* de dezvoltare durabilă a teritoriului presupune identificarea acțiunilor concrete ce trebuie desfășurate pe termen scurt, mediu și lung, precum și includerea lor într-o viziune integrată a dezvoltării teritoriale¹².

4. Proiectul turistic

Proiectul turistic este asimilat proiectului teritorial, deoarece, prin structura și conținutul său, combină amenajarea teritoriului cu dezvoltarea, în scopul creării unei infrastructuri sau a unui sit, de a valorifica o resursă, de a renova sau de a conserva

¹¹ <http://www.horizon2030.artoiscomm.fr/content/d%C3%A9finition>.

¹² <http://www.horizon2030.artoiscomm.fr/content/d%C3%A9finition>.

patrimoniul. Obiectivele sale pot fi însă diferite: economice, sociale, patrimoniale sau o combinație între cele trei, în funcție de amploarea proiectului.

Proiectele turistice se integrează ierarhic în proiectului teritorial (local sau regional) și se combină orizontal cu alte proiecte sectoriale (industriale, agricole, sociale, de mediu etc.). Cea mai mare provocare este coordonarea dintre proiecte diferite, asigurându-se totuși coerența funcțională a teritoriului. În același timp, proiectele turistice se integrează în politicile publice, naționale și internaționale de amenajare și de dezvoltare teritorială.

Turismul este *un instrument major al politicilor de compensare spațială în beneficiul regiunilor defavorizate (mediu rural, montan, parcurile naturale) sau în dificultate economică (regiuni montane sau regiuni în restructurare industrială)* (Vlès, 1996: 141). Astfel, politicile europene naționale, regionale, județene și locale încadrează dezvoltarea turistică din punct de vedere juridic, tehnic și financiar. Dată fiind importanța acestei activități la scară mondială, a caracterului său intersectorial, care a permis combinarea sa cu activități din cele mai diverse (agricole, anumite activități industriale, culturale, de conservare a patrimoniului etc.), regăsim proiectul turistic la toate nivelurile de planificare teritorială.

La nivel european, turismul este integrat în programele de dezvoltare regională (FEDER), rurală (FEADER) și a regiunilor transfrontaliere (INTERREG). La nivel național, el este integrat în strategia de dezvoltare a teritoriului național și face obiectul unui *Masteplan* sectorial pentru dezvoltarea turismului românesc (2007-2026). La nivel regional, turismul este integrat în strategiile de dezvoltare a celor 8 regiuni de dezvoltare românești¹³, fie sub forma unui capitol inclus în strategia generală de dezvoltare a teritoriului regiunii, fie sub forma unei strategii individuale de dezvoltare a sectorului turistic. La nivel local, turismul apare, la fel ca la nivel regional, în strategiile de dezvoltare realizate pentru fiecare județ în parte, pentru comune sau orașe.

Capitolul II

Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – conturarea unui teritoriu de proiect

1. Emergența noțiunii de *teritoriu de proiect*

Un *teritoriu de proiect* este orice spațiu fizic care face obiectul unui proiect de dezvoltare economică, turistică, urbanistică, environmentală, socială, culturală etc., propus și condus de actori publici și / sau privați, cu scopul de a răspunde / rezolva o problemă care afectează teritoriul și comunitatea în cauză.

În general, un teritoriu de proiect este creat ca urmare a validării unui proiect, conceput ca răspuns la un apel lansat de o instanță politico-administrativă (UE, stat național, colectivitate teritorială). În funcție de felul în care proiectul a fost conceput și apoi implementat, putem distinge două mari categorii: teritoriile decretate prin lege, care fac obiectul unei politici de amenajare teritorială (țările, PNR-urilor¹⁴, aglomerațiilor urbane, poliilor de competitivitate, poliilor de excelență rurală etc. în Franța, iar, în România, a parcurilor naționale, a clusterelor și a teritoriilor interadministrative), și teritoriile de acțiune a

¹³ Regiunile de dezvoltare din România corespund diviziunilor de nivel NUTS-II în cadrul decupajului teritorial al Uniunii Europene.

¹⁴ Parc Natural Regional.

actorilor locali, cu scopul realizării unui proiect comun (de exemplu construcția unei infrastructuri).

2. Delimitarea teritoriului de proiect reprezentat de Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului

Propunerea Subcarpaților dintre Valea Oltului și Valea Motrului ca teritoriu de proiect se înscrie în contextul situației actuale de amenajare a teritoriului în România pe care am prezentat-o anterior. Acest demers se bazează pe posibilitatea de a implementa un proiect de dezvoltare teritorială fundamentată cu precădere pe turism și inspirată de practica franceză de dezvoltare teritorială. Astfel, vom analiza unele exemple de bune practici care au dat rezultate pe teritoriul francez și pe care vom încerca să le punem în practică, ținând însă seama de caracteristicile naționale și locale din România.

Pentru a realiza proiectul de teritoriu pe care îl propunem și pe care îl vom prezenta detaliat în a doua parte a acestei teze, am procedat la delimitarea teritoriului de proiect (Figura 3). Criteriile avute în vedere sunt de ordin geografic, istoric, identitar (administrativ și etnografic), economic și politic.

Capitolul III

Conceptele asociate proiectului de dezvoltare turistică a unui teritoriu

1. De la resursă la oferta turistică – etapele procesului de valorificare turistică

Conceptele prezentate în acest capitol fac obiectul a numeroase cercetări științifice din domenii care interesează mai îndeaproape sau mai de departe fenomenul turistic: geografia, economia, sociologia, antropologia, istoria artei și dreptul. Astfel, ele au mai multe definiții, clasificări și accepții, pe care am încercat să le sintetizăm și să le armonizăm în cercetarea noastră. Ne vom opri asupra următoarelor concepte: resursă turistică, patrimoniu turistic, potențial turistic, atracție turistică și ofertă turistică (Figura 2).

Primul concept, cel de *resursă*, folosit atât de geografi, cât și de economiști, reprezintă premisa dezvoltării unei activități pe un teritoriu.

Al doilea concept, *patrimoniul*, prezintă o mare diversitate tipologică, categorială și de conținut. Patrimoniul poate constitui o resursă turistică sau o resursă cu potențial de valorificare prin turism, condiție în care devine patrimoniu turistic. Dar patrimoniul poate exista și independent de turism, beneficiind de recunoașterea valorii sale culturale. El se transformă în resursă turistică, atracție turistică, sau componentă a ofertei turistice doar în condițiile în care capacitatea sa de a atrage fluxuri turistice justifică valorificarea potențialului său turistic.

Al treilea concept, *potențialul turistic*, dezvoltat de către cercetătorii români din domeniul geografiei turismului, este folosit în relație cu noțiunea de resursă. Potențialul turistic al unei resurse reprezintă capacitatea resursei în cauză de a atrage turiști și de a fi valorificată (amenajată și promovată) în acest scop. O resursă dispune de un potențial de valorificare într-un domeniu sau în mai multe domenii, având astfel valențe diferite. Valorificarea potențialului unei resurse se face printr-un proiect (de valorificare și de amenajare). Dacă resursa (chiar și neamenajată) atrage fluxuri mari de vizitatori, care sunt dispuși să facă efortul de a se deplasa și de a cheltui pentru a profita de ea, atunci avem de-a

face cu o *atracție turistică*, al patrulea concept dezvoltat în acest capitol. *Fondul turistic* reprezintă totalitatea resurselor cu potențial turistic existente pe un teritoriu.

Al cincelea concept, *oferta turistică*, provine din economie, demonstrând importanța acordată de această știință studiului activității turistice, precum și incidența pe care perspectiva economică o are în activitatea turistică. Fenomenul turistic este, de obicei, analizat în termeni de cerere și de ofertă, fiind adesea redus la această viziune profund comercială. Nu am înlăturat această perspectivă din analiza noastră, deoarece dimensiunea economică este una importantă în procesul de dezvoltare teritorială. Dar, pentru că abordarea noastră se axează pe cercetarea fenomenului turistic din perspectivă teritorială, am decis să ne focalizăm analiza mai degrabă asupra ofertei turistice decât a cererii turistice, fapt ce explică întâietatea acordată ofertei turistice.

Nu contestăm locul determinant al cererii în orice sistem economic, fără de care oferta nici nu ar exista, dar atenția noastră se concentrează asupra mecanismelor de formare a ofertei și de construire a produsului turistic, ca elemente ce derivă din specificul teritorial al zonei analizate. Cererea turistică este o realitate incontestabilă în contextul mondial actual, iar pentru un teritoriu unde se dorește dezvoltarea activității turistice considerăm că ar fi mult mai util de știut cum să răspundă cererii, cum să construiască o ofertă care să pună în valoare resursele teritoriului și care să fie, în același timp, mai bună decât cea a concurenței, sau cum poate fi influențată cererea.

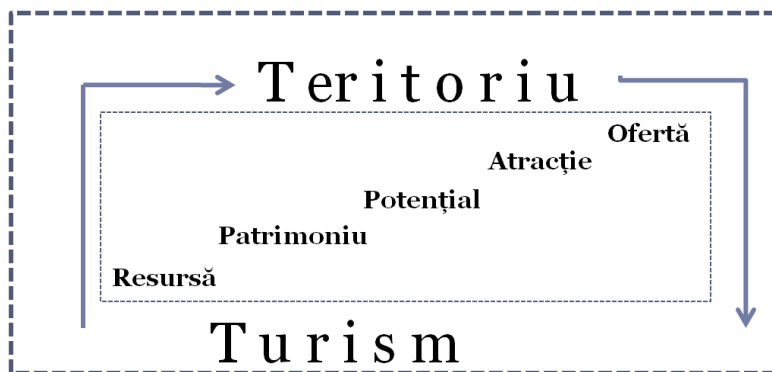

Figura 2. Transformarea resursei prin valorificare turistică
(sursa: A.C. Popescu, 2015)

Capitolul IV

Construcția metodologică a proiectului de dezvoltare turistică aplicată Subcarpaților situați între Valea Oltului și Valea Motrului

1. Construcția instrumentului de diagnostic a resursei turistice

În literatura științifică română de geografia turismului există multe studii care încearcă să evalueze în funcție de diferiți parametri fie *potențialul turistic* (Șandru:1970, Iordan, Nicolescu:1971, Cocean:1980), fie *valoarea de recreere* (Susan:1980), fie *valoarea turistică* (Erdeli, Istrate:1996, Ciangă:1997).

Literatura științifică internațională s-a axat pe studierea *atractivității turistice*, adică a elementelor care determină deplasarea turiștilor și vizitarea anumitor situri în detrimentul altora. Astfel, Lew (1987), Gunn (1988), Leiper (1990), Walsh-Heron și Stevenson (1990),

Inskeep (1991), Swarbrooke (2002), Gagnon (2003, 2007) s-au concentrat pe definirea factorilor turistici atractivi, precum și pe analiza acestora din diferite puncte de vedere (geografic, al amenajării, sociologic), dar și pe impactul pe care dezvoltarea atracțiilor turistice îl are asupra unei destinații. Totuși, în comparație cu studiile epistemologice, mai puține cercetări s-au axat pe aspectul metodologic de elaborare a unui instrument de măsură a atractivității turistice a unei destinații, a unui teritoriu sau a unui produs turistic (Cocean: 1984, Erdeli, Istrate: 1996, Ciangă: 1997, Cîndea și col.: 2000, Mălăescu: 2013, Krešić, Prebežac: 2011, Novakovski și col.: 2008, Bédard: 2008), care să permită cuantificarea factorilor ce stau la baza deciziei turiștilor în alegerea unei destinații pentru vacanță sau pentru petrecerea timpului liber.

Construirea unui instrument de diagnostic pentru evaluarea resurselor existente pe un teritoriu se justifică prin necesitatea de a crea un instrument flexibil, adecvat specificului activității turistice și adaptabil oricărui spațiu geografic. Pe baza modelelor de cuantificare a potențialului turistic al unui teritoriu, de determinare a valorii turistice sau a atractivității turistice prezentate în prima parte, propunem un instrument care ia în considerare caracteristicile resurselor naturale (geomorfologia teritoriului, clima, hidrografia, vegetația și fauna), resursele antropice și infrastructurile existente în teritoriu.

1.1. Determinarea valorii turistice

În determinarea valorii turistice a resurselor din regiunea de studiu, am recurs la analiza resurselor cu potențial turistic, pentru a estima gradul lor de atractivitate turistică. Astfel, într-o primă etapă, am inventariat, pornind de la datele furnizate de sursele bibliografice și de propria cercetare pe teren, resursele din Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului, stabilind în același timp caracteristicile care le determină atractivitatea turistică. Caracteristicile identificate constituie de altfel și indicatorii de care ne vom servi pentru a calcula valoarea turistică a regiunii de studiu.

Cuantificarea atractivității și a potențialului turistic al unui teritoriu permit estimarea *valorii turistice totale* (VTT), un indicator pe care ar trebui să se bazeze orice demers de planificare și de amenajare turistică a teritoriului, deoarece el constituie *un instrument de diagnostic, de decizie, de gestiune, de observație, de colaborare, de marketing și de comunicare* (Bédard, 2008: 3). Bazându-se pe inventarierea resurselor cu valențe turistice existente în teritoriu, calculul valorii turistice totale reprezintă de fapt un *instrument de diagnostic* al stadiului actual de dezvoltare a turismului pe teritoriul luat în considerare, precum și a posibilităților de dezvoltare viitoare. Pe baza lui se pot evalua punctele tari, punctele slabe, oportunitățile și riscurile implementării unui proiect de dezvoltare turistică, ceea ce-l transformă într-un *instrument de decizie*.

Actualizat în mod regulat, indicatorul valorii turistice totale constituie și un *instrument de observație* a evoluției destinației, făcând posibilă monitorizarea dezvoltării turistice teritoriale, precum și a gradului de valorificare a potențialului turistic al resurselor. Pentru actorii teritoriali poate fi un *instrument de colaborare*, reunindu-i în vederea realizării unor obiective de acțiune comune și un *instrument de gestiune* a resurselor existente. De asemenea, având în vedere ”radiografia completă” (Ciangă și col., 2002) care rezultă în urma calculului acestui indicator, el poate fi considerat și un *instrument de marketing și comunicare*, deoarece permite stabilirea tipologiei destinației, comparația cu alte destinații și, astfel, realizarea unei mai bune poziționări pe piață și definirea unei imagini de marcă (brand).

1.2. Ce se evaluează: categoriile VTT

Pentru a realiza un inventar util asupra resurselor cu valoare turistică ale unui teritoriu, este important, pe de-o parte, să stabilim elementele și categoriile care determină atracția turistică, resursele naturale și infrastructurile asociate, iar, pe de altă parte, indicatorii care permit cuantificarea lor.

Categoriile ce compun *valoarea turistică totală* (VTT) sunt reprezentate de atracțiile turistice și de elementele adjuvante, care au o valoare turistică mai scăzută, dar care contribuie la crearea unui cadru propice desfășurării activităților turistice. Atracțiile turistice sunt reprezentate de numeroase elemente, destul de variate. Organizația Mondială a Turismului (McIntyre și colab., 1993, citați de Krešić, Prebežac, 2011: 500) propune următoarele categorii de factori atractivi:

resursele turistice naturale (1), patrimoniul turistic cultural și istoric (2), condițiile climatice (3), infrastructura (4), serviciile turistice și facilitățile existente în cadrul destinației (5).

Această clasificare, în general acceptată de către cercetători, se dovedește însă incompletă în condițiile actuale de dezvoltare a fenomenului turistic. Ritchie și Crouch (2005) propun o clasificare a atracțiilor turistice în șapte categorii:

fiziografie și climat (1), cultură și istorie (2), activități propuse în cadrul destinației (3), evenimente organizate (4), posibilități de divertisment (5), infrastructuri (6), legăturile și rețelele (7).

1.3. Calculul VTT în cazul Subcarpaților situați între Valea Oltului și Valea Motrului

În calcularea valorii turistice totale a unui teritoriu, indicator pe baza căruia putem determina capacitatea de dezvoltare turistică, vom lua în considerare elementele cadrului natural (așezare geografică, relief și structuri geologice, climat, hidrografie, vegetație, faună, peisaj, rezervații naturale, calitatea mediului natural), care, fie reprezintă atracții turistice în sine, fie concură împreună cu alte elemente la constituirea unei atracții.

Indicatorii folosiți în continuare pentru aprecierea cantitativă a fiecărui element aparținând cadrului natural sunt aleși în funcție de atributele cu impact asupra turismului și asupra vizitatorilor: criterii funcționale cu influență în amenajarea și în planificarea turistică și estetice.

1.4. Criterii și sistem de evaluare aplicate regiunii de studiu

Atractivitatea resurselor turistice derivă dintr-o serie de aspecte estetice, structurale, dimensionale, simbolice și funcționale, în gradul lor de accesibilitate și de amenajare, dar și în prezențările pe care turiștii și le fac despre aceste resurse. Pe baza celor șase criterii propuse de Cocean și Dezsi (2009: 110) pentru evaluarea atractivității resurselor antropice, și anume *vechimea*, *unicitatea*, *ineditul*, *dimensiunea*, *semnificația* / *simbolul*, *funcția*, am întocmit o listă de criterii, aplicabilă atât resurselor naturale, cât și celor antropice, pentru a ușura procesul de diagnostic. Criteriile propuse sunt următoarele:

- (1) numărul de apariții;
- (2) ineditul;
- (3) vârsta sau vechimea;
- (4) starea de conservare;
- (5) diversitatea tipologică;

- (6) complexitatea structurală;
- (7) dimensiunea și întinderea spațială;
- (8) individualizarea în peisaj (poziția) și detașarea altimetrică;
- (9) cromatică și fizionomia;
- (10) valoarea simbolică;
- (11) funcția;
- (12) accesibilitatea;
- (13) amenajarea;
- (14) percepția și reprezentarea (numărul de fotografii geocodate);
- (15) certificarea / etichetarea.

Prezentăm succint ce evaluează fiecare din aceste criterii:

1. *Numărul de apariții* al unei resurse redă frecvența sa de apariție în teritoriu. Dacă se întâlnește doar în cadrul sitului analizat, atunci este un unicat, ceea ce determină o valoare atractivă foarte mare. Dacă este specific unei anumite regiuni, întâlnindu-se mai multe obiective de același tip, dar numai în cadrul regiunii respective, valoarea sa atractivă rămâne în continuare ridicată, dar se împarte la numărul de obiective existente. Dacă este rezultatul unui complex de factori și se întâlnește oriunde aceste condițiile specifice sunt reunite, atunci valoarea sa atractivă scade, până la gradul de banal.

2. *Ineditul* sau insolitul este o însușire a resurselor ce se referă la aspectul fizionomic, pozițional sau structural-compozițional. Ia în calcul caracteristicile originale ale unei resurse care surprind privitorul, de obicei ciudățeniile și fenomenele bizare a căror explicație nu este evidentă, care surprind și incită curiozitatea turistului.

3. *Vârsta* obiectivelor prezintă atracție, deoarece este o dovadă a rezistenței acestora la trecerea timpului. De regulă, cu cât este mai vechi un obiectiv turistic, cu atât este mai atractiv, în special dacă se află într-o stare de conservare bună.

4. *Starea de conservare* reprezintă gradul de păstrare a integrității unei resurse, la nivelul componentelor și funcțiilor pe măsura trecerii timpului și a modificărilor care au loc în mediul său.

5. *Diversitatea tipologică* a unei resurse se referă la formele sub care aceasta poate apărea. Poate fi vorba despre o resursă omogenă (de exemplu aceeași formă de relief, tip de vegetație sau stil arhitectural) sau de o resursă heterogenă, care, în funcție de condițiile mediului, se manifestă diferit, determinând o diversitate tipologică. Rolul său este de-a înlătura monotonia.

Cu cât un teritoriu afișează un mozaic de forme mai nuanțat, cu atât indicele său de atractivitate sporește, și invers. În general, se bucură de o atractivitate și interes aparte formele supradimensionate, grandioase, larg desfășurate spațial (Cocean, 2011: 7).

6. *Complexitatea structurală* a resurselor se referă la numărul de forme sau de microforme care se dezvoltă pe un teritoriu.

7. *Întinderea spațială* se referă la tipul de apariție a resursei – o apariție insulară, o apariție areală, omogenă sau discontinuă.

8. *Detașarea altimetrică și individualizarea în peisaj* se referă la poziția pe care o ocupă o resursă sau un obiectiv turistic în peisaj. Dispunerea pe verticală a elementelor, efectul de insulă creat prin detașarea față de elementele din jur fac posibilă perceperea optimă a acestora și le impun ca repere spațiale asupra cărora se concentrază atenția și curiozitatea privitorului (Cocean, 2011: 7).

[...] *etalarea verticală a elementelor peisajului este incomparabil mai pitorească, mai atrăgătoare în raport cu dispunerea lor orizontală. Impactul asupra privitorului este imediat, interesul acestuia față de elementul [...] respectiv se declanșează încă de la primul contact vizual* (Cocean, 2010: 92).

9. *Cromatica și fizionomia* se referă la caracteristicile estetice ale resurselor luate în considerare, caracteristici *receptate adesea pozitiv de către turiști* (Cocean, 2010: 92). O formă și/sau o culoare deosebită, de regulă frapază privirea observatorului și *incită curiozitatea prin abaterea de la regulă, de la normal, de la obișnuit* (Cocean, G., 2011: 7-8).

10. *Valoarea simbolică* se referă la conotația atribuită unei resurse turistice, adică la ceea ce resursa în cauză evocă și nu la ceea ce acestea exprimă. Este o valoare afectivă, atribuită de comunitatea locală, în funcție de istoria și imaginarul său cultural.

11. *Funcția îndeplinită* reprezintă utilizarea care se dă unei resurse. Aceasta poate îndeplini mai multe funcții, fiind valorificată în cadrul mai multor activități. În anumite cazuri se pot produce conflicte între utilizatori, din cauza intereselor divergente și a incompatibilității dintre activitățile care valorifică resursa în cauză. Turismul este totuși o activitate flexibilă, care permite valorificarea variată a resurselor.

12. *Accesibilitatea* indică gradul de ușurință cu care poate fi atins un punct, plecând din alt punct. Este o funcție a distanței, care trebuie spațializată și contextualizată. Privită în relație cu alte puncte, ea trimite în domeniul turismului la modelele fluxurilor (Martley, 1976, Campbell, 1966, citați de Muntele și Iașu, 2003) și spațiului turistic (Miossec, 1976, citată de Muntele și Iașu, 2003), reprezentate de: *regiune emițătoare – regiune receptoare* (Thurot, 1980, Lundgren, 1982, Pearce, 1981, citați de Muntele și Iașu, 2003) *origine – itinerar – destinație* (Cazes, 1980, citat de Muntele și Iașu, 2003) și la noțiunea de *distanță – timp* (Burkart, Medlik, 1974, citați de Muntele și Iașu, 2003).

13. *Amenajarea* resurselor se realizează în funcție de cantitatea, calitatea și configurația acestora în teritoriu. Astfel, în funcție de complexitatea amenajărilor pe care resursele turistice le pot genera, Defert (1966) (citată de Muntele, Iașu, 2003) identifică următoarele tipuri de amenajări posibile:

- *amenajarea turistică univocă* se canalizează asupra unei resurse izolate, bine individualizate (ex. obiectiv istoric / cultural, o peșteră, un sector de chei etc.) și se caracterizează prin intervenții sumare, punctuale, izolate, strict dimensionate fluxurilor de vizitatori ai obiectivului respectiv;

- *amenajarea turistică plurivocă* presupune un ansamblu de acțiuni îndreptate asupra unei resurse turistice omogene, relativ grupate spațial, cu un anumit specific (ex. un areal cu ape minerale, un ansamblu de obiective culturale etc.); în acest caz dotările sunt mai complexe și integrate în teritoriu;

- *amenajarea turistică echivocă* implică acțiuni ce urmăresc amenajarea integrată și includerea în circuite turistice a resurselor (de regulă diseminate în spațiu și diferite din punct de vedere tipologic); amenajările au un grad mare de complexitate, fiind legate prin relații de complementaritate care permit entității să funcționeze ca un sistem integrat.

14. *Percepția și reprezentarea turistică prin intermediul fotografiei geocodate* face trimitere la imaginea percepută și apoi redată de către turiști în urma vizitării unui loc sau a unui obiectiv. Fotografia geocodată¹⁵ este un indicator pe care îl vom folosi pentru a

¹⁵ Fotografia geocodată este o fotografie localizată spațial, în sistemul de coordonate GPS (latitudine, longitudine), care indică exact locul unde a fost făcută. Utilizarea ei ca indicator pentru determinarea atractivității unui obiectiv este introdusă în cercetarea geografiei turismului din România de către M. Bulai (2013), care o consideră *o puternică expresie a existenței unor atracții, a unor peisaje deosebite*. Presupune

determina gradul de atractivitate a unui loc. Astfel, numărul de fotografii geocodate pe care turiștii l-au făcut unui obiectiv sau unui loc pe care ei îl consideră atractiv, impresie pe care o împărtășesc apoi în cadrul rețelelor sociale, marchează atracția turistică. Dintre platformele de web photo sharing existente (Flickr.com., Panoramio.com și Picasaweb.com) vom utiliza în analiza noastră fotografiile geocodate pe platforma Panoramio, deoarece aceasta este mai populară în România, fiind în contact direct cu serviciile de webmap și street view ale Google.

15. *Certificarea / etichetarea* reprezintă o formă de garanție a calității. În domeniul turismului, calitatea este reprezentată de clasificarea structurilor turistice¹⁶ de primire, de alimentație¹⁷, a siturilor turistice și a patrimoniului cultural¹⁸.

Sistemele de evaluare a potențialului turistic sunt bazate pe estimarea valorii turistice a resurselor prin atribuirea unui punctaj în funcție de criteriile cantitative și calitative stabilite de către cercetători, criterii care au scopul de a exprima / sintetiza atractivitatea turistică a resurselor. Metodologia utilizată în general este cea a grafurilor arborescente.

Tabelul 1. Valorile acordate criteriilor de evaluare a resurselor atractive din punct de vedere turistic (A.C. Popescu, 2015)

Criterii	Punctaj
Numărul de apariții	1 apariție – 1 punct
Inedit	3 p
Vechime	Preistoric – 3 p
	Antic – 2,5 p
	Medieval – 2 p
	Sec. XV-XVIII – 1,5 p
	Sec. XIX – XX – 1pct.
Perioada contemporană – 0.5 p	
Starea de conservare	Foarte bună - 2 p
	Bună – 1 p
	Degradat – 0,5 p
	Ruină – 0 p
Diversitatea tipologică	Omogenitatea – 0 p
	Heterogenitate – 1 p
Complexitatea structurală	Simplă – 0,5 p
	Complexă – 1 p
Dimensiunea și întinderea spațială	Apariție izolată – 1 p
	Apariție regională – 0,5 p
Detașarea altimetrică și individualizarea în peisaj	1 p
Cromatică și fizionomia	1 p
Valoarea simbolică	1 p
Funcția	1 funcție – 1 p

voinea liberă a utilizatorilor de a marca geografic anumite activități, practici spațiale, locuri (Bulai, 2013: 72) și de a le împărtăși cu ceilalți participanți ai comunității virtuale. Motivațiile care stau la baza acestei operațiuni voluntare a utilizatorilor de internet sunt multiple: dorința de a-și împărtăși experiențele cu ceilalți, de a promova un loc atractiv, puțin cunoscut, de a teritorializa activități și practici spațiale, din ce în ce mai numeroase și mai complexe etc. (Bulai, 2013: 72).

¹⁶ Structurile de primire turistică sunt clasificate în funcție de numărul de stele, în cazul hotelurilor, de numărul de spice de grâu în Franța și de margarete în România, în cazul pensiunilor.

¹⁷ Restaurantele sunt, la rândul lor, clasificate în funcție de numărul de stele, cele mai bune obținând și stele Michelin.

¹⁸ Siturile turistice al căror patrimoniu este remarcabil sunt înscrise pe Lista monumentelor istorice în România și/sau pe Lista patrimoniului mondial Unesco, având de asemenea și alte certificări (drumuri tematice ale Consiliului Europei, patrimoniu al umanității, destinație europeană de excelență, destinație ecologică etc.).

	Mai multe funcții îndeplinite – 2 p
Accesibilitatea	Drum european – 3 p
	Drum național – 2 p
	Drum județean – 1 p
	Drum local – 0,5 p
Amenajarea	Univocă – 1 pct.
	Plurivocă – 2 pct.
	Echivocă – 3 pct.
Percepția și reprezentarea	1-5 fotografii – 0,5 pct.
	+5 fotografii – 1 pct.
Certificarea	1 punct pentru fiecare certificare

Acest sistem de evaluare est adaptat în același timp la estimarea valorii turistice a unui sit, a unei comune sau a unei regiuni. El permite ierarhizarea tipologică și tematică, adică ierarhizarea la diferite scări (locală, regională), precum și ierarhizarea în funcție de categoriile sau tipurile de resurse (resurse naturale, resurse geomorfologice, etc.).

În funcție de numărul de puncte pe care UAT-urile din regiunea de studiu le-au acumulat, am determinat patru categorii de UAT-uri în funcție de VTT: UAT-uri cu valoare turistică foarte scăzută, UAT-uri cu valoare turistică scăzută, UAT-uri cu valoare turistică medie, UAT-uri cu valoare turistică ridicată, UAT-uri cu valoare turistică foarte ridicată, UAT-uri marcante pentru turismul din regiunea de studiu.

Scopul diagnosticului bazat pe acest sistem de evaluare a fost stabilirea de categorii în funcție de valorile obținute și realizarea de grupări valorice pentru a determina UAT-urile cu o valoare turistică mare și foarte mare, cele cu o valoare turistică scăzută, precum și localizarea lor spațială. Pe baza rezultatelor obținute în cazul fiecărui tip de resursă și apoi la nivel global și la nivelul UAT-ului, se vor putea determina acțiunile care trebuie întreprinse în cadrul proiectului turistic.

2. Ancheta – importanța obținerii unor date complementare asupra turismului din Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului

Pentru a avea o imagine și asupra dimensiunii calitative a turismului din Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului, am recurs la anchetă. Astfel, pentru a testa ipoteza că *lipsa unui sistem de observare a turiștilor care vizitează regiunea de studiu nu permite realizarea unei strategii de dezvoltare turistică adaptate realității teritoriale*, am recurs la aplicarea de chestionare:

- directorilor de centre de informare turistică din zona de studiu, deoarece aceste infrastructuri teritoriale sunt cele mai potrivite asumării unei astfel de activități;
- turiștilor, despre sejurul petrecut, deoarece ei reprezintă cererea turistică.

PARTEA A DOUA - APLICAREA DEMERSULUI PROIECTULUI DE AMENAJARE TURISTICĂ LA SUBCARPAȚII SITUAȚI ÎNTRE VALEA OLTULUI ȘI VALEA MOTRULUI

Această parte se axează pe aplicarea metodologiei și a instrumentelor alese pentru analiza regiunii de studiu și pentru interpretarea rezultatelor obținute. Pentru început vom realiza un diagnostic al regiunii de studiu din perspectiva gradului de valorificare a resurselor existente.

Vom studia nu doar *resursele* care au o putere structurantă asupra teritoriului, infrastructurile și amenajările care permit valorificarea resurselor, ci și o parte din *actorii* care determină configurația teritoriilor de proiect. Pe baza rezultatelor obținute vom propune niște direcții de dezvoltare, care se pot materializa în proiecte turistice.

Capitolul V

Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – un diagnostic teritorial promițător

1. Necesitatea realizării unui diagnostic minuțios în elaborarea proiectului teritorial

Diagnosticul în cadrul proiectului turistic implică analiza resurselor cu potențial turistic, a infrastructurilor, a nevoilor și așteptărilor actorilor locali, cu scopul de a realiza scenarii de dezvoltare adecvate și sustenabile (Vlès, 1996). El reunește informațiile necesare care răspund la întrebarea *Cum pot fi mobilizate și valorificate resursele teritoriale?* Dar, în cazul turismului, prima întrebare care trebuie pusă este *Ce atrage turistul?*, având în vedere plierea turismului la legile pieței și la mecanismele cererii și ofertei. Astfel, pentru a fi eficace și pentru a reuni condițiile pe care dezvoltarea durabilă le implică, proiectul turistic trebuie să răspundă pe de-o parte la cererea turiștilor, care sunt exteriori teritoriului, și pe de altă parte, la nevoile populației locale care trăiește pe acest teritoriu.

Resursele evaluate sunt resurse geomorfologice, resurse climatice, resurse biogeografice, resurse antropice, resursa umană și infrastructurile existente în regiunea de studiu.

2. Rezultatul calcului valorii turistice totale – bilanțul diagnosticului turistic teritorial

Inventarierea resurselor cu potențial turistic existente în regiunea de studiu și evaluarea nivelului de valorificare turistică a acestora, a permis realizarea unei clasificări a UAT-urilor din Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului în funcție de valoarea lor turistică. Astfel, se conturează șase categorii de UAT-uri: (1) UAT-uri cu valoare turistică foarte scăzută, (2) UAT-uri cu valoare turistică scăzută, (3) UAT-uri cu valoare turistică medie, (4) UAT-uri cu valoare turistică ridicată, (5) UAT-uri cu valoare turistică foarte ridicată, (6) UAT-uri marcante pentru turismul din regiunea de studiu (Figura 3).

UAT-urile care întrunesc cele mai scăzute punctaje ale valorii turistice, nedepășind un maximum 65 de puncte, sunt situate în partea de sud a regiunii de studiu. Pe teritoriul lor administrativ nu se găsesc resurse atractive. Relieful este omogen, având altitudini joase,

vegetația și fauna sunt specifice etajului de deal și de podiș, iar rețeaua hidrografică nu permite o valorificare turistică. De asemenea, nu există nicio rezervație naturală, vreo formă de relief cu fizionomie deosebită sau vreo caracteristică distinctivă a resurselor fizico-geografice. Nici resursele antropice nu prezintă un interes deosebit. Habitatele rurale sunt recente, infrastructurile de acces sunt reprezentate de drumuri județene, iar profilul economic este fie agricol, fie industrial de tip extractiv. Activitățile industriale extractive, aflate în prezent în restrângere, ca urmare a epuizării resurselor exploatabile, au provocat degradarea mediului natural. Impactul lor se manifestă în principal la nivel peisager, carierele fiind principalul rezultat al impactului antropic. Din această categorie fac parte comunele Alunu, Roșia de Amaradia, Sinești, Berbești, Copăceni din județul Vâlcea, Jupânești, Bâlteni, Ciuperceni, din județul Gorj.

UAT-urile cu valoare turistică scăzută, care cumulează între 65,1 și 85 de puncte, se caracterizează ca și precedentele prin omogenitate peisageră. Totuși, scorurile sunt mai ridicate ca în cazul categoriei UAT-urilor cu valoare turistică foarte scăzută deoarece relieful, vegetația, fauna sunt mai variate decât în cazul precedent, habitatele rurale mai atractive - pot fi identificate locuințe și instalații tehnice tradiționale, biserici sătești -, accesibilitatea mai bună, pe teritoriul lor existând și unele infrastructuri turistice (bază de cazare și de alimentație, centre de informare turistică). Profilul lor economic este, ca și în cazul precedent, agricol și industrial. Din această categorie fac parte UAT-urile Călnic, Telești, Drăguțești, Țicleni, Bărbătești, Scoarța, Albeni, Lelești, Stănești, Turcinești, Mușetești din județul Gorj, Mateești, Oteșani, Tomșani, Pietrari, Bunești, Păușești-Măglași, Băbeni și Galicea, din județul Vâlcea.

UAT-urile a căror valoare turistică este medie, între 85,1 și 110 puncte, au în general un obiectiv turistic atractiv, care se bucură de recunoaștere, de o certificare și face obiectul unei amenajări turistice univoce. De asemenea, accesibilitatea acestor obiective turistice este bună, în unele cazuri existând și baze de cazare și de alimentație publică. Resursele naturale sunt mai diversificate decât în cazul UAT-urilor care întrunesc valori scăzute ale valorii turistice. UAT-urile a căror valoare turistică este medie sunt Arcani, Schela și Târgu-Cărbunești din județul Gorj, Bărbătești, Stoenesti, Muereasca, Dăești, Vlădești, Budești, Mihăești și Frâncești din județul Vâlcea.

UAT-urile a căror valoare turistică este ridicată, cumulând între 110,1 și 150 de puncte, beneficiază de o valoare peisageră mai ridicată, de obiective turistice atractive, de resurse naturale și antropice valorificate prin amenajări turistice, de o bună accesibilitate și de certificare. Aceste UAT-uri sunt localizate cu precădere în partea de nord a regiunii de studiu, la contactul cu zona montană, unde apare izolat și relieful dezvoltat pe calcare, care determină pe de-o parte valoarea peisageră și, pe de altă parte, existența unor obiective turistice precum cheile și relieful calcaros. Este cazul comunelor Padeș, Peștișani și Runcu din județul Gorj.

Un alt caz al UAT-urilor cuprinse în această categorie este cel al stațiunilor balneare Săcelu și Băile Govora, localizate în sudul UAT-urilor al căror teritoriu administrativ se extinde și în zona montană. Relieful acestor stațiuni este de tip subcarpatic, omogen și fără detașări altimetrice notabile. Apele minerale constituie principala resursă cu valoare turistică, amenajată pentru cură balneară. Infrastructurile de primire turistică nu sunt numeroase, numărul lor nedepășind 15 unități, care totalizează 108 locuri de cazare în stațiunea Săcelu și 1000 locuri de cazare în stațiunea Băile Govora. De asemenea, față de celelalte stațiuni existente în regiunea de studiu, accesibilitatea Băilor Săcelu și a Băilor Govora este mai redusă.

Alt caz al UAT-urilor cu valoare turistică ridicată este cel al comunelor Crasna (din județul Gorj), Vaideeni, Slătioara, Măldărești și Bujoreni (din județul Vâlcea). Acestea beneficiază de un peisaj atractiv, teritoriul lor administrativ extinzându-se în regiunea

montană. Resursele etnografice (arhitectură tradițională, costume populare, activități, obiceiuri) sunt bine conservate, ceea ce determină obținerea unui punctaj ridicat. Predomină obiectivele turistice antropice (biserici, cule, case tradiționale) a căror valoare este recunoscută la nivel național.

Orașul Rovinari reprezintă un caz special în cadrul acestei categorii. Chiar dacă resursele naturale au o valoare scăzută, valoarea sa turistică ridicată se explică prin accesibilitatea sa foarte bună (situat pe drumul european E 79). Nu dispune de bază de cazare, dar serviciile oferite sunt diversificate (agrement, alimentație publică, transport) și specifice spațiilor urbane. De asemenea, din punct de vedere al resurselor antropice este un caz reprezentativ de patrimoniu industrial, al cărui potențial turistic nu este valorificat în prezent.

UAT-urile a căror valoare turistică este foarte ridicată, care cumulează între 150 și 220 de puncte, sunt localizate în principal în partea de Nord a regiunii de studiu. Teritoriul lor administrativ cuprinde și zona montană, valoarea lor peisageră fiind ridicată. Sunt reprezentate de orașe mici (Tismana, Bumbești-Jiu, Novaci, Horezu) care polarizează spațiul rural înconjurător. Valorile foarte ridicate obținute se explică printr-o accesibilitate bună și foarte bună, prin existența bazelor de cazare diversificate și a bazelor de alimentație, precum și a serviciilor urbane. Amenajările turistice sunt mai variate, în unele UAT-uri existând și centre de informare turistică. Resursele antropice obțin la rândul lor scoruri ridicate. Sunt reprezentate de biserici ilustrative pentru stilul brâncovenesc (Horezu, Tismana) și de tradiții bine păstrate (Tismana, Novaci, Baia de Fier, Polovragi, Horezu, Costești). De asemenea, certificarea contribuie la valoarea turistică ridicată a acestor comune (Baia de Fier și Polovragi au fost declarate *Cele mai frumoase sate din România*, Horezu este una dintre destinațiile europene de excelență, ceramica de aici și Mănăstirea Horezu se află înscrise pe lista patrimoniului UNESCO).

Ocele Mari reprezintă un caz special în cadrul acestei categorii. Este o stațiune balneară decăzută, care se bucură totuși de resurse naturale și antropice valoroase: lacuri sărate, nămol sapropelic, o rezervație geomorfologică (Evantaiul), infrastructuri de tratament și de agrement (Salina Ocele Mari), bază de cazare, centru de informare turistică și un peisaj marcat de sonde de extracție a saramurii. Chiar dacă în urma dezastrului ecologic cauzat de prăbușirea unui câmp de sonde, această stațiune a fost aproape abandonată, calitatea resurselor existente determină o redresare progresivă a activității turistice.

UAT-urile marcante pentru turismul practicat în regiunea Subcarpaților dintre Valea Oltului și Valea Motrului sunt reprezentate de municipiile care polarizează regiunea de studiu, Râmnicu Vâlcea și Târgu-Jiu și stațiunile Călimănești-Căciulata și Băile Olănești. Aceste patru UAT-uri concentrează cea mai mare proporție a fluxurilor turistice înregistrate în regiunea de studiu. Valoarea lor turistică se situează între 220,1 și 350 de puncte. În cazul municipiilor Râmnicu Vâlcea și Târgu-Jiu, valorile atât de ridicate se explică pe de-o parte prin valoarea resurselor antropice reprezentate de obiective arhitecturale și artistice – edificii religioase, case memoriale, muzee, monumente de artă plastică -, de valoarea peisageră și amenajările rețelei hidrografice, de infrastructura de acces, de cazare, de alimentație și de agrement existentă, de instituțiile culturale, de evenimentele organizate, de serviciile complexe oferite în aceste centre urbane.

La rândul lor, stațiunile balneare Călimănești-Căciulata și Băile Olănești, au o valoare turistică ridicată datorită situării lor la contactul cu zona montană, într-un cadru natural atractiv. Climatul și ionizarea aerului sunt benefice pentru curele de recuperare, resursele de ape minerale sunt variate și de bună calitate. Accesibilitatea lor este ridicată, iar amenajările complexe, concentrând 80% din capacitatea de cazare existentă în regiunea de studiu Turismul este funcția principală a acestor stațiuni, determinând și evoluția lor urbană.

Cartografierea rezultatelor obținute de UAT-urile din regiunea de studiu în urma calculului valorii turistice diferențiază clar partea de nord, cu valoare turistică ridicată și foarte ridicată și partea de sud, cu valoare scăzută și foarte scăzută a resurselor și infrastructurilor existente. Astfel, partea nordică a regiunii de studiu concentrează cele mai numeroase și cele mai diverse resurse turistice. De asemenea, baza de cazare este localizată în principal tot în partea de nord a regiunii de studiu, în apropierea concentrărilor de resurse și de obiective turistice. Partea de sud nu dispune de resurse turistice deosebite care ar justifica investiții în infrastructuri turistice.

Capitolul VI

Amenajarea și organizarea turistică a teritoriului de proiect

1. Disponibilitatea spațiilor turistice în cadrul regiunii de studiu

Spațiul turistic, în general mai vag definit ca spațiu mental, imaginar, al vacanțelor paradisiace, devine concret și teritorial ca spațiu funcțional. Teritoriul este suportul sistemului turistic, reprezentând atât materia primă pentru dezvoltarea turismului – resursele naturale și antropice stau la baza atractivității turistice – cât și cadrul necesar implantării infrastructurilor turistice, transformând turismul și teritoriul într-*un cuplu inseparabil* (Lozato-Giotart, 2007:27). Astfel, spațiile turistice se constituie pe baza unor resurse care atrag turiștii, a unei infrastructuri de primire a acestora și a fluxurilor turistice, elemente *care interacționează și se condiționează reciproc, în prezența unor factori economico-sociali și culturali specifici, factori ce reglementează și influențează dezvoltarea sistemului respectiv* (Câdea și col., 2006:208).

Amenajarea turistică are rolul de a concorda construcția infrastructurilor și echipamentelor turistice cu siturile naturale sau construite, în care acestea sunt implantate. O astfel de acțiune de reglementare se impune, deoarece activitățile turistice se concentrează în spațiile atractive, care de regulă sunt și fragile (centre istorice, rezervații naturale, zona montană, zona litorală etc.). Scopul amenajării turistice este de a evita degradarea siturilor printr-o presiune turistică a vizitării ce depășește capacitatea sitului, prin realizarea unor infrastructuri neintegrate estetic sitului, prin dezvoltarea în mod spontan a unor echipamente sau infrastructuri pe terenuri în care construcția este interzisă.

Preocupări de amenajare turistică a teritoriului se identifică de abia în anii '60, referindu-se la amplasarea și la localizarea unui obiectiv turistic (Zotic, 2010: 38). Dezvoltarea spațială a turismului este însă anterioară acestei perioade și se caracterizează în etapa inițială printr-o evoluție spontană și neorganizată, plecând de la localități deja existente, fără a respecta însă tradiția arhitecturală a locului (Merlin, Choay, 2010: 52). A doua etapă se caracterizează printr-o intervenție voluntară, planificată, bazată pe raționamente economice de rentabilitate și de funcționalitate a infrastructurilor. De abia în anii '80 apar primele inițiative de amenajare care se preocupă de impactul amenajărilor turistice asupra mediului, intensificate după 1992 (Declarația de la Rio).

În prezent, amenajarea spațiilor turistice evoluează într-un context de mutații sistemice ale actorilor, care determină noi decupaje, noi polarități, noi forme de organizare și de valorizare a unor resurse turistice.

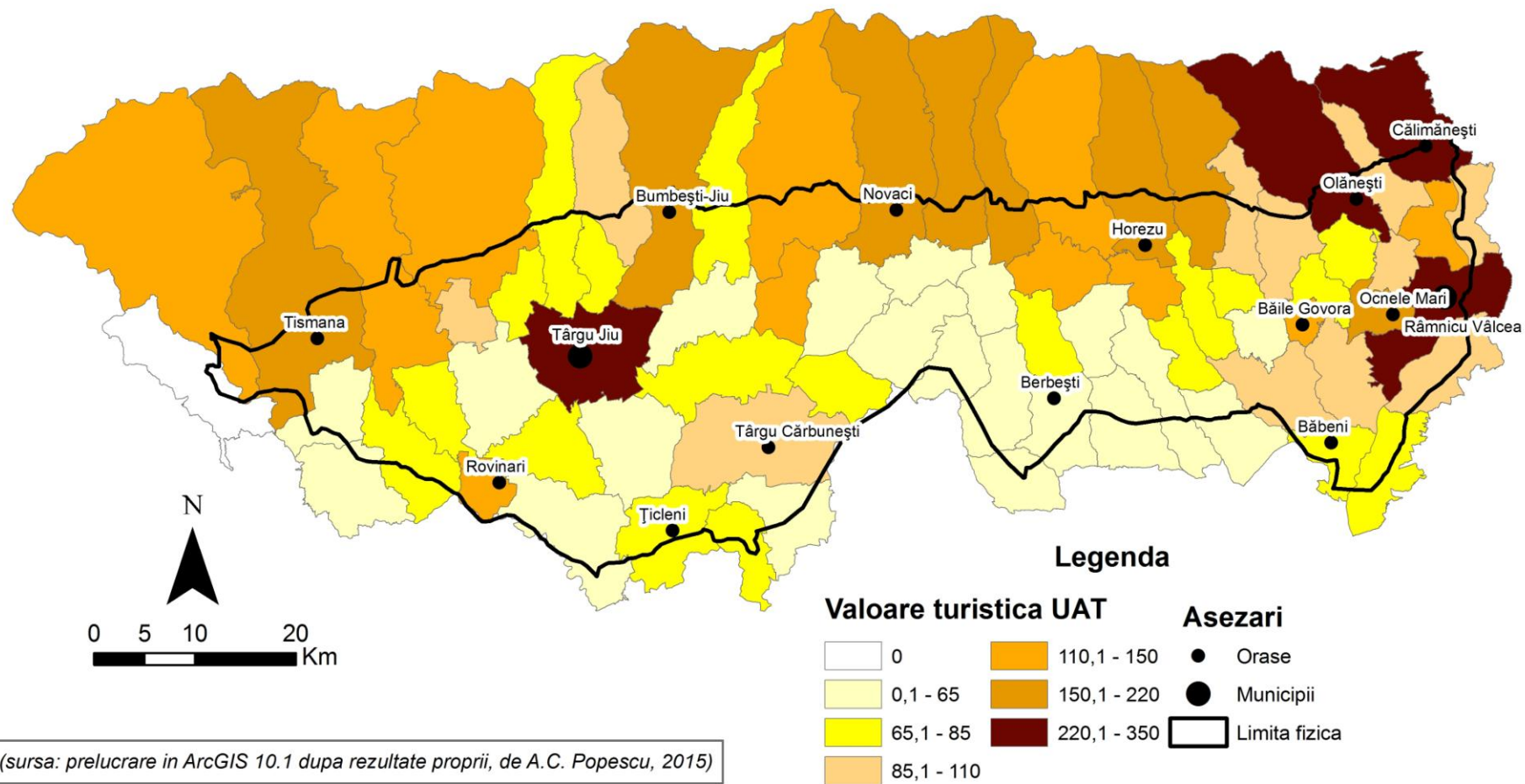

Figura 3. Valoarea turistică a UAT-urilor localizate în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului

2. Spații create și dezvoltate pe baza turismului

Amenajarea teritoriului operează cu următoarea taxonomie a spațiilor turistice, realizată în funcție de criterii cantitative și calitative, care se bazează cu precădere pe intensitatea fluxurilor turistice, a activității turistice, pe complexitatea infrastructurilor existente și pe specificul resurselor generatoare de fluxuri turistice (Cocean, 1997, Căndea și col., 2006, Ciangă, Dezsi, 2007, Ielenicz, Comănescu, 2013): obiectivul turistic, localitatea turistică, centrul turistic, axa turistică, zona turistică, regiunea turistică, provincia turistică.

Analiza resurselor cu valoare turistică din regiunea de studiu a demonstrat existența unui potențial turistic ridicat în partea nordică a Subcarpaților dintre Valea Oltului și Valea Motrului datorită existenței unui număr considerabil de *obiective turistice*, atât naturale cât și antropice. Majoritatea sunt obiective singulare punctiforme (biserici de lemn, revervații naturale, case memoriale, muzee etnografice, izvoare minerale), dar există și obiective care ocupă o suprafață mai mare (parcurile naturale a căror limită sudică se încadrează în regiunea de studiu, dar a căror dezvoltare principală corespunde zonei montane, situată în nordul regiunii subcarpatice) și care datorită amenajărilor efectuate pentru a le facilita vizitarea reprezintă *situri turistice*.

În regiunea de studiu prodomină antropositurile. Acestea sunt reprezentate de vestigii ale castrelor romane de la Arutela (jud. Vâlcea) și de la Bumbăști-Jiu (jud. Gorj), de bisericile și mănăstirile reprezentative pentru stilul brâncovenesc (Cozia, Arnota, Horezu, Polovragi, Tismana), a culelor, a muzeelor etnografice (Curtișoara, Arcani, Lelești, Bujoreni), a caselor memoriale (Constantin Brâncuși de la Hobița) și a manifestărilor etnofolclorice (nedeia de la Polovragi).

Geositurile naturale sunt reprezentate de geomorfosituri (piramidele de la Slătioara, trovanții de la Costești), de biosituri (pădurea de castani de la Polovragi, pădurea Tismana-Pocruia, poiana de narcise de lângă Târgu-Jiu, mlaștina Mosoroasă) și de hidrosituri (izvoarele sulfuroase de la Costești, de izvoarele Izvarnei).

2.1. Un spațiu rural vast cu potențial de valorificare turistică

Satele turistice sunt rezultatul practicării turismului rural și agroturismului, fiind *așezări rurale situate într-un cadru pitoresc și nepoluat* (Glăvan, 2002:62), care păstrează majoritatea elementelor etnografice, dar care oferă cel puțin dotări edilitare generale.

La nivelul regiunii de studiu, activitatea turistică este prezentă spațiul rural. Tipurile de sate care se întâlnesc sunt (conform Ciangă și Dezsi, 2007) :

- *Sate turistice climatice și peisagistice* (comunele Padeș, Runcu, Peștișani, Mușetești, Baia de Fier, Polovragi, din județul Gorj)
- *Sate turistice balneare* reprezentate de Săcelu din Gorj și de Costești din Vâlcea.
- *Sate turistice pentru practicarea sporturilor*, nautice în cazul regiunii de studiu, (satele aparținătoare de UAT Bumbăști-Jiu, aflate în defileul Jiului și de UAT Dăești în județul Vâlcea)
- *Sate turistice pastorale* (Vaideeni, Polovragi, Baia de Fier, Crasna și satele aparținătoare de orașul Novaci)
- *Sate turistice de interes vânătoresc* (în comunele Padeș, Runcu, Peștișani, Stănești, Schela, Crasna, Baia de Fier, Vaideeni, Costești, precum și satele ce aparțin administrativ de orașele Tismana, Bumbăști-Jiu, Novaci, Horezu, Băile Olănești).
- *Sate turistice de creație artistică și artizanală* (satele Olari, Vlădești și Slătioara din județul Vâlcea, Ștefănești, Alimpești și Găleșoia din județul Gorj în care

există meșteri olari, comunele Măldărești, Costești, orașul Tismana și satul aparținător Sohodol, unde se țes covoare oltenești etc.)

- *Sate turistice etnofolclorice* (Bujoreni în județul vâlcea, Curtișoara, Hobița Arcani și Lelești în județul Gorj)
- *Sate cu obiective de interes științific* (Runcu, Costești, Slătioara, Bistrița și Pietreni, Bumbești-Jiu)
- *Sate turistice pomiviticol* (Muereasca, Budești, Vlădești, Runcu)
- *Sate turistice cu monumente istorice, de artă și de arhitectură* (Horezu, Măldărești, Polovragi, Crasna, Hobița).

Dezvoltarea turismului în spațiul rural este încurajată prin câteva programe turistice de valorificare a satelor care dispun de o ofertă turistică. Un astfel de program este reprezentat de *Vacanțe la țară* organizat de ANTREC și de ANAT, care permite petrecerea a cinci nopți de cazare la un preț redus într-una dintre pensiunile participante la acest program. La ediția din 2015 se remarcă participarea pensiunilor turistice din zona gorjeană a regiunii de studiu, UAT-urile Tismana, Runcu, Peștișani, Arcani, Turcinești, Săcelu, Novaci și Baia de Fier, dar a niciunei pensiuni din partea vâlceană.

Un alt program de valorificare și de promovare a potențialului turistic al satelor românești este *Cele mai frumoase sate din România*, creat în anul 2010, după modelul francez *Les plus beaux villages de France*. Pentru a intra în asociația celor mai frumoase sate din România, satul trebuie să primească 70 de puncte din 100, iar criteriile sunt legate de calitatea sitului, a arhitecturii tradiționale, de păstrarea culturii locale și de dezvoltarea rurală durabilă. În regiunea de studiu două sate din Gorj, Polovragi (2010) și Baia de Fier (2013) beneficiază de această recunoaștere.

2.2. Orașele mici și mijlocii - centre de suport a activității turistice în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului

Orașele turistice sau care au funcție turistică organizează spațiul turistic în calitate de centre turistice ale sistemului turistic teritorial, dar sunt la rândul lor organizate de activitatea turistică. Turismul devine o funcție (culturală, economică, agementală) dezvoltată de toate orașele, devenind *consustanțial definiției orașului contemporan* (Lussault, Stock, 2007:241), deoarece contribuie la procesul de urbanizare prin infrastructurile, activitățile, serviciile și practicile pe care le instaurează.

Principalele orașe din regiunea de studiu, Târgu-Jiu și Râmnicu Vâlcea, dar și unele stațiuni-orașe precum Băile Govora, Băile Olănești și Călimănești-Căciulata, se înscriu în această tendință. În orașele amintite există proiecte de renovare urbană și de reabilitare a centrelor istorice. Funcționalitatea lor în cadrul sistemului turistic teritorial se bazează pe fondul cultural (monumentele), pe ambianța generală a spațiului urban, pe posibilitățile oferite de deplasare în zonă, având în vedere că orașele sunt puncte nodale ale rețelei de transport, la care se adaugă existența infrastructurilor de cazare, de alimentație, de agrement, criterii care determină alegerile turiștilor.

Mărimea orașelor și importanța turismului în raport cu alte activități permit operarea unui clasament la nivelul spațiilor turistice urbane: orașe turistice, orașe cu funcție turistică, orașe-stațiune, stațiuni cu funcții urbane (Echipa MIT, 2002, Stock și col. 2003, Lussault, Stock, 2007:241). În regiunea de studiu observăm existența orașelor cu funcție turistică (Târgu-Jiu, Râmnicu Vâlcea, Novaci, Bumbești-Jiu, Tismana) și a orașelor-stațiuni (Băile Govora, Băile Olănești, Călimănești-Căciulata). Doar Râmnicu Vâlcea și Târgu-Jiu sunt orașe de mărime medie, municipii de județ, restul fiind orașe mici de sub 10.000 de locuitori. Prezintă interes turistic datorită atracțiilor turistice localizate fie în perimetrul orașului, fie la

nivel regional (proximitatea față de lacuri și păduri, față de masivele montane din partea nordică, față de stațiunile balneare). Turismul desfășurat în aceste municipii se concentrează de obicei pe centrul istoric. Aceste orașe reprezintă baze de plecare pentru vizitarea regiunii.

2.3. Stațiunile ca spații turistice specializate

În România, declararea stațiunilor turistice este reglementată prin Ordonanța nr.58 din 1998 privind organizarea și desfășurarea activității de turism din România și Hotărârea de guvern nr.852 din 2008 ce prevede normele și criteriile de atestare a stațiunilor turistice. Astfel, stațiunea turistică este definită în Ordonanța nr.58 din 1998 ca o localitate sau parte a unei localități cu funcții turistice specifice, în care activitățile economice susțin preponderent realizarea produsului turistic.

În cadrul proiectelor de dezvoltare, este important ca stațiunea turistică să fie abordată ca sistem, analizând toate elementele pe care le angrenează: teritoriul, actorii (autoritatea locală, operatorii turistici, vizitatorii, populația locală), amenajările și modul de gestiune, deoarece evoluția sa de-a lungul timpului este legată de transformările suferite de aceste elemente. Mutațiile intervenite în cadrul sistemelor după care funcționează stațiunile turistice sunt rezultatul modificărilor suferite de unul sau de mai multe elemente care formează sistemul stațiunii și care bulversează modelele tradiționale de organizare și amenajare turistică.

Se disting două modele principale de apariție și de evoluție a stațiunilor (Vlès, 2014:21):

- modelul stațiunilor construite *ex-nihilo*, care funcționează ca poli de atracție turistică izolați, specializați și dedicați unui singur tip de turism. Decizia implantării lor este determinată de calitatea resurselor și a peisajului, fiind de cele mai multe ori rezultatul deciziei operatorilor turistici exteriori societății locale;
- modelul stațiunilor dezvoltate în continuarea unei așezări deja existente (este cazul satelor stațiuni și al orașelor stațiuni), apărute ca urmare a inițiativelor locale care încercau prin dezvoltarea activităților turistice minimizarea impactului declinului activităților tradiționale (agricultură, artizanat, industrie). Aceste stațiuni se bazează pe existența unei populații permanente, a unei sistematizări a teritoriului, a unor activități și funcții economice, precum și a unui patrimoniu cultural.

În prezent, stațiunile trebuie să facă față unor schimbări legate de evoluția societății. Problemele cu care se confruntă sunt cele ale necesității modernizării parcului imobiliar și al echipamentelor turistice, al reamenajării și animării spațiilor publice, în special în perioada sezonului estival, al reconsiderării relației pe care stațiunea o întreține cu hinterlandul ei cât și cu spațiul mai îndepărtat, reprezentat de sistemul teritorial de care aparține.

În aceste condiții, observăm o tendință de diversificare a spațiilor turistice la toate scările de analiză și dobândirea unor noi valențe. Această fază prin care stațiunile trec în prezent, reprezentată de un proces de recalificare și de schimbare este denumită de Vlès (2014:23) *metastațiune*¹⁹. Mutațiile care se observă sunt legate de schimbarea viziunii asupra funcției turistice și a spațiului turistic, de relația pe care stațiunile o au cu teritoriul înconjurător, de reconfigurarea rapidă a teritoriilor și a sistemului de actori în funcție de proiectele întreprinse. Astfel, la microscară sunt privilegiate spațiile publice pietonale,

¹⁹ Metastațiunea este un cuvânt format prin adaugarea prefixului «meta-», care în greacă semnifică «dincolo de», cuvântului de bază «stațiune». Metastațiunea este o stațiune care se confruntă cu schimbarea și la nivelul căreia se operează mutații la nivelul elementelor componente (teritoriul, actorii, amenajările, modul de gestiune).

animate, care permit întâlnirea unor populații diverse și spațiile ludice, de agrement, de relaxare și de divertisment.

Turistul, din ce în ce mai mobil, dorește să exploreze ceea ce este dincolo de limita stațiunii, pe care o depășește, îndreptându-se într-o primă etapă spre hinterlandul stațiunii și apoi spre regiunea înconjurătoare. Stațiunile care s-au dezvoltat plecând de la o localitate și cele care sunt amplasate într-o regiune cu o concentrare mare a obiectivelor turistice beneficiază de un avantaj competitiv față de stațiunile izolate, deoarece își pot adapta oferta și oferi o gamă mai diversificată de activități complementare curei balneare sau sporturilor de iarnă (excursii la obiectivele turistice aflate în regiune, degustări de produse locale, asistarea la demonstrații ale meșteșugarilor etc.). Stațiunile din zona de studiu pot valorifica acest avantaj, deoarece s-au dezvoltat pe baza unor nuclee de așezări deja existente, iar obiectivele turistice de la nivelul regiunii sunt numeroase și diversificate.

Stațiunea balneoclimaterică, asupra căreia ne vom îndrepta atenția în continuare, deoarece acest tip există în regiunea de studiu, reprezintă un caz special de evoluție și de amenajare. Sursele de ape minerale și termale din regiunea de studiu sunt valorificate pentru cură încă din perioada romană, când sunt realizate și primele amenajări – termele (urmele acestora au fost descoperite atât în cadrul castrului de la Arutela, Vâlcea). Ulterior, stațiunile balneare apărute în secolele XVII-XVIII au păstrat modelul de amenajare roman, îmbinând în același sit spații de cazare (vilele), spații de precură, spații de cură (băile), spații de postcură (masaj, împachetări) și spații de agrement, la care s-au adăugat mai târziu spații de cultură (teatre, biblioteci) (Ciangă, Dezsi, 2007:153).

Sporirea treptată a interesului pentru cura balneară, coroborată cu trecerea la faza turismului de masă, la începutul secolului XX, a condus la extinderea amenajărilor inițiale, localizate în proximitatea resurselor hidrominerale și transformarea lor în centre turistice, ridicate ulterior la rangul de oraș datorită echipării edilitare, diversificării funcțiilor economice și urbane, și prezenței populației stabile.

Durata lungă a sejurului și posibilitatea efectuării curei balneare pe întreg parcursul anului au stimulat dezvoltarea activităților de producție, comerciale și de servicii specifice așezărilor umane care au atras, la rândul lor, apariția și dezvoltarea altor funcții urbane, pe baza cărora majoritatea stațiunilor balneare au fost ridicate la rang de oraș (Ciangă, Dezsi, 2007:154).

În prezent, stațiunile balneare din regiunea de studiu se confruntă cu scăderea perioadei sejurului, cu emergența unei clientele orientate mai degrabă spre relaxare și wellness decât spre tratament balnear, ceea ce necesită noi investiții costisitoare în echipamente de agrement acvatic și de menținere în formă (saună, hamam, săli de gimnastică, de masaj) precum și în formarea unui personal calificat. Patrimoniul construit, vetust și deteriorat nu corespunde necesităților actuale ale turiștilor în materie de confort și de estetic. Atmosfera stațiunii joacă un rol important în stabilirea gradului de satisfacție a sejurului, așa cum au demonstrat și rezultatele anchetei realizate. Arhitectura bazelor de cazare, de tratament și de agrement, precum și a clădirilor fără funcție turistică este evaluată de către turiști, care penalizează lipsa de inițiativă și de acțiune a autorităților locale și a operatorilor turistici.

Aceste schimbări observate și în cadrul stațiunilor balneare din regiunea de studiu sunt specifice metastaziunilor și se înscriu într-un context internațional contemporan de inovație ce poate fi catalogat ca «revoluția termalismului» (Vlès, 2014). Apa devine omniprezentă în cadrul stațiunilor balneoclimaterice, căpătând valențe multiple: element cu funcție decorativă

(prezentă în fântâni, lacuri, râuri), cu funcție curativă (folosită conform unui protocol medical), cu funcție reconfortantă (centre SPA) și cu funcție ludică (aquaparcuri)²⁰.

Disponerea spațială a stațiunilor în regiunea de studiu evidențiază un dezechilibru între partea vâlceană și cea gorjeană a regiunii de studiu. În partea vâlceană există patru stațiuni atestate²¹, trei de interes național (stațiunile Călimănești-Căciulata, Băile Olănești și Băile Govora) și una de interes local (Horezu), față de numai una de interes local (Săcelu) în partea gorjeană. Acestea reprezintă stațiunile atestate din regiunea de studiu, la care se adaugă și Ocnele Mari (jud. Vâlcea), oraș care și-a pierdut statutul de stațiune, dar care face eforturi pentru a fi reatestat ca stațiune balneară de interes local.

De asemenea, observăm predominarea în zona de studiu a stațiunilor balneare, care datează de la jumătatea secolului XIX. Traectoriile evolutive sunt asemănătoare, perioadele de dezvoltare și de criză fiind sincrone, la fel ca și factorii cauzali. Doar stațiunea Horezu face excepție. Acest oraș a fost declarat stațiune turistică recent, după anul 2000, datorită patrimoniului cultural și a calității mediului. Reprezintă o eco-stațiune (*station verte*), categorie încă nedezvoltată în România și nereglementată de legislația în vigoare.

2.4. Stațiunile decăzute din Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – spații abandonate treptat de turiști

Remarcăm existența în regiunea de studiu și a spațiilor decăzute și/sau abandonate. Cele mai multe astfel de spații sunt spații industriale, aflate în proces de restructurare și declarate zone defavorizate. Totuși, în afara acestora observăm și existența unor spații în care activitatea turistică s-a aflat în continuu declin după 1989, fapt ce a dus la abandonarea lor sau la o subutilizare²² a acestora. Este cazul izvoarelor minerale «la Petroian» din satul Pietreni, comuna Costești, captate și valorificate înainte de 1989 într-un stabiliment balnear care astăzi nu mai există. Izvoarele sunt în prezent neamenajate și nu fac deocamdată obiectul vreunui proiect de valorificare. Situația lor poate fi caracterizată ca o fază de renaturalizare, în care amenajările existente au fost complet distruse în urma degradării fizice, iar apa izvoarelor curge în mod spontan, nefiind folosită de nimeni. Procesul de abandonare a valorificării acestor izvoare s-a produs progresiv, cauza principală fiind lipsa investițiilor în baza de tratament.

Un alt caz de decădere este reprezentat de orașul Ocnele Mari și de localitatea componentă Ocnița, stațiune balneară declasificată în anul 1992. Stațiunea Ocnele Mari – Ocnița s-a dezvoltat pe baza apelor clorosodice și a nămolului sapropelic existente aici. Ocnele Mari – Ocnița ilustrează exemplul unui spațiu turistic subutilizat, în care *delăsarea* (Bachimon, 2013:18) a intervenit într-o primă etapă mai lent, printr-o reducere progresivă a

²⁰ Masterplan de dezvoltare a turismului balnear, Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului, 2009

²¹ Atestarea stațiunilor din România se face în conformitate cu Hotărârea de guvern nr.852 din 2008, care stipulează normele pe care o localitate trebuie să le îndeplinească pentru a fi declarată stațiune turistică. Nomenclatura stațiunilor turistice din România diferențiază *stațiunile de interes local* și *stațiunile de interes național*. Stațiunile de interes național se disting de cele de interes local prin amenajările complexe și prin diversitatea serviciilor turistice oferite. Criteriile de bază pe care orice stațiune trebuie să le îndeplinească sunt legate de prezența și de calitatea resurselor care atrag turiștii, de infrastructura generală, reprezentată de căi de acces și infrastructuri edilitare, de infrastructura specifică turismului, reprezentată în special de baza de cazare și de alimentație.

²² Subutilizarea reprezintă utilizare incompletă din punct de vedere cantitativ, calitativ sau structural a unei resurse, a unui factor de producție sau a altui element, determinată de cauze obiective sau subiective (<http://cursdeguvernare.ro/dictionar-economic/subutilizare>).

sosirilor turistice, din cauza insatisfacției acestora, determinată de calitatea scăzută a serviciilor și uzura infrastructurilor, iar, în a doua etapă, brusc, ca urmare a unei calamități, reprezentată de prăbușirea sondelor de exploatare a sării. Încet, însă, zona turistică este redescoperită de către turiști și datorită apariției unor noi atracții (salina Ocnele Mari), sistemul dând dovadă de reziliență și de revenire.

Capitolul VII

Circulația turistică înregistrată în Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului – preponderența turismului de proximitate

Circulația turistică realizată la nivelul unei regiuni are o dublă orientare. Pe de-o parte o regiune primește fluxurile turistice emise de alte regiuni. Pe de altă parte, poate, la rândul ei, să emită fluxuri turistice. Balanța între fluxurile emise și cele receptate determină gradul de atractivitate turistică al unei regiuni. Astfel, dacă acest rezultat este negativ, fluxurile emise de regiune sunt mai mari decât cele recepționate, atunci, atractivitatea regiunii este scăzută. Dacă rezultatul este pozitiv, fluxurile recepționate depășindu-le pe cele emise, atunci regiunea este atractivă pentru turiști.

Dimensiunile circulației turistice, repartiția sa spațială, intensitatea, pot fi redată prin analiza unor indicatori caracteristici: numărul de nopți de cazare realizate, numărul de turiști care își petrec sejurul într-o destinație, gradul de ocupare a bazei de cazare existente, durata sejurului etc. Acești indicatori permit evaluarea cantitativă a fenomenului turistic dintr-o regiune și determinarea intensității sale.

În cazul regiunii de studiu se observă în general o creștere a numărului sosirilor turistice din 2014 față de cele înregistrate în 2001, dar o diminuare a duratei sejurului. Gradul de ocupare a infrastructurilor de cazare se situează pe întreaga perioadă analizată sub 30%. Intensitatea circulației turistice este mai ridicată în cazul stațiunilor balneoclimaterice vâlcene Băile Olănești (64%), Călimănești (53%) și Băile Govora (27%) și scăzută în rest.

1. Caracteristicile circulației turistice în Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului.

Dacă statistica oficială oferă date cantitative despre fluxurile turistice (sosiri și înnoptări), aceasta nu oferă date despre motivațiile turiștilor, practicile acestora, regiunile de proveniență etc. Observarea și înregistrarea fluxurilor turistice este *o problemă complexă care comportă un anumit grad de relativitate, deoarece anumite segmente de turiști (turiștii aflați în tranzit, turiștii de week-end) nu sunt înregistrați în evidențele statistice* (Ciangă, 1997:168).

Pentru a avea o imagine mai clară asupra relației cerere-ofertă în regiunea de studiu, asupra așteptărilor turiștilor care vizitează această regiune, asupra practicilor turistice desfășurate în cadrul sejururilor întreprinse, asupra imaginii pe care o au despre regiunea studiată și asupra experienței sejurului întreprins, am recurs la efectuarea unui sondaj în perioada 2012-2013. Acest sondaj a fost aplicat vizitatorilor centrelor de informare turistică din regiunea de studiu.

Informațiile astfel obținute au fost introduse și codate în programul informatic de analiză a datelor cantitative și calitative Sphinx IQ. Rezultatele obținute prezintă o latură strategică importantă deoarece reflectă nivelul de adaptare a ofertei turistice teritoriale la cererea turistică, nivelul de satisfacție al clientului, punctele tari și punctele slabe ale destinației, locul real pe care acesta îl ocupă pe piața turistică.

150 de persoane au răspuns la chestionarul aplicat turiștilor care au vizitat centrele de informare turistică de la Călimănești, Horezu și Târgu-Jiu. Eșantionul validat și exploatat în cadrul analizei este de 139 de chestionare, 11 chestionare au fost incomplete, deci considerate invalide.

Prezentăm în continuare atât rezultatele obținute în urma manipulării automate de către programul informatic a datelor codate în prealabil, cât și pe cele obținute în urma analizei multivariate, asistată de către cercetător.

1.1. Rezultatele sintezei automate – reliefaarea tendințelor generale ale turismului din regiunea de studiu

Rezultatele sintezei automate reliefează tendințele generale ale turismului practicat în regiunea subcarpatică situată între Valea Oltului și Valea Motrului. Astfel, analiza răspunsurilor la întrebarea legată de zona de proveniență a turiștilor, arată predominanța celor din regiunea Sud-Vest Oltenia – 25,6%, urmași de turiștii din regiunea București-Ilfov – 18% și de turiștii străini – 17,3%. Aceste valori indică o pondere importantă a turismului de proximitate, deplasările fiind de regulă făcute pe o distanță cuprinsă între 100 și 250 km. Ponderea turiștilor străini din totalul turiștilor care frecventează zona se situează sub media națională de 22,6%. Totuși, valoarea înregistrată exprimă interesul însemnat al turiștilor străini față de o regiune puțin promovată turistic, atât la nivel național, cât și internațional.

În funcție de categoriile socioprofesionale cărora le aparțin, turiștii care frecventează regiunea sunt în principal persoane active (57,6%), cu studii superioare (48,5%), iar 42,4% sunt persoane inactive (31,7% pensionari și 10,7% elevi). Pensionarii frecventează cu precădere partea estică a regiunii de studiu, unde există o concentrare importantă a stațiunilor balneoclimaterice din România (Călimănești-Căciulata, Băile Olănești, Băile Govora, Ocnele Mari).

Legat de practicile turiștilor, majoritatea (66,8%) aleg ca mod de deplasare pentru sejur, mașina personală, atât pentru a ajunge la destinație, cât și pentru a se deplasa în cadrul destinației.

Mijloacele de informare și de organizare a sejurului la care apelează turiștii chestionați sunt reprezentate, în primul rând, în proporție de 63%, de internet și de ghidurile turistice, urmate de informațiile obținute de la prietenii sau rudele care locuiesc în regiune (21,7%). Rezervările făcute prin agențiile de turism se află de abia pe locul trei, un procent de 12% dintre turiștii chestionați recurgând la serviciile agențiilor de turism pentru organizarea sejurului. Observăm ponderea mare pe care o ocupă organizarea individuală a sejurului și deci importanța promovării corecte pe internet.

Dintre turiștii chestionați, 49,6% au mai vizitat regiunea, fapt de demonstrează o rată importantă de revenire în cadrul destinației, dar și dificultatea de a atrage noi turiști.

Regiunea subcarpatică situată între Valea Oltului și Valea Motrului se bucură, în general, de o imagine pozitivă în rândul turiștilor, notele acordate atmosferei și obiectivelor turistice existente fiind în medie de 4, pe o scară de la 1 la 5. Note mai mici, de 3 și 2, au fost acordate de către turiști ușurinței de a găsi informațiile necesare și gradului de valorificare a patrimoniului existent. În ceea ce privește obținerea informațiilor utile, nivelul ecartului tip diferențiază turiștii în două grupuri: cei care au întâmpinat dificultăți în găsirea informațiilor necesare și cei care au obținut relativ ușor informațiile de care au avut nevoie.

Motivațiile principale ale sejururilor întreprinse de turiștii chestionați sunt vacanțele culturale, vacanțele de relaxare și wellness și ecoturismul, precum și cele combinate: turism cultural și ecoturism, relaxare și turism cultural. Ieșirile de week-end dețin de asemenea o pondere importantă, urmate de vizitarea prietenilor și a rudelor. Rezultă că regiunea

Subcarpaților dintre Valea Oltului și Valea Motrului este în principal o destinație pentru vacanțele culturale, majoritatea turiștilor venind să viziteze muzeele, siturile religioase și monumentele. Observăm, de asemenea, faptul că turiștii care au vizitat această regiune plasează orașele Târgu-Jiu și Horezu pe locurile 4 și 5 într-o ierarhie a orașelor care se pretează practicării turismului cultural, după Sighișoara, Sibiu și București.

Dintre obiectivele turistice existente în regiunea de studiu, cele mai vizitate sunt Mănăstirea Horezu (68,8%), urmată de ansamblul Brâncuși din Târgu-Jiu (65,2%). Orașul Râmnicu Vâlcea, Mănăstirea Tismana și Peștera Muierii completează topul primelor cinci atracții turistice cele mai vizitate din această regiune.

Majoritatea turiștilor chestionați petrec în medie de 2-3 nopți de cazare (33,8%) în regiunea subcarpatică situată între Valea Oltului și Valea Motrului (Figura 43). Această durată a sejurului caracterizează turismul itinerant, specific circuitelor culturale, precum și turismul de week-end. Pe locul al doilea se situează turiștii care petrec o săptămână (17,6%), iar pe locul trei, cei care petrec în medie 4-5 nopți (16,9%). Durata ale sejurului cuprinse între 4 zile și o săptămână caracterizează sejururile de relaxare, de refacere și cele de cură balneară.

Turiștii de tranzit, care nu petrec nici măcar o noapte în regiune, dețin o pondere destul de importantă, de 11%. La polul opus, sejururile de 9-10 zile și de două săptămâni sunt rare, fiecare categorie fiind reprezentată de 5% din totalul răspunsurilor obținute. Aceste sejururi lungi sunt motivate de realizarea unei cure balneare complete, care, în funcție de afecțiunea tratată, poate ajunge și la 18-20 de zile.

Categoriile de cazare preferate de turiștii chestionați sunt hotelurile (33,6%), urmate îndeaproape de pensiuni (28,9%). O pondere importantă o ocupă turiștii care sunt găzduiți de rude sau de prieteni (18%) pe perioada sejurului. Cele mai mici ponderi revin turiștilor care își petrec sejurul în propriile case de vacanță construite în regiune (7,8%) și turiștilor care aleg cazarea în campinguri (5,5%).

Experiența sejurului trecut în regiunea de studiu a fost apreciată de către turiștii chestionați ca fiind pozitivă, majoritatea (40%) acordând nota 9, pe o scară de la 1 (complet nesatisfăcut) la 10 (foarte satisfăcut). Cauzele ușoarei insatisfacții sunt legate în special de calitatea infrastructurii de acces la obiectivele turistice, aflată într-o stare destul de degradată sau inadapată nevoilor turiștilor (lipsa locurilor de parcare) și de numărul insuficient de indicatoare rutiere către atracțiile turistice. Un alt aspect al insatisfacției turiștilor chestionați este lipsa unei oferte diversificate de petrecere a timpului liber, în special pentru cei care petrec un sejur mai lung în această regiune.

Analiza de cluster a datelor obținute în urma anchetei realizate evidențiază existența a două grupuri de turiști, permițând degajarea următoarelor profile ale consumatorilor:

- partea cea mai importantă a turiștilor este reprezentată de *persoane active*, care se deplasează cu mașina personală, pentru sejururi culturale și de relaxare, de scurtă durată, care-și planifică sejurul cu informațiile găsite pe internet și care, de regulă, se cazează la pensiuni și la hotel și care vizitează monumentele și siturile turistice cunoscute, promovate și semnalizate prin panouri rutiere.
- o pondere mai redusă, însă importantă, este reprezentată de *pensionari*, care se deplasează cu trenul sau cu autobuzul, pentru sejururi lungi, de cură balneară, cuprinse între o săptămână și două săptămâni, rezervate prin intermediul agențiilor de turism, care se cazează la hotelurile ce dețin baze de tratament și care vizitează în special atracțiile turistice locale.

1.2. Rezultatele sintezei asistate

Analiza direcționată de cercetător permite concentrarea asupra anumitor aspecte ale fenomenului turistic observat și asupra anumitor variabile alese de către cercetător. Acest tip de analiză facilitează o privire mai atentă asupra fenomenelor înregistrate la nivel local (în cele trei puncte în care a fost realizată ancheta) și evidențierea diferențelor legate de tipurile de turism practicate și de categoriile de turiști care frecventează aceste spații, înlesnind astfel elaborarea unor strategii turistice diferențiate și adaptate realităților teritoriale.

Sinteza asistată presupune crearea de subpopulații statistice și analiza caracteristicilor acestora. Astfel, am ales ca variabile structurante ale analizei:

- locul anchetei, pentru a determina dacă există diferențe la nivel local în ceea ce privește comportamentul turiștilor;
- naționalitatea turiștilor, pentru a identifica diferențe de percepție și practicile turiștilor străini față de cele ale turiștilor români;
- motivația deplasării, care permite identificarea tipurilor de turism practicate în regiunea de studiu, a comportamentului și nevoilor turiștilor în funcție de tipul de turism practicat.

Acest tip de analiză a permis identificarea unor fenomene subsidiare. De exemplu, la Horezu se înregistrează cei mai mulți turiști care practică ecoturismul din totalul repondenților. Acest fenomen se explică prin proximitatea orașului de Parcul Național Buila-Vânturarița. Promovarea orașului și depresiunii Horezu se concentrează însă pe patrimoniul cultural, iar facilitățile pentru practicarea ecoturismului sunt limitate.

Un alt exemplu de fenomen subsidiar identificat este reprezentat de stațiunea balneară Călimăești-Căciulata. Datele statistice arată că stațiunile balneare din regiunea de studiu înregistrează cel mai mare număr de sosiri și de înnoptări turistice, ceea ce înseamnă că turiștii vin în această regiune pentru cura balneară. În urma anchetei realizate, se constată că acești turiști acordă cea mai scăzută notă sejurului petrecut în regiunea de studiu din cauza infrastructurilor insuficient modernizate. Gradul de insatisfacție al turiștilor poate determina evitarea destinației, reflectându-se în timp în scăderea numărului sosirilor turistice.

Informațiile pe care le aduce ancheta, chiar dacă relative, completează acele spații lăsate goale de statistica oficială, precum sursele de nemulțumire a turiștilor, percepția destinației, tipurile de turism practicate, eficiența promovării, cele mai vizitate obiective turistice. Analiza datelor cu ajutorul programului SphinxPlus a permis pe de-o parte cercetarea tendinței la nivel regional, iar pe de altă parte prin crearea de populații statistice, practicile la nivel local, ale turiștilor români și străini, precum și a diferitelor categorii de turiști în funcție de motivația sejurului. Specificul turismului la nivel local astfel determinat va sta la baza delimitării sistemelor de organizare teritorială a turismului în regiunea studiată.

Capitolul VIII

Perspective de dezvoltare pentru organizarea și pentru amenajarea turistică teritorială

Diagnosticul teritorial a relevat rezultate care demonstrează că fenomenul turistic se segreghează în anumite zone, în funcție de resurse, de infrastructurile existente și de calitatea acestora, de rețelele de actori existente la nivel teritorial și de practicile turiștilor care vizitează regiunea. Partea nordică a regiunii de studiu aflată la contactul cu zona montană

prezintă un potențial mai ridicat decât partea sudică și concentrează majoritatea infrastructurilor de primire turistică. Partea sudică a regiunii, cu excepția comunei Frâncești, are un potențial turistic scăzut.

Disponerea teritorială a resurselor turistice, a infrastructurilor turistice și localizarea în teritoriu a proiectelor de dezvoltare turistică întreprinse în regiune, permit identificarea unor zone ce funcționează după principiul sistemelor turistice localizate și care prezintă potențial de dezvoltare în acest sens. Observăm că teritoriul nu este nici fix, nici atemporal (Corneloup, 2011) ci rezultatul condițiilor istorice, al conjuncturilor economice, al politicilor implementate, al inițiativelor locale. Cele mai reziliente par a fi teritoriile care au fost capabile să se asocieze și să elaboreze proiecte bazate pe valorificarea resurselor endogene.

Prin intermediul sistemelor turistice locale vom analiza în ce măsură articularea relațiilor productive între diferitele spații turistice participă sau pot participa în viitor la construcția teritoriului.

1. Sistemele turistice locale (STL): cadru general

Conceptul *sistemelor turistice locale* este dezvoltat de Perret (1994) și de Marcelpoil (1997, 2000, 2002). El derivă din teoria districtelor industriale (Beccatini, 1992), a sistemelor productive locale (Courlet, 1992) și a mediilor inovatoare (Camagni, Maillat, 2006). Mobilizarea sa în cadrul cercetării turistice se explică prin creșterea importanței practicilor de amenajare bazate pe întocmirea de proiecte de dezvoltare teritorială și prin emergența nivelului local. Acest demers implică angrenarea resurselor și actorilor teritoriali în procesul de dezvoltare, într-un cadru politic reprezentat de guvernanta de tip participativ, fundamentată pe parteneriatul public-privat.

Din punct de vedere economic, sistemele productive locale permit ieșirea din izolare, prin intermediul schimbului de informație, de cunoștințe, prin realizarea unui proiect la o scară mai mare decât cea a unei comune. Bazându-se pe același principiu, teritoriile formează sistemele turistice locale în momentul în care își concep dezvoltarea în funcție de resursele existente la nivel local, bazându-se pe strategii partenoriale (Perret și Marcelpoil, 1996). Asocierea unităților administrativ teritoriale în care există atracții turistice, dar nu există infrastructurile necesare desfășurării turismului, cu unitățile în care există infrastructurile necesare, dar în care atracțiile turistice sunt de mai mică importanță, cu unitățile administrativ teritoriale care beneficiază și de atracții turistice și de infrastructuri, dar de o accesibilitate dificilă, sau se confruntă cu lipsa mijloacelor financiare și umane pentru a realiza un echipament turistic, pot realiza un produs turistic complex prin mutualizarea resurselor umane, financiare și a competențelor colectivităților teritoriale. Mutualizarea resurselor pentru realizarea unui echipament (de exemplu un centru de informare turistică) și realizarea unor produse și a unei promovări comune (de exemplu crearea unui tichet care să permită vizitarea unui număr de atracții localizate în cadrul tuturor UAT-urilor asociate), face posibilă poziționarea teritoriului astfel creat pe piața turistică și beneficiul tuturor unităților administrativ-teritoriale care iau parte la proiect.

În cadrul sistemelor turistice locale, la fel ca în cazul sistemelor productive locale, predomină lucrătorii independenți și IMM-urile, firmele fiind interdependente. În cazul sistemelor turistice teritoriale această interdependență este mai pronunțată decât în cazul altor activități, deoarece efectele directe și indirecte ale turismului se răsfrâng și asupra altor sectoare economice, ducând la *aparitia unei atmosfere teritoriale, a unei culturi turistice locale* (Marcelpoil și François, 2005: 2).

În regiunea de studiu pot fi dezvoltate patru sisteme turistice locale.

1.1. STL1 - Clusterul balnear vâlcean

Primul sistem turistic localizat din regiunea de studiu este reprezentat de stațiunile balneare din regiunea vâlceană. Este dezvoltat pe baza stațiunilor balneare de importanță națională Călimănești-Căciulata, Băile Olănești și Băile Govora, precum și a orașului Ocnele Mari unde există lacuri sărate, bază de cazare și de tratament, cât și salina Ocnele Mari. Acest cluster gravitează în jurul orașului Râmnicu Vâlcea, care oferă toate serviciile publice necesare, precum și un centru de tratament balnear. Profilul de specializare a acestui cluster rămâne sectorul medical, la care se va adăuga cel de profilaxie, de wellness și de geriatrie.

Observăm importanța patrimoniului ecleziastic existent în această zonă și legătura existentă între valorificarea inițială a izvoarelor minerale în cadrul bolnițelor, precum și practicile turiștilor veniți pentru cură balneară, care vizitează bisericile din zonă. În aceste condiții dezvoltarea turismului în cadrul acestui cluster va cuprinde de asemenea valorificarea și promovarea patrimoniului ecleziastic. Astfel, comuna Frâncești, ex-centrată față de concentrarea resurselor turistice din aglomerarea Râmnicu Vâlcea – Govora – Ocnele Mari – Olănești – Călimănești-Căciulata, va fi inclusă în acest cluster, Mănăstirea Dintr-un Lemn existentă aici fiind o atracție turistică importantă a regiunii de studiu.

1.2. STL2 – Microregiunea Horezu

Acest sistem turistic localizat reprezintă exemplul unui sistem productiv localizat funcțional, în care activitatea turistică este complementară și se îmbină cu meșteșugurile locale pe care le pune în valoare, facilitând comercializarea lor.

Grupul de acțiune locală care stă la baza acestui sistem constituie un teritoriu de proiect, care se desfășoară pe teritoriul administrativ al comunelor Măldărești, Bărbățești, Costești, Oteșani, Slătioara, Vaideeni, Stroești, Tomșani și Horezu. Coeziunea sa permite dezvoltarea unui sistem turistic local cu aceleași limite.

Comuna Costești, datorită izvoarelor sulfuroase existente, reprezintă în viitor un potențial punct de legătură cu clusterul balnear vâlcean. Posibilitatea valorificării izvoarelor existente în comuna Costești ar permite includerea acesteia și în cadrul STL1. De aceea, această comună ar putea reprezenta punctul de legătură între cele două sisteme, asigurând continuitatea spațială între cele două sisteme teritoriale.

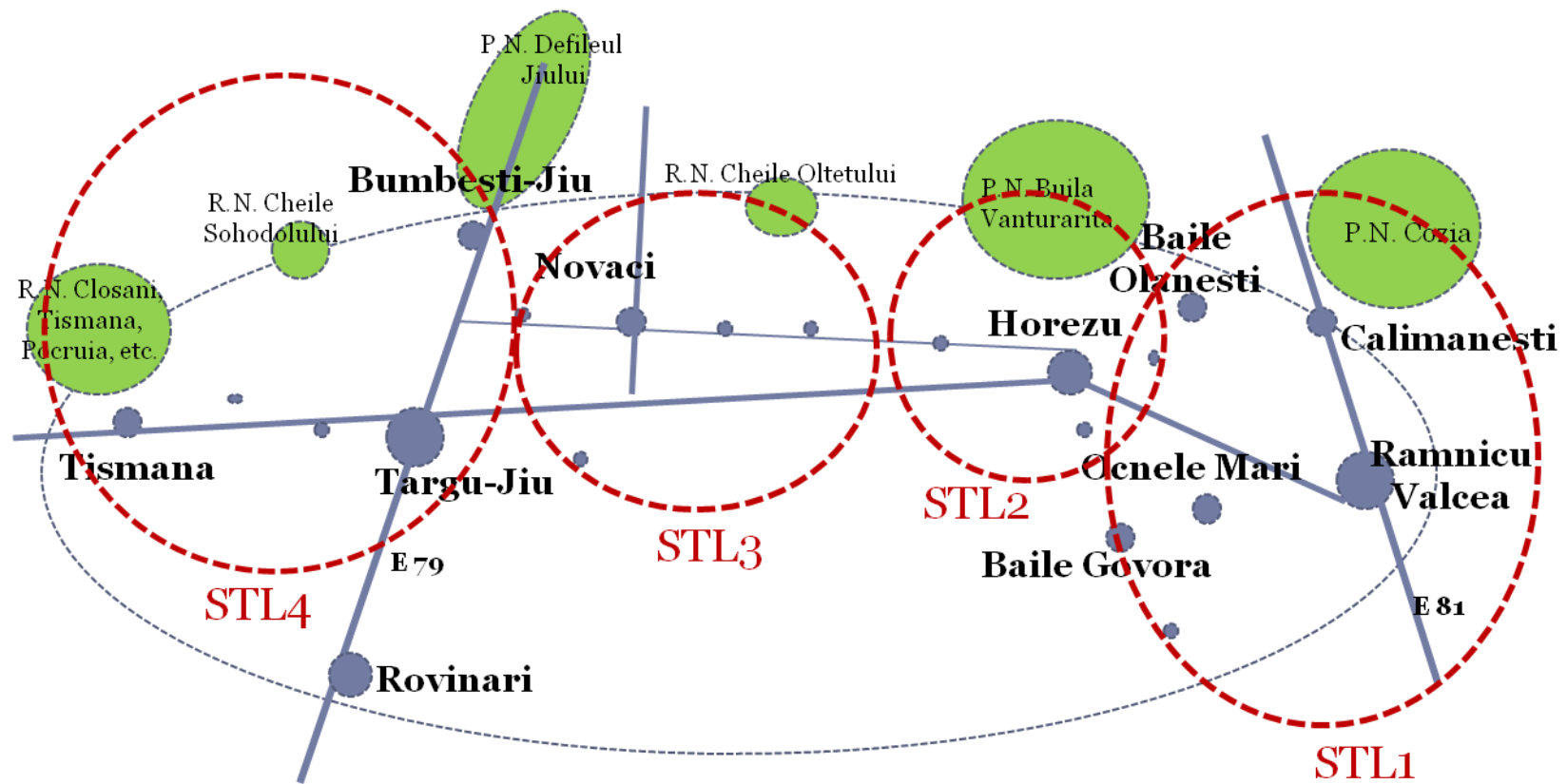

Figura 4. Sisteme turistice locale propuse pentru a fi dezvoltate în Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului (sursa: A.C. Popescu, 2015)

1.3. *STL3 – Parâng*

Sistemul turistic localizat Parâng se poate dezvolta în jurul orașului Novaci, cuprinzând comunele Baia de Fier, Polovragi, Crasna și Săcelu. Cuprinde comune învecinate, a căror vatră se află în depresiunile submontane, iar teritoriul administrativ se întinde pe culmile sudice ale Munților Parâng și Căpățâni, unde sunt localizate pășunile și stânele. Aceste localități au în comun creșterea animalelor, activitate cu o îndelungată tradiție în zonă.

Orașul Novaci structurează acest teritoriu rural, în care activitățile economice principale sunt legate de creșterea animalelor, de culturile agricole și de exploatarea lemnului. Turismul este o activitate anexă, a cărei importanță crește după anul 2000, când, pe baza fondurilor europene, se construiesc în toate cele cinci UAT-uri pensiuni turistice. Tot orașul Novaci este cel în care activitatea turistică are cea mai mare vechime, aici existând infrastructuri de primire turistică încă înainte de 1990.

Un alt element de legătură în cadrul acestui sistem este drumul de sub munte (DJ 665) care leagă localitățile acestor UAT-uri între ele, fiind un vechi drum de schimb, utilizat în special de ciobani.

Resursele turistice existente în această zonă sunt atractive și numeroase, aparținând atât cadrului natural cât și antropic. Remarcăm prezența peșterii Muierii în comuna Baia de Fier și a peșterii Polovragi și cheilor Oltețului în comuna Polovragi. Resursele antropice sunt reprezentate de patrimoniul ecleziastic – mănăstirile Polovragi și Crasna, din comunele omonime – și de arhitectura populară gorjeană a caselor, construite pe două nivele, cu beci la parter și cu foișor la etaj. Peisajul cultural, determinat de modul de folosire al terenurilor, de activitățile economice desfășurate, de arhitectura caselor, de localizarea vetrelor chiar la contactul cu muntele a determinat declararea satelor Polovragi și Baia de Fier ca fiind unele dintre cele mai frumoase sate din România, de către Asociația Cele mai frumoase sate din România.

1.4. *STL4 - Țara lui Brâncuși*

Sistemul turistic local 4 – *Țara lui Brâncuși* – se dezvoltă în jurul orașelor Târgu-Jiu și Bumbăști-Jiu, legate prin drumul european E79 și al orașului Tismana, aflat în extremitatea vestică a regiunii. Cuprinde comunele Turcinești, Schela, Stănești, Lelești, Arcani, Runcu, Peștișani, Tismana, Padeș, Godinești, Călnic și Telești (și Bălești). Centrul său este orașul Târgu-Jiu, care oferă cea mai diversificată bază de cazare, de alimentație, de agrement și de activități culturale din zonă.

Emblematic pentru acest sistem turistic local este figura sculptorului Constantin Brâncuși, care a realizat Ansamblul monumental Calea Eroilor din orașul Târgu-Jiu, inspirat de arhitectura gorjeană. Deja există o serie de programe de promovare a turismului din zonă «Redescoperă Gorjul» și «Vino acasă la Brâncuși» care facilitează constituirea unui astfel de sistem teritorial. De asemenea, casa memorială a sculptorului se află în satul Hobița, comuna Peștișani.

Resursele pe baza cărora se poate dezvolta turismul în cadrul acestui sistem turistic local sunt reprezentate de resursa etnografică, muzeul etnografic de la Curtișoara, care dispune de o colecție variată de case gorjene tradiționale, fiind o atracție importantă în cadrul acestui sistem, de bisericile sătești de lemn existente în zonă, de mănăstirea Tismana, de meșteșugurile tradiționale (țesături), de resursa patrimonială arhitecturală a municipiului Târgu-Jiu, de evenimente culturale, de siturile arheologice din Bumbăști-Jiu și de rezervațiile

naturale: Parcul Natural Defileul Jiului, aflat pe teritoriul administrativ al UAT Bumbesti-Jiu, rezervația naturală Cheile Sohodolului, rezervația naturală Pădurea Tismana Pocruia.

Din punct de vedere al accesibilității, axa Târgu-Jiu – Bumbesti-Jiu beneficiază de avantajul localizării pe drumul european E79, pe când partea vestică este mai puțin accesibilă, fiind racordată centrului turistic Târgu-Jiu prin drumul național DN67D.

La nivel teritorial observăm că acest sistem turistic oferă o mare complementaritate a ofertei turistice, existând posibilitatea scindării acestuia în două subsisteme, unul dezvoltat în jurul axei turistice Târgu-Jiu – Bumbesti-Jiu și cel de-al doilea în jurul orașului Tismana. Totuși, relațiile stabilite între actori și proiectele promovate în zonă privilegiază desfășurarea programelor turistice la nivelul întregii regiuni delimitate. Punctele de racord, care asigură coerența sistemului, sunt reprezentate de satul Hobița (comuna Peștișani) și de practicarea turismului de aventură.

În primul caz, în satul Hobița se află casa memorială a sculptorului Constantin Brâncuși. Acest sat este partener, alături de orașul Târgu-Jiu, într-un proiect de valorificare și promovare a patrimoniului reprezentat de opera mare sculptor, al cărui obiectiv final este înscrierea pe Lista patrimoniului UNESCO.

În cel de-al doilea caz, în orașul Târgu-Jiu există o firmă care s-a specializat în pachete turistice și activități legate de turismul de aventură, organizând activități de escaladă, cicloturism, mountainbike, rafting etc. Regiunile în care se desfășoară aceste activități sunt UAT-urile Bumbesti-Jiu, Runcu, Tismana, Padeș, adică UAT-urile aflate la contactul cu muntele și unde resursa naturală permite practicarea unor astfel de activități.

Astfel, pe baza asocierii unui număr mai mare de comune și a delimitării unui teritoriu de proiect mai mare, acest sistem turistic local permite construirea unei oferte turistice diversificate și complementare, care justifică oprirea și petrecerea unui sejur în această zonă.

2. Drumurile turistice tematice – coridoare conectoare între STL-uri

Drumurile sau rutele turistice tematice sunt itinerarii specifice, reprezentate de drumuri, de poteci sau de căi navigabile care leagă, într-un perimetru geografic variabil, un număr de situri similare. Reprezintă în primul rând un produs turistic cultural, al cărui scop e valorificarea și promovarea patrimoniului material, imaterial și uman al regiunii pe unde acesta trece.

La nivel regional, drumurile turistice tematice oferă o oportunitate de dezvoltare a zonelor mai puțin cunoscute și frecventate de către turiști, dar care posedă resurse de valoare, susceptibile de a atrage interesul turiștilor și vizitarea lor de către aceștia. Ele joacă un triplu rol: de pârghie de dezvoltare locală, de produs turistic și de infrastructură de legătură. Astfel, drumurile tematice permit inițierea producției turistice în aceste teritorii prin dezvoltarea unor afaceri turistice legate de cazare, de alimentație, de animație, de comercializare a produselor turistice (agenții de turism), dar și dezvoltarea unor IMM-uri locale complementare activității turistice, precum industria alimentară și artizanatul, care beneficiază pe efectul localizării (effet de lieu), de crearea și de conectarea la rețea.

Beneficiul implementării unui astfel de produs turistic în regiunea de studiu este crearea unui continuum teritorial, drumurile turistice legând între ele atât centrele și situri turistice existente în regiunea de studiu, în funcție de un element organizator, reprezentat de tematica drumului (patrimonială, gastronomică, arhitecturală, istorică, naturală etc.), cât și sistemele turistice teritoriale propuse. De asemenea, față de alte produse turistice dezvoltate în această zonă, precum agroturismul și balneoturismul, care presupun un consum punctual, local, la nivelul satului sau stațiunii, consumul produsului turistic «drumuri tematice» obligă

turistul la deplasare și la parcurgerea întregului itinerar. Este un produs flexibil, care oferă avantajul unei experiențe diversificate și mobile.

La nivel teritorial, în funcție de resursele existente se pot dezvolta mai multe drumuri tematice, a căror dispunere spațială poate fi paralelă, fără puncte de racord, sau itinerariile acestor drumuri se intersectează în centrele ale căror resurse permit aderarea la tematici diferite, sau unde infrastructurile și serviciile oferite dau posibilitatea opririi pentru alimentare, pentru odihnă, pentru cumpărături, pentru informații turistice. Drumurile turistice interconectate prezintă avantajul relaționării între centrele și siturile turistice aparținând diferitelor sisteme turistice locale, dar, o astfel de dispunere teritorială poate distra și abate turistul de la drumul tematic ales inițial în favoarea altui drum tematic.

În regiunea de studiu, localizarea resurselor turistice permite dezvoltarea unor drumuri tematice interconectate, având centre comune, reprezentative pentru mai multe teme și cu sectoare de drum, de asemenea, comune. Drumul Mănăstirilor, al Oierilor sau al Olarilor se intersectează la Râmnicu Vâlcea (Drumul Mănăstirilor cu cel al Olarilor), la Horezu (Drumul Mănăstirilor, cu cel al Olarilor și al Oierilor) și la Târgu-Jiu (Drumul Mănăstirilor cu cel al Olarilor). Aceste orașe reprezintă, în cadrul acestui produs turistic, centrele sistemelor turistice locale identificate, rolul lor fiind în principal de suport al activității turistice și de difuzare a fluxurilor în teritoriu.

Crearea de drumuri turistice tematice structurează și diversifică oferta turistică a unui teritoriu, relansând utilizarea unor vechi drumuri existente precum și evidențierea aspectelor identitare legate de memoria locală asociată moștenirii comunitare. Aceste caracteristici identitare și culturale, la care se adaugă cooperarea în cadrul rețelei tematice, între spații dezvoltate și altele mai puțin dezvoltate, între sectoare de activitate complementare și între actori, fac din drumurile tematice un proiect de amenajare și de dezvoltare teritorială.

CONCLUZII

Aflat la intersecția cercetării geografice, regionale, de amenajarea teritoriului și de marketing, demersul proiectului turistic de dezvoltare teritorială prezintă numeroase posibilități de aplicare. Cercetarea noastră constituie un exemplu de aplicare a acestui demers. Operaționalizarea demersului de proiect și aplicarea sa la Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului ne-a permis explorarea în detaliu a mecanismului pe care acesta îl presupune.

Obiectivul cercetării a fost dublu:

- pe de-o parte, aplicarea acestui demers de amenajare teritorială la regiunea de studiu, din punctul de vedere al dezvoltării turismului, prin identificarea atuurilor de care regiunea de studiu dispune în vederea implementării proiectelor turistice;

- pe de altă parte, pentru a demonstra acest lucru, a fost necesară realizarea unei construcții metodologice proprii, adaptate demersului adoptat și temei alese.

Astfel, pentru a răspunde la principala întrebare a tezei noastre și pentru a demonstra ipotezele formulate, a fost necesară folosirea unor metode de cercetare diverse, atât cantitative cât și calitative, precum și construcția unui instrument de evaluare adaptat temei alese.

1. Recapitularea principalelor rezultate și verificarea ipotezelor

Revenind asupra ipotezelor pe care le-am enunțat în introducere, această cercetare a demonstrat atât în prima parte (în Capitolele I, II și III), cât și în partea a doua (în Capitolele V și VI) că *proiectul turistic de dezvoltare teritorială permite valorificarea resurselor cu potențial turistic și contribuie la creșterea capacităților teritoriale (prima ipoteză).*

Astfel, capitolele din prima parte a tezei au permis identificarea principalelor elemente care stau la baza proiectului teritorial: *teritoriul* (1), prin *resursele* (2) de care acesta dispune, precum și prin dimensiunea sa identitară, care determină în mare măsură asocierea și cooperarea dintre *actori* (3). Dezvoltarea proiectelor teritoriale ca instrumente ale politicii publice sunt specifice guvernantei teritoriale. Democratizarea acțiunii publice, încurajarea inițiativelor locale, concertarea actorilor permit construirea unor capacități teritoriale prin formarea unor competențe individuale legate de metodologia de concepere și de implementare a proiectului, precum și prin relațiile partenoriale, infrastructurile și echipamentele realizate la nivel teritorial. Pe baza acestora se pot dezvolta alte proiecte, fie din același domeniu, fie din domenii conexe.

Analiza repartției proiectelor turistice la nivel teritorial și a gradului de dezvoltare a UAT-urilor din regiunea de studiu a permis formularea următoarelor concluzii cu privire la rolul turismului în dezvoltarea teritorială:

- în general, UAT-urile cu activitate turistică și în care există proiecte de dezvoltare turistică în derulare, au un nivel de dezvoltare mediu-superior;

- cele mai dezvoltate UAT-uri sunt municipiile Târgu-Jiu și Râmnicu Vâlcea, care polarizează regiunea de studiu, datorită funcțiilor lor urbane, politice, economice și a serviciilor complexe oferite. Turismul este doar o funcție în cadrul acestora, ele reprezentând centrele de difuziune ale fluxurilor turistice în regiune. În acest caz, turismul este o funcție complementară a sistemului economic, rolul său principal fiind acela de a crea o imagine pozitivă și de a conferi vizibilitate acestor orașe;

- UAT-urile în care turismul este activitatea economică principală, ca în cazul stațiunilor balneare vâlcene, au un grad de dezvoltare ridicat. În aceste stațiuni turismul a contribuit și la dezvoltarea funcției urbane, care a permis la rândul ei impulsivitatea activităților economice complementare turismului, dar nu numai;

- UAT-urile în care activitatea turistică s-a dezvoltat pe baza resurselor naturale și etnografice au, la rândul lor, un grad de dezvoltare ridicat. Este cazul orașelor mici (Horezu, Novaci, Bumbești-Jiu, Tismana) și al comunelor din partea de Nord a regiunii de studiu, care dispun de resurse cu valoare turistică ridicată (Costești, Polovragi, Crasna, Peștișani). Turismul s-a dezvoltat în acest caz ca activitate complementară celei agricole și micilor industrii (de prelucrare a lemnului, alimentară), oferind posibilitatea comercializării produselor realizate de aceste comunități și constituind astfel o sursă de venit pentru ele;

- UAT-uri cu resurse turistice valorificate prin amenajări și cu activitate turistică, dar al căror nivel de dezvoltare este mediu-inferior. Este cazul comunelor Săcelu și Arcani, unde nu există în prezent niciun proiect turistic în derulare.

Remarcăm, în aceste condiții, importanța proiectelor turistice de dezvoltare în stimularea dinamicii teritoriale, care produce la rândul ei o creștere a nivelului de dezvoltare.

A doua ipoteză emisă, referitoare la *necesitatea cunoașterii exhaustive a resurselor cu potențial turistic care determină eficiența acțiunii de valorificare*, este demonstrată în a doua parte a tezei (Capitolul V). Astfel, diagnosticul teritorial ne-a permis identificarea mai multor resurse cu valoare turistică (piramidele de la Slătioara, mlaștina Mosoroasă ce aparține de UAT Băile Olănești, izvoarele minerale din comuna Costești, bisericile sătești de lemn, pivnițele de deal din comuna Runcu, gastronomia locală, castelele romane de la Bumbești-Jiu etc.), care nu fac în prezent obiectului vreunei valorificări turistice, sau sunt foarte puțin valorificate.

Cercetarea din teren a relevat că aceste resurse sunt nesemnificate, neamenajate, nepromovate, cunoscute doar de câțiva localnici. Una din contribuțiile acestei cercetări a fost

redescoperirea unor resurse cu valoare turistică, neglijate, care ar putea face obiectul unor proiecte de dezvoltare a turismului în regiune.

A treia ipoteză prelungește dezbateră deschisă de ipoteza precedentă: *inexistența unui inventar complet al resurselor din regiunea de studiu ce pot fi valorificate turistic împiedică, sau cel puțin întârzie dezvoltarea turistică a acestei regiuni*, problemă pe care o discutăm în capitolele V și VIII. Observăm deja un decalaj de dezvoltare turistică între Subcarpații dintre Valea Oltului și Valea Motrului și alte regiuni românești care au resurse asemănătoare. Cel mai ilustrativ exemplu este cel al bisericilor sătești de lemn. Regiunea Oltenia de Nord, căreia îi este circumscrisă regiunea de studiu, are una dintre cele mai mari concentrări de astfel de monumente din țară. Din lipsă de investiții, din cauza îmbătrânirii demografice a satelor și a reducerii efectivului populațional, o mare parte dintre aceste biserici au fost părăsite, multe dintre ele fiind astăzi într-o stare de degradare avansată. Introducerea lor într-un circuit turistic ar reprezenta o posibilitate de revigorare a spațiilor rurale în care acestea se află.

Ultima ipoteză este legată de *lipsa unui sistem de observare a fluxurilor turistice*. În afară de înregistrarea sosirilor în infrastructurile de primire turistică, alt control al fluxurilor turistice din regiune nu există. Ancheta desfășurată pe teren a dovedit importanța fluxurilor de vizitatori de o zi, care sunt de regulă cazați într-un loc, folosit ca bază pentru explorarea regiunii. Alți turiști, care își concep sejurul ca un circuit, înnoptează de fiecare dată în altă parte, tranzitează zona și se opresc pentru a vizita atracțiile existente. Centrele de informare turistică inaugurate ar putea îndeplini această funcție de înregistrare a fluxurilor turistice de vizitatori, fapt care ar permite dezvoltarea acestor infrastructuri și creșterea importanței lor la nivel teritorial. În prezent, aceste centre de informare turistică au în primul rând rolul de vitrină de prezentare a ofertei turistice a regiunii.

De asemenea, dezvoltarea funcției de control a calității serviciilor turistice oferite de către agenții economici din regiune, prin aplicarea unor chestionare de percepție și de satisfacție a sejurului petrecut în regiunea de studiu, ar permite o mai bună definire a strategiei de dezvoltare turistică a teritoriului. Utilizarea unor astfel de chestionare dă posibilitatea, pe de-o parte, identificării punctelor slabe ale teritoriului, care au avut un impact negativ asupra sejurului turistic. Odată identificate, acestea pot fi remediate, împiedicând perpetuarea lor și creșterea numărului de turiști nemulțumiți. Pe de altă parte, sondajul de percepție dezvăluie elementele pe care turiștii le consideră atractive și pe care aceștia le-ar dori dezvoltate, amenajate, valorificate. Ancheta realizată pe teren a evidențiat că majoritatea turiștilor consideră că patrimoniul existent în regiune este foarte valoros, dar insuficient pus în valoare. În aceste condiții, proiectele de amenajare și de promovare a patrimoniului ar trebui intensificate. Lipsa informațiilor disponibile în limbi străine de circulație internațională a fost unul dintre principalele motive de insatisfacție a turiștilor străini. Astfel, centrele de informare turistică ar trebui să furnizeze mai multe broșuri și hărți traduse, dar și personal calificat, capabil să comunice în principalele limbi de circulație internațională.

Pe baza celor demonstrate, răspunsul la întrebarea pusă la începutul cercetării este evident. Creșterea numărului de proiecte de valorificare a resurselor turistice existente în regiunea de studiu va determina ridicarea nivelului de dezvoltare al acesteia. Turismul stimulează dezvoltarea altor activități prin climatul antreprenorial pe care îl instaurează. Poate susține dezvoltarea durabilă numai împreună cu alte activități. Așa cum s-a demonstrat și de alți cercetători, *monoactivitatea turistică are consecințe puternice asupra organizării spațiale și subordonează spațiile conjuncturilor geopolitice globale* (Mao, 2007: 73).

În regiunea de studiu observăm o organizare a spațiului în care turismul este de regulă complementar activităților tradiționale. Este, în general, cazul satelor turistice, a orașelor mici din spațiul rural. În cazul municipiilor Târgu-Jiu și Râmnicu Vâlcea, turismul se dezvoltă alături de alte activități terțiare. Băile Olănești este singurul UAT în care turismul constituie activitatea principală, rata funcției turistice fiind superioară procentului de 50%. Se remarcă totuși ponderi ridicate ale valorii ratei funcției turistice și în restul stațiunilor balneare vâlcene.

Intensitatea circulației turistice este redusă în regiunea de studiu. Doar stațiunile balneare înregistrează valori mai ridicate. Intensitatea fluxurilor turistice are impact asupra gradului de ocupare a bazei de cazare și a rentabilității acesteia. Astfel, observăm că hotelurile sunt categoria de cazare cea mai frecventată în regiunea de studiu, urmată de pensiunile turistice. Din 1990 și până în prezent s-au produs numeroase schimbări la nivelul categoriilor de cazare. Unele categorii au înregistrat scăderi drastice, finalizate chiar cu dispariția lor (campinguri, popasuri turistice, hanuri, tabere școlare), alte categorii s-au dezvoltat mai recent, după anul 2000 (pensiunile și agropensiunile).

Mutațiile înregistrate la nivelul bazei de primire turistică se resfrâng și asupra spațiilor turistice, în special a stațiunilor din regiunea de studiu. Acestea traversează la rândul lor o perioadă de reorganizare a activității turistice, de diversificare a produsului turistic, de reorientare a relațiilor pe care le întrețin cu teritoriul în care se află. În cazul stațiunilor balneare activitățile turistice de explorare și de vizitare a teritoriului înconjurător se amplifică, iar cererea pentru segmentul de relaxare și wellness crește în detrimentul celui pentru cură. În aceste condiții, sistemele turistice locale pe care le propunem spre a fi dezvoltate în cadrul regiunii de studiu par să răspundă acestor tendințe de diversificare a ofertei turistice, de complementaritate, de importanță acordată descoperirii patrimoniului și culturii locale.

2. Contribuțiile și limitele cercetării

Aportul științific al acestei cercetări constă în analiza resurselor cu valoare turistică și a politicilor de amenajare și de dezvoltare teritorială, a metodelor utilizate și a propunerilor formulate în vederea dezvoltării teritoriului de studiu.

Astfel:

a) Prima contribuție este reprezentată de *construcția unui instrument de diagnostic* care permite stabilirea valorii turistice a resurselor existente pe un teritoriu, datorită grilei de criterii stabilite, care sintetizează cercetarea științifică consacrată atractivității turistice a resurselor. Aplicarea acestei grile de evaluare permite încadrarea teritoriului analizat în contextul mondial al resurselor care atrag turiștii.

Limita instrumentului de diagnostic constă în faptul că rezultatele obținute nu permit clasificarea UAT-urilor în funcție de valoarea turistică decât la nivelul teritoriului studiat. Comparația cu alte teritorii se poate face doar dacă valoarea turistică este calculată în prealabil și în cazul acestora.

b) A doua contribuție a acestei cercetări este *ancheta de teren* realizată. Pe de-o parte, analiza centrelor de informare turistică, în calitate de infrastructuri teritoriale de serviciu public și a activităților desfășurate, a permis definirea unor direcții de dezvoltare viitoare a lor. Pe de altă parte, ancheta realizată asupra turiștilor care vizitează Subcarpații situați între Valea Oltului și Valea Motrului a dus la identificarea tipurilor de turism practicate în această regiune, la efectuarea unei tipologii a consumatorilor, la identificarea siturilor celor mai atractive, dar și a surselor de nemulțumire a turiștilor. Rezultate pot fi utilizate de autoritatea publică sau de instituțiile specializate pentru întocmirea strategiilor de dezvoltare turistică.

Limitele anchetei sunt legate de eşantionare şi de strategia de implementare aleasă. Pentru o mai bună reprezentativitate a eşantionului este oportună aplicarea anchetei unui număr mai mare de turişti şi extinsă ancheta şi în agenţiile turistice din regiunea de studiu care îndeplinesc atribuţiile centrelor de informare turistică.

c) A treia contribuţie este *abordarea tehnică*, în spiritul ingineriei teritoriale. Plecând de la analiza şi comparaţia între politicile şi practicile de amenajare turistică a teritoriului în România şi în Franţa, am ales organizarea cercetării după structura pe care o are un demers de realizare a unui proiect de dezvoltare teritorială. Originalitatea abordării noastre constă în importanţa acordată relaţiei *resurse teritoriale – actori – realizări* pe baza căreia am evaluat gradul de valorificare a potenţialului turistic al Subcarpaţilor situaţi între Valea Oltului şi Valea Motrului.

De asemenea, considerarea acestei regiuni ca teritoriu de proiect, conturat în afara limitelor politico-administrative convenţionale, presupune schimbarea perspectivei de analiză, cercetarea noastră concentrându-se pe iniţiativele locale de valorificare a resurselor, pe asocierile şi pe cooperările de tip intercomunal, pe relaţiile stabilite între spaţiile turistice existente la nivel teritorial, pe practicile spaţiale ale turiştilor.

Astfel, am introdus în analiză noţiunea de *sistem turistic teritorial* (Perret, 1994), delimitând la nivelul regiunii de studiu patru astfel de sisteme care ar putea fi implementate. Criteriile care au stat la baza delimitărilor teritoriale sunt: valoarea turistică a UAT-urilor, infrastructurile turistice, în special baza de cazare existentă, accesibilitatea şi formele de cooperare deja existente la nivel teritorial. Am identificat, pe baza acestor criterii, patru sisteme turistice locale care se pot dezvolta în regiunea de studiu: *clusterul balnear vâlcean*, *Microregiunea Horezu*, *sistemul turistic local «Parâng»* şi *sistemul turistic local «Acasă la Brâncuşi»*. Astfel, pentru a integra în circuitul turistic un număr cât mai mare de localităţi ce deţin resurse turistice de valoare, propunem ca sistemele turistice identificate să fie interconectate prin drumuri turistice tematice (Drumul Mănăstirilor, Drumul Oierilor şi Drumul Olarilor).

Dincolo de perspectiva ştiinţifică, scopul acestei cercetări este unul practic, conceptele mobilizate, metodologia utilizată şi rezultatele fiind destinate în special actorilor teritoriali, pentru a-i ajuta în conceperea şi realizarea proiectelor de dezvoltare turistică.

BIBLIOGRAFIE

- Agnew, Maureene, Palutikof, Jean, 1999, « The impacts of climate on retailing in the UK with particular reference of the anomalously hot summer of 1995 », în *International journal of Climatology*, 19:1493-1507, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/%28SICI%291097-0088%2819991115%2919:13%3C1493::AID-JOC455%3E3.0.CO;2-V/pdf>
- Agnew, Maureene, Palutikof, Jean, 2001 « Climate impacts on the demand for tourism » dans Matzarakis, A., de Freitas, C.R., *Proceedings of the 1st International Workshop on Climate, Tourism and Recreation*, p.41-51 http://www.mif.uni-freiburg.de/isb/ws/papers/full_report.pdf
- Alexandru, Diana-Elena, 2009, *Modificări structurale ale spațiului rural din România ca urmare a implementării programului cu finanțare europeană SAPARD*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 374 p.
- Alkire, Sonia, 2005, «Why the capability approach ?» în *Journal of Human Development* 6-1: 115-133
- Alkire, Sonia, 2008, « Using capability approach : perspective and evaluative analyses » în Comin F, Qizilbash M, Alkire S, *The capability approach: concepts, measures and applications*. Cambridge University Press, Cambridge, 597 p.
- Amendoeira Ana Paula, 2011, « Patrimoine mondial et tourisme : autre praxis, autre paradigme », p.53-64, în Bourdeau Laurent et Chassé Sonia, *Actes du colloque Sites du patrimoine et tourisme*, 2-4 juin 2011 Québec, Canada, Presses Université Laval, 1272 p.
- Amirou Rachid, 1995, *Imaginaire touristique et sociabilités du voyage*, Paris, PUF, 281 p.
- Amirou Rachid, 2000, *Imaginaire du tourisme culturel*, Paris, PUF, 156 p.
- Angeon, Valerie, Bertrand, Nathalie, 2009, «Les dispositifs français de développement rural: quelles proximités mobilisées?», în *Géographie, Économie, Société*, 2/ 2009, p.93-114
- Antoine, Jacques, 1990, *Le sondage outil de marketing*, Dunod, Paris, 200 p.
- ATOOUT France, 2013, *Reconnaissance du repas gastronomique des Français par l'UNESCO*, Editor ATOOUT France, Paris, 113p.
- Bachimon, Philippe, 2000, « Le cycle des représentations touristiques du paysage », în Amirou, Rachid, Bachimon, Philippe, (dir.), *Le tourisme local. Une culture de l'exotisme*, Editions l'Harmattan, Paris, p. 51-60
- Bachimon, Philippe, 2013, *Vacance des lieux*, Editions Belin, Paris, 255 p.
- Badea, Lucian, Buga, Dragoș, 1992, *Geografia României, Regiunile pericarpatice : Dealurile și Câmpia Banatului și Crișanei, Podișul Mehedinți, Subcarpații, Piemontul Getic, Podișul Modovei*, vol. IV, Editura Academiei Române, București, 580p.

- Badea, Lucian, Niculescu, Gheorghe, Sandu, Maria, Roata, Sorin, Micu Mihai, Sima, Mihaela, Jurchescu, Marta, 2008, *Unitățile de relief ale României, vol.III, Dealurile pericarpătice, Dealurile Crișanei și Banatului, Subcarpații*, Editura ARS DOCENDI, București, 143p.
- Baretje René, Defert Pierre, 1972, *Aspects économiques du tourisme*, Berger-Levrault, 355 p.
- Barrère Christian, Barthélemy Denis, Nieddu Martino, Vivien Frank-Dominique, 2005, *Réinventer le patrimoine*, Paris, l'Harmattan, 325 p.
- Bătinaș, Răzvan Horațiu, Sorocovschi, Victor, 2011, *Resursele de apă. Potențial și valorificare turistică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 284p.
- Bauer Bernhard, Nitin Sinha, Michele Trimarchie, Vincenzo Zappino, 2011, « Tourism Community Involvement Strategy for the Living World Heritage Site of Hampi, India: A Case Study », p.136-147, în Bourdeau Laurent et Chassé Sonia, Actes du colloque *Sites du patrimoine et tourisme*, 2-4 juin 2011 Québec, Canada, Presses Université Laval, 1272 p.
- Bavoux, Jean-Jacques, Beaucire, Francis, Chapelon, Laurent, Zembri, Pierre, 2005, *Géographie des transports*, Armarnnd Collin, Paris, 232 p.
- Becattini, Giacomo, 1992, « Le district industriel: milieu créatif », dans *Espaces et sociétés*, 1992/1, no 66, p.147-164
- Bédard François, 2008, *Le développement d'un outil de mesure de l'excellence des destinations touristiques*, dans Téoros, 27-1 (2008), p.77-79, <http://teoros.revues.org/1606>
- Benedek, Jozsef, Dezs, Ștefan, 2006, *Analiza socio-teritorială a turismului rural din România din perspectiva dezvoltării regionale și locale*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 147 p.
- Bensahel, Liliane, Donsimoni, Myriam, 1999, *Le tourisme, facteur de developpement local*, Presses Universitaires de Grenoble, Grenoble, 109 p.
- Berdot, Jean-Pierre, Léonard, Jacques, 2006, « Globalisation et gouvernance territoriale : une introduction » în *Économies et Sociétés*, 41 (3-4), p.333-348
- Berriet-Sollicec, Marielle, Trouvé, Aurélie, 2012, *Développement des territoires de projet, quels enjeux pour les politiques rurales ?*, working paper, http://www2.dijon.inra.fr/cesaer/workingpapers/RePEc/ceo/wpaper/wp2012_3.pdf
- Berti Eleonora, 2011, « Itinéraires culturels du Conseil de l'Europe et Liste du patrimoine mondial : collaborations possibles », p.164-176, în Bourdeau Laurent et Chassé Sonia, Actes du colloque *Sites du patrimoine et tourisme*, 2-4 juin 2011 Québec, Canada, Presses Université Laval, 1272 p.

- Bessière, Jacinthe, 2012, « Transformations, recompositions des espaces ruraux et emergence de nouvelles demandes sociales », în Bessière, Jacinthe, (coord.), *Innovation et patrimoine alimentaire en espace rural*, Editions QUAE, Paris, p.21-34
- Bîrsan, Marius-Victor, Dumitrescu, Alexandru, 2014, *ROCADA: Romanian daily gridded climatic dataset (1961-2013)*, V1.0., Administrația Națională de Meteorologie, București, România, doi:10.1594/PANGAEA.833627, <http://doi.pangaea.de/10.1594/PANGAEA.833627>
- Blake, Thomas, 1999, *Doing Quantitative Research in the Social Sciences*, Sage Publications, 746 p.
- Boschma, Ron, 2004, « Competitiveness of Regions from an Evolutionary Perspective », dans *Regional Studies*, vol. 38:9, p. 1001-1014
- Botti Laurent, Peypoch Nicolas, Solonandrasana Bernardin, 2008, *Ingénierie du tourisme : concepts, méthodes et applications*, de Boeck, 168 p.
- Bourdeau Laurent, Gravari-Barbas Maria, Robinson Mike, 2012, *Tourisme et patrimoine mondial*, Québec, Presses de l'Université Laval, 320 p.
- Bran, Florina, Dinu, Marin, Simon, Tamara, 1997, *Turismul rural: modelul european*, Editura Economică, București, 176 p.
- Brezianu, Barbu, Marcu, Ilie, 2005, *Brâncuși în România*, Editura Alfa, București, 318 p.
- Brotherton, Bob, 2010, *Researching Hospitality and Tourism*, Sage Publications, 235 p.
- Brunet Roger, Ferras Robert, Théry Hervé, 1993, *Les mots de la géographie, dictionnaire critique*, Montpellier-Paris, RECLUS – La Documentation Française, coll. « Dynamique du territoire », 520 p.
- Bulai Mihai, 2013, *Accesibilitate și turism. Studiu de caz – regiunea Moldovei*, Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 259p.
- Camagni, Roberto, Maillat, Denis, 2006, *Milieus innovateurs. Théorie et politiques*, Economica, Paris, 502 p.
- Cândea Melinda, 2000, *Indicele de atractivitate turistică*, http://smcse.incdt.ro/index.pl/iat_ro
- Cândea, Melinda, Bran, Florina, 2001, *Spațiul geografic românesc: organizare, amenajare, dezvoltare durabilă*, Editura Economică, București, 448 p.
- Cândea Melinda, Erdeli George, Peptenatu Daniel, Simon Tamara, 2003, *Potențialul turistic al României și amenajarea turistică a spațiului*, București, Editura Universitară, 342 p.

- Cândea Melinda, Simon Tamara, 2006, *Potențialul turistic al României*, București, Editura Universitară, 240 p.
- Cândea Melinda, Simion Tamana, Bogan Elena, 2012, *Patrimoniul turistic al României*, București, Editura Universitară, 268 p.
- Cazelais Normand, Nadeau Roger, Beaudet Gérard, 1999, *L'espace touristique*, Québec, Presse de l'Université du Québec, 277 p.
- Cazes Georges, Knafou Rémy, 1995, *Le tourisme*, în A. Bailly, R. Ferras, D. Pumain, *Encyclopédie de Géographie*, Paris, éditions Économica, p. 828-844
- Cășlaru, Constantin, 2010, *Băile Săcelu – un tezaur natural*, Editura Agora, Craiova, 181 p.
- Chadefaud Michel, 1987, *Aux origines du tourisme dans les pays de l'Adour*, Pau, Département de géographie et d'aménagement de l'Université de Pau et des Pays de l'Adour, 1010 p.
- Choay Françoise, 1992, *L'allégorie du patrimoine*, Paris, Seuil, 272 p.
- Chaoy Françoise, 2009, *Le patrimoine en questions : anthologie pour un combat*, Paris, Seuil, 214 p.
- Chateauraynaud, Francis, 2003, *Prospéro, une technologie littéraire pour les sciences humaines*, Editions CNRS, Paris
- Ciangă Nicolae, 1997, *Turismul din Carpații Orientali. Studiu de geografie umană*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 282 p.
- Ciangă Nicolae, Dezsi Ștefan, 2001, «Implicațiile turismului în dezvoltarea Regiunii de Nord-Vest a României», în rev. Seminarului Geografic *Dimitrie Cantemir*, ed. XXI, Iași
- Ciangă Nicolae, Dezsi Ștefan, Rotar Gabriela, 2002, «Aspecte privind estimarea valorii potențialului turistic și a bazei materiale din regiunea de Nord-Vest a României», în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia*, XLVII, 2, 2002, p. 81-90
- Ciangă Nicolae, 2003, *Geografie turistică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 181 p.
- Ciangă Nicolae, Dezsi Ștefan, 2007, *Amenajare turistică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 296 p.
- Cocșan Gabriela, 2010, «Fenomenul de eclipsare atractivă», în *Geographia Napocensis*, anul IV, nr.2/2010 http://geographianapocensis.acad-cluj.ro/Revista/volume/nr_2_2010/pdf/Gabriela_Cocșan.pdf
- Cocșan Gabriela, 2011, *Relația relief și turism în Munții Trascău*, rezumatul tezei de doctorat, Université Babeș-Bolyai, Faculté de Géographie, 34p.

http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumate/2011/geografie/Cocean_Gabriela_Ro.pdf

Cocean Pompei, 1980, *Carstul Muntilor Apuseni : studiu de geografie aplicată*, teză de doctorat, Facultatea de Biologie-Geografie-Geologie, Universitatea Babes-Bolyai

Cocean Pompei, 1984, *Potențialul economic al carstului din Munții Apuseni*, București, Editura Academiei, 156p.

Cocean, Pompei, 1996, *Geografia turismului*, Editura Carro, București, 265 p.

Cocean, Pompei, Dezsi, Ștefan, 2001, *Prospectare și geoinformare turistică*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 232 p.

Cocean Pompei, Vlăsceanu Gheorghe, Negoescu Bebe, 2003, *Geografia generală a turismului*, București, Editura Meteor Press, 352 p.

Cocean Pompei, Dezsi Ștefan, 2009, *Geografia turismului*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 282p.

Cocean Pompei, 2010, *Patrimoniul turistic al României*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 255 p.

Cocean Pompei, 2011, *'Țările' regiuni geografice și spații mentale*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 247 p.

Colletis, G, Pecqueur, Bernard, 1993, « Intégration des espaces et quasi intégration des firmes : vers de nouvelles rencontres productives ? » în *Revue d'Économie Régionale et Urbaine*, 3 : 498-507

Conseil de l'Europe, Comité de Ministres, *Résolution CM/Res(2010)53 instituant un Accord partiel élargi sur les Itinéraires culturels*, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Res%282010%2953&Language=lanFrench&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

Conseil de l'Europe, Comité de Ministres, *Résolution CM/Res(2010)52 sur les règles d'octroi de la mention « Itinéraire culturel du Conseil de l'Europe »* <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Res%282010%2952&Language=lanFrench&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

Conțiu, Hadrian, 2012, *Bazele geografice ale fenomenului turistic*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 378 p.

- Corneloup, Jean, 2011, *Détour par le système culturel localisé des stations touristiques*, <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00579779/document>
- Courlet Claude, Soulange, Bernard, 1992, *Industries, territoires et politiques publiques*, Editions l'Harmattan, 315 p.
- Courlet Claude, 2007, « Du développement économique situé », în H. Gumuchian et B. Pecqueur Bernard, *La ressource territoriale*, Paris, economica, coll. « Anthropos », 252 p.
- Cristureanu, Cristina, Neacșu, Nicolae, Băltărețu Andreea, 2002, *Turismul internațional*, Editura Oscar Print, București, 229 p.
- Cucu Vasile, Iordan, Ion, (coord.), 1984, *Geografia României. Geografie umană și economică*, vol. II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 535 p.
- Cucu, Vasile, Băcănar, Ion, 1972, « Geografia satului românesc. Caractere geografice contemporane », în *Sociologia multans, vol. V. Sociologie geografică*, Editura Științifică, București, 76 p.
- Desmarais Gaëtan, 1992, « Des prémisses de la théorie de la forme urbaine au parcours morphogénétique de l'établissement humain », *Cahiers de géographie du Québec*, vol. 36, no. 98, p.251-273 <http://www.erudit.org/revue/cgq/1992/v36/n98/022268ar.pdf>
- Desmarais Gaëtan, 1998, *Dynamique du sens: autour des thèses sémiotiques de Jean Petitot*, Québec, Septentrion/CELAT.
- Dewailly, Jean-Michel, Flament, Emile, 1993, *Géographie du tourisme et des loisirs*, Paris, SEDES, 287 p.
- Dewailly Jean-Michel, Flament Emile, 2000, *Le tourisme*, SEDES, coll. « Campus Géographie », 191p.
- Dezsi, Ștefan, 2006, *Țara Lăpușului. Studiu de geografie regională*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 889p.
- Dezsi, Ștefan, 2010, « Turismul rural din România », în Gabriela Ilieș (coord.), *Modele ale specificității regionale. Suport pentru strategiile de valorificare turistică a satelor tradiționale*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p.52-72
- Dioux Jacques, Dupuis Marc, 2005, *La distribution : stratégies des groupes et marketing des enseignes*, Pearson France, 527 p.
- Dolff-Bonekämper Gabi, 2009, « Les cadres sociaux et spatiaux du patrimoine – Quoi de neuf dans la Convention de Faro ? » în *Le patrimoine et au-delà*, p. 75-82, imprimat în Franța, Éditions du Conseil de l'Europe, http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/identities/PatrimoineBD_fr.pdf

- Drăguț, Vasile, Săndulescu, Nicolae, 1971, *Arta brâncovenească*, Editura Meridiane, București, 32p.
- Dumitrescu, Ionuț, 2011, *Arhitectura tradițională din Vâlcea (secolele XVIII – XX)*, Editura Offsetcolor, Râmnicu Vâlcea, 262 p.
- Enea, Constanța, 2007, «Dezvoltarea rurală durabilă a României în contextul integrării europene», în *Analele Universității Constantin Brâncuși din Târgu-Jiu, seria Economie*, nr. 1/2007, p.373-378, http://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2007-01/69_Enea%20Constanta.pdf
- Equipe MIT, 2006, *Tourismes 2*, Paris, Belin, 343 p.
- Erdeli George, Istrate Ioan, 1996, *Potențialul turistic al României*, București, Editura Universității, 104 p.
- Erdeli George, Gheorghilaș Aurel, 2006, *Amenajări turistice*, București, Editura Universitară, 297 p.
- Eva Mihail, 2010, « Emancipare teritorială și sinergie socio-economică în spațiul turistic al Moldovei de Nord », în *Analele Universității Ștefan cel Mare, Suceava, Secțiunea Geografie*, Anul XIX-2010, p. 103-114
- Fablet, Gabriel, 2013, *L'ancrage territorial à l'épreuve du fait touristique: une lecture territoriale des trajectoires de développement des stations sous l'angle des dynamiques foncières et immobilières* http://www.univ-paris1.fr/fileadmin/doctoriales-tourisme/Textes_doctoriales/Fablet_Doctoriales.pdf
- Fairclough Graham, 2009, « Les nouvelles frontières du patrimoine », p.31-46, în *Le patrimoine et au-delà*, imprimé en France, Éditions du Conseil de l'Europe, consulté en ligne : http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/identities/PatrimoineBD_fr.pdf
- Fauvet Guillaume, 2014, *Urbanisme de projet: un changement de culture avant tout*, Techni.Cités, no 267/ avril 2014, p.20-22 http://www.territoires-villes.cerema.fr/IMG/pdf/Urbanisme-de-projet-un-changement-de-culture-avant-tout_cle29c741.pdf
- Fourcade Marie-Blanche, 2007, *Patrimoine et patrimonialisation. Entre le matériel et l'immatériel*, Québec, Presses Université Laval, 347 p.
- Fyall, Alain, Callod, Christine, Edwards, Brenda, 2003, *Relationship marketing: the challenge for destinations*, dans *Annals of Tourism Research*, Issue 3, p. 644-659
- Fyall Alan, Garrod Brian, 2005, *Tourism Marketing. A Collaborative Approach*, Channel View Publications, Great Britain, 376 p.
- Gagnon Serge, 2003, *L'échiquier touristique québécois*, Québec, Presses de l'Université du Québec, 355 p.

- Gagnon Serge, 2007, « Attractivité touristique et “sens” géo-anthropologique des territoires », *Téoros*, 26-2 | 2007, URL : <http://teoros.revues.org/792>
- Gaignette, Antoine, Nieddu, Martino, 2000, « L'agriculture française entre logiques sectorielles et territoriales (1960-1985) », în *Cahiers d'économie et sociologies rurales*, 54, 48-87
- Geamănu, Constanța, 2004, *Eficiența în turism pe exemplul județelor din Nordul Olteniei*, Editura Universitaria, Craiova, 433 p.
- Gheorghilaș, Aurel, 2008, *Geografia turismului. Metode de analiză în turism*, Editura Universitară, București, 250 p.
- Glăvan Vasile, 1995, *Geografia turismului în România*, București, Editura Fundației România de mâine, 164 p.
- Glăvan Vasile, 2002, *Agroturism, ecoturism: note de curs*, Editura Alma Mater, Sibiu, 220 p.
- Glăvan Vasile, 2006, *Potențialul turistic și valorificarea sa*, București, Editura Fundației România de mâine, 176 p.
- Glăvan Vasile, 2007, *Geografia turismului*, Editura Fundației România de Mâine, București, 336 p.
- Graham Brian, Ashworth G.J., Tunbridge J.E., 2000, *A Geography of Heritage*, Great Britain, Arnold, 277 p.
- Grandpré Francois de, 2007, « Attraites, attractions et produits touristiques : trois concepts distincts dans le contexte d'un développement touristique régional », *Téoros*, 26-2/ 2007, p. 12-18, URL : <http://teoros.revues.org/795>
- Grava (Faur), Camelia-Ina, 2012, *Peisaje culturale în Munții Metaliferi*, teză de doctorat, Facultatea de Geografie, Universitatea Babeș-Bolyai, http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumate/2012/geografie/Gavra_Camelia_R_O.pdf
- Gravari-Barbas Maria, Guichard-Anguis Sylvie, 2003, *Regards croisés sur le patrimoine*, Paris, Presse de l'Université de Paris Sorbonne, 952 p.
- Gravari-Barbas Maria, 2005, *Habiter le patrimoine*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 617 p.
- Grix, Jonathan, 2001, *Demystifying Postgraduate Research*, University of Birmingham University Press, Birmingham, 151 p.
- Guichard-Anguis Sylvie, Stéphane Héritier, 2008, *Le patrimoine naturel entre culture et ressource*, Paris, l'Harmattan, 149 p.

- Gumuchian, Hervé, Marois, Claude, 2000, *Initiation à la recherche en géographie. Aménagement, développement territorial, environnement*, Presses de l'Université de Montréal, collection Anthropos, 413 p.
- Gumuchian Hervé, Pecqueur Bernard, 2007, *La ressource territoriale*, Paris, economica, coll. « Anthropos », 252 p.
- Gunn Clare, 1988, *Vacationscape : designing tourist regions*, Van Nostrand Reinhold, 208 p.
- Harrison David, Hitchcock Michael, 2005, «The Politics of World Heritage, Negotiating Tourism and Conservation», in *Current Issues in Tourism Journal* vol. 7, n°. 4&5
- Heinich Nathalie, 2009, *La fabrique du patrimoine*, Éditions de la Maison des sciences de l'homme,
http://books.google.ro/books?id=wKeUsI5T7ggC&printsec=frontcover&dq=Heinich&hl=fr&sa=X&ei=QkjrUpenEInLhAfx0oHQBA&redir_esc=y#v=onepage&q=Heinich&f=false
- Iațu, Corneliu, 2007, «Transition démocratique en Roumanie et implications spatiales» în *l'Espace politique*, 3/2007-3, <https://espacepolitique.revues.org/837>
- Ibănescu Bogdan, 2012, *Les conditions de la mise en tourisme d'un espace rural périphérique de l'Union Européenne. La province de Moldavie en Roumanie*, Bordeaux, Université Michel de Montagne Bordeaux III, teză de doctorat, 210 p.
- Ielenicz Mihai, Comănescu Laura, 2006, *România. Potențial turistic*, București, Editura Universității, 464 p.
- Ielenicz Mihai, Comănescu Laura, 2013, *Turism : teorie și metodologie*, Editura Universitară, București, 249 p.
- Inskeep Edward, 1991, *Tourism Planning : An Integrated and Sustainable Development Approach*, Van Nostrand Reinhold, 508 p.
- Iordan, I., Nicolescu, E., 1971, « O metodă de determinare a potențialului turistic », în *Lucrările celui de-al doilea Colocviu Național de Geografia Turismului*, Editura Sport-Turism, București, p.35-38
- Irimuș Ioan Aurel, 2010, *Relieful. Potențial și valorificare turistică*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 293 p.
- Jadé Mariannick, 2006, *Patrimoine immatériel. Perspectives d'interprétation du concept de patrimoine*, Paris, L'Harmattan, 278 p.
- Jakobson Roman, 1960, «Linguistique et poétique» în *Essais de linguistique générale*, en ligne : http://akira.ruc.dk/~new/Ret_og_Rigtigt/Jakobson_Eks_15_F12.pdf

- Joliet Fabienne, Martin, Thibault, 2007, « Les représentations du paysage et l'attractivité touristique : le cas « Tremblant » dans les Laurentides », *Téoros*, 26-2 | 2007, URL : <http://teoros.revues.org/841>
- Jongman, Rob, Kristiansen, Ib, 2001, «National and Regional Approaches for Ecological Networks in Europe», *Nature and Environment*, no110, Council of Europe Publishing <http://books.google.com/books?id=CtiqqyUYvU0C&printsec=frontcover&hl=ro#v=onepage&q&f=false>
- Kadri, Boualem, 2007, « La ville et le tourisme : relation ancienne, complexité nouvelle et défi conceptuel », dans *Téoros*, 26-3 / 2007, p.76-79 <http://teoros.revues.org/1044>
- Kerebel Pascal, 2009, *Management des risques*, Paris, Eyrolles, 187 p.
- Komarova, Anna, Kotlyakov, Vladimir, 2007, *Elsevier's Dictionary of Geography*, Elsevier, Amsterdam, 1072 p.
- Kotler Philip, Dubois Bernard, 2004, *Marketing Management*, Paris, Pearson Education, 834 p.
- Krešić Damir, Prebežac Darko, 2011, «Index of destination attractiveness as a tool for destination attractiveness assesment», în *Tourism*, vol.59 no4/2011, p.497-517, <http://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCQQFjAA&url=http%3A%2F%2Fhrcak.srce.hr%2Ffile%2F112483&ei=Hf7ZVPvfC8fXaruFgrgK&usg=AFQjCNE54yFFezdB3nYUdVXfQiWZ9p62Bg&bvm=bv.85464276,d.bGQ>
- Laplante Marc, Trottier Louise, 1985, *L'évaluation des attractions touristiques au Québec: éléments de méthodologie*, Centre de recherche en gestion et Développement d'études Urbaines, Université de Québec à Montréal, 259 p.
- Lazarotti, Olivier, 2011, *Patrimoine et tourisme. Histoires, lieux, acteurs, enjeux*, Belin, Paris, 302 p.
- Leiper Neil, 1990, *Tourism Systems : An Interdisciplinary Perspective*, Department of Management Systems, Business Studies Faculty, Massey University, 289 p.
- Levy Jacques, Lussault Michel, 2003, *Dictionnaire de la géographie et de l'espace des sociétés*, Paris, Belin, 1033 p.
- Lew, Alan, 1987, « A framework of tourist attraction research », în *Annals of Tourism Research*, vol.14, p.553-575, <http://www2.nau.edu/~alew/publications/Lew-Attractions-1987.pdf>
- Loubet, France, Dissart, Jean-Christophe, Lallau, Benoit, 2011, « Contribution de l'approche par les capacités à l'évaluation du développement territorial », în *Revue d'Economie Régionale et Urbaine*, 4 :681-703, Armand Colin

- Loubet, France, 2012, *Analyse de l'impact du tourisme sur le développement des territoires ruraux marginaux. Application de l'approche par les capacités à l'étude de l'espace rural rhônalpin*, teză de doctorat, Université de Grenoble, 320 p.
- Lozato-Giotart Jean-Pierre, 1997, *Géographie du tourisme. De l'espace regardé à l'espace consommé*, Paris, Masson
- Lozato-Giotart Jean-Pierre, Leroux Erik, Balfet Michel, 2012, *Management du tourisme : Territoires, offres et stratégies*, Pearson France, 377 p.
- Lussault, Michel, Stock, Mathis, 2007, « Tourisme et urbanité » dans Duhamel Philippe, Knafou Rémy, (dir.), în *Mondes urbains du tourisme*, Belin, Paris, p.241-245
- MacCannell Dean, 1999, *The Tourist. A New Theory of The Leisure Class*, University of California Press,
http://books.google.ro/books?id=6V_MQzy021QC&printsec=frontcover&dq=maccannell&hl=fr&sa=X&ei=d3nqUpPUBIWEtAaN5IBw&redir_esc=y#v=onepage&q=maccannell&f=false
- Malthus Thomas, 1820, *Principes d'économie politique au point de vue de leur application pratique*, Paris,
http://books.google.ro/books?id=Ht8TAAAAQAAJ&pg=PA288&lpg=PA288&dq=Principes+d%27%C3%A9conomie+politique+au+point+de+vue+de+leur+application+pratique,+1820&source=bl&ots=PLFDjt96Hq&sig=DOxWgchXNa-NnV_BJh01MJafWJg&hl=fr&sa=X&ei=t3TqUtqpOs6UhQf3_YHIDQ&ved=0CCQQ6AEwAA#v=onepage&q=Principes%20d%27%C3%A9conomie%20politique%20au%20point%20de%20vue%20de%20leur%20application%20pratique%2C%201820&f=false
- Mao Pascal, 2007, « La ressource territoriale d'un haut lieu touristique. L'exemple de Chamonix Mont-Blanc », în H. Gumuchian et B. Pecqueur Bernard, *La ressource territoriale*, Paris, economica, coll. «Anthropos», 252 p.
- Marcelpoil, Emmanuelle, 1997, « L'organisation économique du sillon alpin, contribution à l'analyse des territoires », teză de doctorat, Université Pierre Mendès-France, Grenoble, 302 p.
- Marcelpoil, Emmanuelle, 2000, « Territoires de développement versus territoires politiques. L'exemple du Sillon Alpin », în *Revue de géographie alpine*, no 1, p.61-74
- Marcelpoil, Emmanuelle, François, Hugues, 2008, « Les processus d'articulation des proximités dans les territoires de montagne: l'exemple des stations de montagne » în *Revue d'Economie régionale et urbaine*, 2008/2, p. 179-191
http://www.cairn.info/article.php?ID_ARTICLE=RERU_082_0179#re1no7
- Marinoiu Vasile, Bratu, Olimpia, 2000, « Cercetările arheologice de la Bumbesti-Jiu, județul Gorj, campaniile 1997-1999 », în *Litua*, no 8/2000, Editura Clusium, Cluj-Napoca, p.25-34

- Matzarakis, Andreas, de Freitas, Chris, 2001, *Proceedings of the first international workshop on climate, tourism and recreation*, http://www.mif.uni-freiburg.de/isb/ws/papers/full_report.pdf
- Mălăescu Simona, 2013, *The Inside Story : The Construction of an Assessment Instrument of Cultural Specificity, Preservation and Suitability for Cultural Thematic Tourism*, în *Journal of Settlements and Spatial Planning*, no2, 2013, p.269-279, http://geografie.ubbcluj.ro/ccau/jssp/arhiva_si2_2013/10JSSPSI022013.pdf
- Mălăescu Simona, 2010, « Satul tradițional din perspectivă sociologică și impactul tradiționalismului asupra implementării activităților turistice », în Gabriela Ilieș (coord.), *Modele ale specificității regionale. Suport pentru strategiile de valorificare turistică a satelor tradiționale*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p.73-91
- Mălăescu Simona, 2009, *Subcarpații dintre Olt și Jiu : studiu de geografie socială cu accent pe perioada de tranziție*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 393p.
- Mălăescu Simona, 2007, « The rural of the Sub-carpathians between Jiu Valley and Cerna Valley. Spatial qualitative demographycal aspects involved in development », în Surd, Vasile, Zotic, Vasile, (edit.), *Rural space and local development*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p.303-308
- Méasson, Ludovic, 2008, « L'apport des territoires de projet à la géographie politique », dans *L'espace politique : concepts et échelles*, Reims, France, <http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/29/17/08/PDF/Texte-Measson-Colloque-Reims-avril-2007.pdf>
- Merlin Pierre, Choay Françoise, 2010, *Dictionnaire de l'urbanisme et de l'aménagement*, Paris, PUF, 843 p.
- Michel Frank, 2000, *Désirs d'ailleurs : essai d'anthropologie des voyages*, Paris, Armand Colin, coll. « Chemins de traverse », 369 p.
- Miclea, Ion, 2003, *Brâncuși la Târgu-Jiu*, Editura Gramar, București, 42 p.
- Mihăescu, Corina, 2005, *Ceramica de Hurez: Lutul – miracol și devenire*, Editura Constrast, București, 207 p.
- Mitrache, Ștefan, Manole, Victor, Bran, Florina, Stoian, Marilena, Istrate, Ion, 1996, *Agroturism și turism rural*, Editura Fax Press, București, 190 p.
- MIT, 2008, *Tourismes I. Lieux communs*, Paris, Belin, 320 p.
- Moiescu, Cristian, 2003, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, vol. II, Editura Meridiane, București, 124 p.
- Monereau Michel, 2008, *Management des organisations touristiques*, Bréal, 250 p.

- Mucchelli, Alex, 1994, *Les méthodes qualitatives*, Seuil, Paris, 127 p.
- Muntele Ionel, Iașu Corneliu, 2003, *Geografia turismului. Concepte, metode și forme de manifestare spațio-temporală*, Iași, Editura Sedcom Libris, 332 p.
- Negoescu, Bebe, 1998, *Terra: geografie economică*, Editura Teora, București, 423 p.
- Neguț Silviu, 2004, *Geografia turismului*, București, Editura Meteor Press, 168 p.
- Neschke-Hentschke, Ada, 2008, «Le sens littéral. Histoire de la signification d'un outil herméneutique» în Berner C., Thouard D., (dir.), *Sens et interprétation. Pour une introduction à l'herméneutique*, Presses Universitaires du Septentrion, p. 21-47
- Nistoreanu, Puiu, 1999, *Ecoturism și turism rural: elemente de management, marketing și economie*, Editura ASE, București, 360 p.
- Noë, Francois de la, 1947, *Christianisme et politique*, Bourges, Beauchesne et fils, <http://books.google.ro/books?id=bYU9-NOoIckC&pg=PA39&dq=le+capitalisme+lib%C3%A9ral,+qui+devait+apporter+aux+hommes+le+bonheur+a+%C3%A9t%C3%A9+incapable+de+leur+donner+la+justice+sociale.+C%E2%80%99est+qu%E2%80%99en+effet,+le+capitalisme+ne+peut+avoir+qu%E2%80%99un+seul+moyen,+la+production&hl=fr&sa=X&ei=BobqUsjLIMTXsgbB5YHwDQ&ved=0CCoQ6AEwAA#v=onepage&q=le%20capitalisme%20lib%C3%A9ral%20qui%20devait%20apporter%20aux%20hommes%20le%20bonheur%20a%20%C3%A9t%C3%A9%20incapable%20de%20leur%20donner%20la%20justice%20sociale.%20C%E2%80%99est%20qu%E2%80%99en%20effet%20le%20capitalisme%20ne%20peut%20avoir%20qu%E2%80%99un%20seul%20moyen%20la%20production&f=false>
- Novakovski Nick, Tremblay Rémy, Leman Edward, 2008, *Ranking Tourism Attractions According to their Suitability for Public Investment in Gansu Province, China*, în *Téoros*, 27-1/2008, p.59-66, <http://teoros.revues.org/1597?lang=fr>
- Nussbaum, Martha, 2000, *Women and human development, the capability approach*, Cambridge University Press, Cambridge, 305 p.
- Paillé, Pierre, 2007, « La recherche qualitative : une méthodologie de la proximité », în Dorvil H., (dir.), *Problèmes sociaux. Théories et méthodologies et la recherche*, Tome III, Presses de l'Université du Québec, Québec, p. 409-443
- Paillé, Pierre, Mucchielli, Alex, 2012, *L'analyse qualitative en sciences humaines et sociales*, Armand, Collin, 424 p.
- Page, Stephen, Hall, Michael, 2003, *Managing Urban Tourism*, Prentice Hall, Angleterre, 389 p.
- Patin Valéry, 2012, *Tourisme et patrimoine*, Paris, La Documentation Française, 207 p.

- PATN, 2009, *Sectiunea VI – Zone cu resurse turistice*, http://www.mdrl.ro/documente/dezvoltare_teritoriale/amenajarea_teritoriului/patn_elaborate/lege190.pdf
- Perret, Jacques, 1994, *Le développement touristique local, les stations de sports d'hiver*, CERMAGREF, Grenoble, 337 p.
- Perret, Jacques, Marcelpoil, Emmanuelle, 1999, « Le poids conceptuel des districts industriels dans la construction des territoires », în Gerbaux, Françoise (éd), *Utopie pour le territoire : cohérence ou complexité ?*, L'aube éditions, Saint-Etienne, p. 15-33
- Petrea, Dănuț, 2005, *Obiect, metodă și cunoaștere geografică*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 234 p.
- Pichet Eric, 2004, *David Ricardo – le premier théoricien de l'économie*, Éditions du Siècle, 172 p.
- Pirkovič Jelka, 2009, «Traduire la convention dans les faits : un défi stimulant pour les Etats membres», p.25-30, în *Le patrimoine et au-delà*, imprimé en France, Éditions du Conseil de l'Europe, consulté en ligne : http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/identities/PatrimoineBD_fr.pdf
- Popescu Antoaneta-Carina, 2013a, « La mise en valeur du patrimoine dans les Souscarpates de l'Olténie à travers les routes thématiques. Les routes thématiques: levier de développement régional des Souscarpates de l'Olténie? », revue RECERC, no 6 *La valorisation touristique du patrimoine*, http://icress.univ-perp.fr/images/stories/fichiers_crec/Numero6/mise_en_valeur_patrimoine.pdf
- Popescu Antoaneta-Carina, 2013b, « Un patrimoine immatériel menacé: les métiers traditionnels dans les Souscarpates de l'Olténie », 50e colloque de l'ASRDLF sur le thème Culture, patrimoine et savoirs, Mons, 8-11 juillet 2013, en ligne http://www.asrdlf2013.org/IMG/pdf/C_Popescu_-_Un_patrimoine_immateriel_menace_les_metiers_traditionnels_dans_les_Souscarpates_de_l_Olténie.pdf
- Popescu Liliana, Bădiță Amalia, Băloi Ionuț, Mazilu Mirela, 2015, *Competitiv, durabil și identitar în conturarea destinației turistice Oltenia*, Editura Universitaria Craiova, Craiova, 132 p.
- Poulot Dominique, 1998, *Patrimoine et Modernité*, Paris, l'Harmattan, 312 p.
- Primak, Richard, Pătroescu, Maria, Iojă, Ioan, Rozyłowicz, Laurențiu, 2008, *Fundamentele conservării biologice*, Editura Agir, București
- Prideaux, B., 2000, « The role of the transport system in destination development », în *Tourism Management*, no.21, p.53-63
- Py Pierre, 2002, *Le tourisme : un phénomène économique*, La Documentation Française, 181 p.

- Queva Christophe, 2007, «La ressource territoriale en question dans les logiques de requalification contemporaine des territoires locaux en Allemagne», în H. Gumuchian et B. Pecqueur Bernard, *La ressource territoriale*, Paris, economica, coll. « Anthropos », 252 p.
- Rawls, John, 2009, *A Theory of Justice*, Harvard University Press, 560 p.
- Rădulescu, Dan, Stănculescu, Manuela, 2012, « Oferta turistică din România: 1948-2010 » dans *Calitatea vieții*, XXIII, no.4, p.299-326, <http://www.revistacalitateavietii.ro/2012/CV-4-2012/02.pdf>
- Renaudin, M., 2002, « Météo-France: de la prévision des risques a l'organisation des loisirs », dans *Espaces, Tourisme & Loisirs*, 190:26-29
- Rey Violette, Groza Octavian, Pătroescu Maria, 2006, *Atlasul României*, București, Editura RAO
- Reynaud, Alain, 1995, « Centre et périphérie », dans Bailly, Antoine, (edit.), *Encyclopédie de Géographie*, Editions Economica, Paris, p.583-600
- Ricardo, David, 1817, *On the principles of political economy and taxation*, John Murray, London,
https://books.google.ro/books?id=cUBKAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=David+Ricardo,+on+the+principle+of+political+economy&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Richer, Cyprien, Palmier, Patrick, 2012, « Mesurer l'accessibilité territoriale par les transports collectifs. Proposition méthodologique appliquée aux pôles d'excellence de Lille Métropole », dans *Cahiers de géographie du Québec*, 56 (158), <https://hal.archives-ouvertes.fr/halshs-00798642/document>
- Ritchie Brent, Crouch Geoffrey, 2005, *The Competitive Destination: A Sustainable Tourism Perspective*, Wallingford, CABI Publishing, 272p.
- Robeyns, Ingrid, 2005, « The capability approach: a theoretical survey », dans *Journal of Human Development*, 6-1: 93-117
- Robeyns, Ingrid, 2006, « The capability approach in practice », dans *Journal of Political Philosophy*, 14-3: 351-376
- Rodrigue, Jean-Paul, Comtoois, Comtois, Claude, Slack, Brian, 2006, *The Geography of Transport Systems*, Routledge, New-York, 416 p.
- Rotariu, Traian, Iluț, Petre, 1999, *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Editura Polirom, Iași, coll. Collegium, 212 p.
- Rouvellac Eric, 2005, *Patrimoine rural et valorisation territoriale en moyenne montagne*, Actes du colloque d'Ahun, 20 novembre 2002, Limoges, Presses Universitaires Limoges, 165 p.

- Rusu-Păsărin, Gabriela, 2006, *Calendar popular românesc*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 250 p.
- Sandu, Dumitru, 2004, « Cultură și experiență de migrație în satele României », în *Sociologie Românească*, II, 3, p. 179-201
- Schmitt Thomas, 2009, « Global Cultural Governance. Decision-making concerning World Heritage between politics and science », în *Erdkunde*, vol.63, n°2, p.103-121, <http://www.erdkunde.uni-bonn.de/archive/2009/global-cultural-governance.-decision-making-concerning-world-heritage-between-politics-and-science>
- Scott, Daniel, McBoyle, Geoff, 2001, « Using a tourism climate index to examine the implications of climate change for climate as a tourism resource », în Matzarakis, Andreas, de Freitas, Chris, 2001, *Proceedings of the first international workshop on climate, tourism and recreation*, p. 69-88, http://www.mif.uni-freiburg.de/isb/ws/papers/full_report.pdf
- Seitel Peter, 2002, « Définition du domaine couvert par l'expression patrimoine culturel immatériel », réunion internationale d'experts *Patrimoine culturel immatériel : domaines prioritaires pour une convention internationale*, Rio de Janeiro, Brésil, .unesco.org culture ich doc src ITH-12-7.COM - -FR.doc (consulté le 25.05.2013)
- Sen, Amartya, 1993, « Capability and Well being », în Nussbaum M., Sen A., *Quality of life*, Oxford University Press, New-York
- Sen, Amartya, 1999, *Un nouveau modèle économique, développement, justice et liberté*, Odile Jacob, Paris, 356 p.
- Sen, Amartya, 1979, « Personal utilities and public judgements : or what's wrog with welfare economics », *Economic Journal*, 89
- Sen, Amartya, 1999, *Development as freedom*, Oxford University Press, Oxford,..p
- Simoulin Vincent, 2007, « La gouvernance territoriale : dynamiques discursives, stratégiques et organisationnelles » în Romain Pasquier, Vincent Simoulin, Julien Weisbein (dir). *La gouvernance territoriale. Pratiques, discours et théories*. L.G.D.J., Série Politique, n° 44, pp. 13-32.
- Snak Oscar, 1976, *Economia și organizarea turismului*, București, Editura Sport-Turism, 446 p.
- Stafford Jean, 1995, *Macroéconomie du tourisme*, Québec, Presses de l'Université du Québec, 129 p.
- Stafford, Jean, Sarrasin, Bruno, 2005, *La prévision-prospective en gestion. Tourisme. Loisir. Culture*, Presses de l'Université de Québec, Québec, 313 p.
- Stock, Mathis, (coord.), *Le tourisme: acteurs, lieux et enjeux*, 2003, Belin, Paris, 303 p.

- Surd Vasile, Bold Ioan, Zotic Vasile, Chira Carmen, 2005, *Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeana, 585 p.
- Susan Aura, 1980, *Geografia turismului*, Cluj-Napoca, UBB, 265 p.
- Swarbrooke John, 2002, *The Development and Management of Visitor Attractions*, Oxford, Butterworth-Heinemann, 403 p.
- Torre, André, Gilly, Jean-Pierre, 2000, *Dynamiques de proximité*, L'Harmattan, Paris
- Turgeon Laurier, 2009, *Spirit of Place: Between Tangible and Intangible Heritage*, Québec, Les Presses de l'Université Laval, 433 p.
- Turner, Louis, Ash, John, 1975, *The golden hordes: international tourism and the pleasure periphery*, Constable, London, 319 p.
- Urbain Jean-Didier, 2008, *Le voyage était presque parfait : essai sur les voyages ratés*, Paris, Payot, 556 p.
- Urbain Jean-Didier, 2011, *L'envie du monde*, Paris, Bréal, 267 p.
- Urry John, 2002, *The Tourist Gaze*, London, Sage, 183 p.
- Urry John, 2005, *Sociologie des mobilités*, Paris, Armand Colin
- Violier Philippe, 2008, *Tourisme et développement local*, Paris, Belin, 192 p.
- Vlès Vincent, 1996, *Le projet de station touristique*, Bordeaux, Presse Universitaire de Bordeaux, 403 p.
- Vlès Vincent, 2003, *Service public touristique local et aménagement du territoire*, Paris, l'Harmattan, coll. «Logiques Sociales», 219 p.
- Vlès Vincent, Berdoulay Vincent, Clarimont, Sylvie, 2005, *Espaces publics et mise en scène de la ville touristique*, Rapport de recherche, http://web.univ-pau.fr/RECHERCHE/SET/Auteurs/Vles/EPT_CNRS5603.pdf (consulté le 29.05.2013)
- Vlès, Vincent, 2005, *L'aménagement touristique durable du territoire*, http://web.univ-pau.fr/RECHERCHE/SET/Auteurs/Vles/Vles_Version1.pdf
- Vlès Vincent, 2006, *Politiques publiques d'aménagement touristique*, Bordeaux, Presse Universitaire Bordeaux, 483 p.
- Vlès Vincent, 2006, « La gestion d'un équipement culturel public à dominante touristique. L'exemple de l'écomusée de Marquèze » în *Gérer la culture en région. Les pratiques des collectivités territoriales en France*, Allinne. J-P., Carrier, R., (dir.), Paris, l'Harmattan
- Vlès Vincent, Clarimont Sylvie, 2008, *Tourisme durable en montagne. Entre discours et pratiques*, AFNOR, 223 p.

Vlès Vincent, 2014, *Métastations : mutations urbaines des stations de montagne : un regard pyrénéen*, Presses Universitaires de Bordeaux, Bordeaux, 185 p.

Zamora, Luiza, Popa, Corina, Jiga Ilescu, Laura, 2010, *Lemn. Biserici din nordul Olteniei*, Editura Asociația 37, București, 207 p.

Zepf Marcus, Andres Lauren, 2011, *Enjeux de la planification territoriale en Europe*, Lausanne, Presses Polytechniques et universitaires romandes, 309p.

Zotic, Vasile, 2010, *Organizarea spațiului geografic și turismul*, notes de cours, Faculté de Géographie, Université Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 153 p.

Williams, P., Dossa, K., Hunt, J., 1997, « The Influence of Weather Context on Winter Resort Evaluations by Visitors », în *Journal of Travel Research*, 36 (1), p. 29-36.

Legislație și documente oficiale

Legea nr. 181 din 12 noiembrie 1997, care prevede impozitarea veniturilor realizate de către persoanele fizice din închirierea bunurilor imobile, inclusiv a celor cu destinație turistică

Ordonanța de Guvern nr. 58 din 1998, privind organizarea și desfășurarea activităților de turism în România

Hotărârea de Guvern 852/2008, referitoare la aprobarea normelor și criteriilor de atestare a stațiunilor turistice

Ordinului nr. 65/2013, pentru aprobarea normelor metodologice privind eliberarea certificatelor de clasificare a structurilor de primire turistice cu funcțiuni de cazare și alimentație publică, a licențelor și brevetelor de turism

Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului, 2009, *Masterplan de dezvoltare a turismului balnear*

Primăria Ocnele Mari, *Strategia de dezvoltare a orașului Ocnele Mari 2007-2013*

Primăria Băile Govora, *Strategia de dezvoltare locală pentru perioada 2014-2020*, <http://www.primaria-baile-govora.ro/SDL%202014-2020/sdl.html#p=1>

Convenția UNESCO din 1972, privind protecția Patrimoniului Mondial Cultural și Natural

Convenția UNESCO din 2003, pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial

ICOMOS, Carta de la Atena pentru restaurarea monumentelor istorice, 1931

ICOMOS, Carta de la Veneția a conservării și restaurării monumentelor istorice, 1964

ICOMOS, Carta de la Burra pentru conservarea siturilor și bunurilor patrimoniale culturale, 1979

Consiliul Europei, Convenția culturală europeană, adoptată la Paris, 1954

Consiliul Europei, Convenția europeană a peisajului, adoptată la Florența, 2000

Consiliul Europei, Convenția asupra valorii patrimoniului cultural pentru societate, adoptată la Faro, 2005

Planul de Amenajare a Teritoriului Național, 2009, *Zone turistice*

Planul de Amenajare a Teritoriului Național, 2009, *Zone protejate*

Planul de Amenajare a Teritoriului Național, 2009, *Rețeaua de localități*

Planul de Amenajare a Teritoriului Național, 2009, *Rețele de Transport*

Declarația de la Rio, 1992, <http://www.un.org/french/events/rio92/rio-fp.htm>

Siteuri web

<http://www.plecatsdeacasa.net/2011/01/sarbatorile-traditionale-nedeile-si.html>

<http://sesperso.voila.net/tss/chap1/Chapitre1.html>

<http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/tourisme/>

<http://ec.europa.eu/eurostat>

<http://www.dictio.ro/juridic/unitate-administrativ-teritoriala>

<http://www.horizon2030.artoiscomm.fr/content/d%C3%A9finition>

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leader2/dossier_p/fr/dossier/chap3.pdf

<http://competitivite.gouv.fr/un-ecosysteme-des-poles-pour-favoriser-l-innovation-et-la-croissance-303.html>

<http://clustero.eu/turism-oltenia-cluster/>

<http://clustero.eu/turinn-cluster/>

<http://agriculture.gouv.fr/poles-d-excellence-rurale>

<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg&pg=00061>

http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Herein/Default_fr.asp

<http://edituramateescu.ro/2013/07/minunea-de-la-manastirea-dintr-un-lemn/>

<http://dexonline.ro/definitie/biseric%C4%83>

<http://mkt.unwto.org/fr/publication/faits-saillants-omt-du-tourisme-edition-2015>

<http://www.panoramio.com/>

<http://www.muzeulolteniei.ro/index.php?view=content&type=subsubsubcategorie&c=26-59-130-92>

http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html?locale=fr&recordStart=0&filter.dossierNumber=&filter.comboName=&filterMin.milestone_mask=&filterMin.milestone_mask=&filterMax.milestone_mask=&filterMax.milestone_mask=&filter.country=RO&filter.category=&filter.type=&filter.status=

<http://www.viamichelin.fr/>

http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/routes/default_fr.asp)
<http://www.eurovelo.com/en/cycling-in/romania/>
<http://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/rulotele-tot-mai-populare-in-randul-romanilor-cat-costa-si-ce-facilitati-ofera-un-astfel-de-vehicul-in-vacante.html>
<http://www.cazarelapensiune.ro>
http://adevarul.ro/locale/ramnicu-valcea/cum-ajuns-cea-mai-veche-culele-boierilor-olteni-scoasa-licitatie-jumatate-milion-euro-1_5534f85acfbe376e355983ef/index.html
<http://www.formula-as.ro/2008/826/terapii-alternative-58/cura-interna-cu-apa-9847>
<http://turism.gov.ro/despre/>
<http://www.arhivelenationale.ro/>
<http://cursdeguvernare.ro/dictionar-economic/subutilizare>
<http://www.primaria-calimanesti.ro/>
<http://www.primariabaileolanesti.ro/>
<http://www.orasul-horezu.ro/home>
<http://www.primaria-baile-govora.ro/SDL%202014-2020/sdl.html#p=6>